

3106

UCHWAŁA Nr XXV/134/2008 RADY GMINY BRALIN

z dnia 8 września 2008 r.

w sprawie przyjęcia gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Bralin na lata 2008-2011

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 oraz art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami) i art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2003 r. Nr 162 poz. 1568 ze zmianami), Rada Gminy uchwała, co następuje:

§1. Przyjmuję się gminny program opieki nad zabytkami dla Gminy Bralin na lata 2008-2011 w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały

§2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Bralin.

§3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący
Rady Gminy
(-) Marek Fras

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BRALIN NA LATA 2008-2011

1. Wstęp.

Gmina Bralin zlokalizowana jest w południowej części województwa wielkopolskiego, wchodzi w skład powiatu kępińskiego, którego stanowi północno-zachodni fragment granicząc od północy z gminą Kobyla Góra w powiecie ostrzeszowskim, od zachodu z gminą Perzów, od południa z gminą Rychtal i od wschodu z gminami Baranów i Kępno. W granicach administracyjnych gmina obejmuje obszar 8.516 ha, czyli 85,0 km² i złożona jest z dwunastu wsi sołeckich tj. Bralin, Chojećcin-Parcele, Chojećcin-Wieś, Czermin, Działosze, Gola, Mielęcín, Mnichowice, Nosale, Nowa Wieś Książęca, Tabor Mały, Tabor Wielki, Weronikopole. Liczba ludności zamieszkująca obszar gminy obejmuje ok. 5660 mieszkańców.

Geograficznie obszar gminy usytuowany jest na terenie Wysoczyzny Wieruszowskiej obejmującej południową i wschodnią część terenu gminy oraz w części północno-zachodniej na południowym stoku Wzgórz Ostrzeszowskich nazywanych także „kocimi górami”.

Teren Wysoczyzny Wieruszowskiej wyniesionej na poziom sięgający od 170 do 208 m.n.p.m. charakteryzuje krajobraz moreny falistej o deniwelacjach dochodzących do 10 m. i łagodnych spadkach nieprzekraczających 5% nachylenia. W zasięgu wysoczyzny występują rozległe obniżenia o szerokości 1-1,5 km., o dnach usytuowanych na wysokości 170-172 m.n.p.m. Do tych zagłębień dowiązuje się rozgałęziony system dolinek bocznych rozcinających całą wysoczyznę.

Obszar Wzgórz Ostrzeszowskich stanowi wał moren czołowych o urozmaiconej rzeźbie terenu z deniwelacjami zamykającymi się w przedziale od 15 do 20 metrów i znacznych spadkach sięgających 15-20%, na terenie gminy Bralin zlokalizowany jest jedynie niewielki fragment pd. - wsch. skłonu wzgórz porożcinany licznymi nieckowatymi dolinkami o szerokości 40-60 m. i głębokości 5-6 m.

Na terenie gminy zlokalizowanych jest także kilka niewielkich rzek tj. Niesob, Szumna Woda oraz Czarna i Biała Widawa tworzących wraz z dopływami lokalny system wodny skoncentrowany głównie w pd. - zach. i pn. - wsch. części gminy.

Podsumowując należy podkreślić, iż rzeźba terenu nie uległa istotnym przeobrażeniom związanym z działalnością człowieka i w znacznym stopniu zachowała swój pierwotny charakter, co czyni gminę atrakcyjną pod względem przyrodniczym i turystycznym.

Z gospodarczego punktu widzenia takie położenie sprzyja uprawie i hodowli stąd większość obszaru gminy stanowią użytki rolne - ogółem 6.526 (ok. 78%), z czego 5.684 ha to grunty orne a 1.440 ha łąki i pastwiska - oraz lasy 1.455 ha (ok. 17%). Z walorami ukształtowania powierzchni terenu i jej wykorzystania wiąże się rodzaj prowadzonej w gminie działalności polegającej przede wszystkim na gospodarowaniu ziemią. Działalność produkcyjna i usługowa koncentruje się głównie w miejscowościach Bralin, Nowa Wieś Książęca i w ich okolicach.

Pod względem infrastruktury komunikacyjnej gmina Bralin sytuje się w bardzo korzystnym położeniu z przebiegającą w centralnej części gminy w kierunku wschód - zachód ważną drogą krajową nr 8 łączącą Wrocław z Warszawą stanowiącą podstawę do budowy zaplanowanej drogi ekspresowej S-8. Pozostałą sieć komunikacyjną tworzą drogi powiatowe i gminne o łącznej długości 77 km, z czego ponad 70% stanowią drogi utwardzone zapewniające całkowitą obsługę wszystkich wsi. Przez teren gminy przebiega także obecnie nieczynna linia kolejowa Oleśnica - Syców - Kępno z dworcem kolejowym w Bralinie.

Z uwagi na dominujące w większej części gminy (poza jej pn. - zach. fragmentem) jednorodne ukształtowanie terenu dominującą rolę w krajobrazie gminy odgrywają struktury przestrzenne, których głównymi elementami są zespoły tra-

dycyjnej zabudowy (w większości o cechach zabytkowych) skoncentrowane na terenie historycznych układów urbanistycznych (Bralin), ruralistycznych (Mnichowice, Nowa Wieś Książęca, Czermin, Tabor Wielki, Tabor Mały, Chojećcin - Wieś) oraz założeni dworsko - parkowych (Nosale, Mielęcín, Chojećcin - Parcele), a nadające poszczególnym miejscowościom i wsiom indywidualny charakter obszarów wiejskich lub małomiasteczkowych uwzględniający dominującą działalność związaną z uprawą roli.

Szczególnym zjawiskiem ujawniającym się na terenie gminy są pojedyncze obiekty architektury kształtujące w wyjątkowy sposób lokalny krajobraz kulturowy takie jak kościół odpustowy pw. NMP Wniebowziętej „Na Pólku” w Bralinie oraz kaplica pw. św. Jadwigi Śląskiej „Na Łąkach” w Mnichowicach, a także cmentarze, krzyże i kapliczki przydrożne.

Historia aktywności człowieka w okolicach Bralina sięga schyłku epoki kamienia i związana jest z występującymi na terenie gminy znaleziskami archeologicznymi związanymi z kulturą pucharów lejkowatych stanowiącą jedną z kultur neolitycznych występujących w Europie w okresie pomiędzy 3900 - 1900 p.n.e. Kolejne znaleziska archeologiczne z tego terenu świadczą o osadnictwie pradziejowym związanym z kulturą łużycką (1300 - 400 p.n.e.) i licznych śladach występowania kultury przeworskiej w okresie wpływów rzymskich (300 p.n.e. - 400 n.e.).

Na terenie gminy zlokalizowanych, jak dotąd, zostało kilkadziesiąt punktów osadniczych o dużej wartości naukowo-badawczej. W grupie stanowisk archeologicznych szczególnie interesujące są licznie występujące wspomniane ślady osadnictwa pochodzące ze schyłku starożytności, a także wiele pozostałości datowanych od wczesnego średniowiecza po czasy nowożytnie. Nie bez znaczenia na dziedzictwo archeologiczne - wciąż jeszcze przebadane w niewystarczającym stopniu - pozostaje fakt położenia gminy Bralin na ważnych szlakach komunikacyjnych m.in. z południowego-zachodu na północny-wschód łączących Wrocław, Kalisz, Toruń i Gdańsk, z Dolnego Śląska na Mazowsze oraz z Wielkopolski do Małopolski.

Osadnictwo w średniowieczu na terenie gminy rozwijało się - jak na warunki terenów słowiańszczyzny - dosyć wczesnie. Miejscowością o najstarszej metryce jest Mielęcín należący we wczesnym średniowieczu do biskupów wrocławskich. W XIII w. wzmiankowana jest większość pozostałych miejscowości na terenie gminy m.in. Mnichowice (1. poł. XIII w.), Bralin, Czermin, Gola (2. poł. XIII w.). Z XV w. pochodzą najstarsze dokumenty pozwalające datować miejscowości Nosale, Chojećcin i Nowa Wieś Książęca.

Do najmłodszych układów ruralistycznych powstałych na terenie gminy należy zaliczyć Tabor Wielki i Tabor Mały, czyli wsie założone w XIX w. przez osadników Czeskich przybywających na te tereny od 1747 r. za przyzwoleniem Fryderyka II Wielkiego, który zezwolił Czechom na osiedlanie się na nieużytkach w pobliżu miejscowości Baldowice (ob. gm. Kobyła Góra). Kolonizatorzy osiedli w miejscu nazwanym od taboru (obozu), którym przybyli Tabor (ob. Tabor Stary), lecz stopniowo - głównie pod koniec XVIII w. i w ciągu XIX w. - część z osadników przeniosła się bliżej Bralina zakładając wieś

Tabor Mały, ostatecznie w 1876 r. książę sycowski Calixst von Biron, translokował mieszkańców Taboru w nowe miejsce w pobliżu Goli przyczyniając się do powstania miejscowości Tabor Wielki. Obszar po dawnej wsi Tabor (ob. Tabor Stary) został zalesiony ze względu na nieurodzajną glebę.

Na terenie obecnej gminy pierwotnie istniały trzy parafie wchodzące w skład archidiecezji wrocławskiej, najstarsze wzmiankowane w XIII wieku to parafia w Bralinie i parafia w Czerminie (ob. nieistniejąca, po 1627 r. właściciel Czermina przeszedł na kalwinizm, a pierwotnie istniejący kościół katolicki rozebrany został przez ewangelików w końcu XVIII w.). W XV w. utworzono funkcjonującą do dziś parafię w Nowej Wsi Książęcej. Od połowy XVIII w. do 1945 r. funkcjonowała także parafia ewangelicka (odłam husytów; Bracia Czescy) związana z obecnością na tych terenach osadników Czeskich. W 1925 r. parafie bralińska wraz z filiami i w Nowej Wsi Książęcej włączono do archidiecezji poznańskiej, od 1992 r. parafie te weszły w skład nowopowstałej diecezji kaliskiej.

Okolice Bralina od czasów średniowiecznych funkcjonowały na granicy Śląska i Wielkopolski, lecz do 1920 r. nieprzerwanie były częścią Śląska (poza obszarem obecnych miejscowości Mielęcín i Weronikopole, które włączono w obręb gminy Bralin w 1920 r.). Początkowo w XIII wieku przynależały do Księstwa Wrocławskiego a od 1293 roku do Księstwa Głogowskiego, po kilkunastu latach na ponad 150 lat ziemia bralińska stała się częścią Księstwa Oleśnickiego (lata 1320 - 1489). Po 1489 r. król Czech i Węgier Władysław II Jagiellończyk wydzielił z Księstwa Oleśnickiego tzw. Wolne Państwo Stanowe tworząc tym samym Księstwo Sycowskie w obrębie, którego znalazł się obszar Bralina i okolic. Księstwo to przetrwało w niezmiennym kształcie do 1920 r., kiedy to w wyniku ustaleń traktatu wersalskiego część Księstwa Sycowskiego m.in. wchodząca w skład obecnej gminy została wydzielona i przyłączona do powiatu kępińskiego, tym samym dostając się w obręb granic II Rzeczypospolitej Polskiej i stając się częścią Wielkopolski w obszarze której funkcjonuje po dziś dzień, współtworząc wraz z okolicami Mielęcína i Weronikopola Gminę Bralin.

1.1. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Bralin.

Gminny program opieki nad zabytkami dla Gminy Bralin jako jeden z dokumentów o charakterze strategicznym przyjmowanym przez radę gminy stanowi podstawę dla określenia - w perspektywie czterech lat - podstawowych zamierzeń i zadań mających na celu przede wszystkim przyczynić się do zachowania lokalnego środowiska kulturowego, a także w miarę możliwości poprawy jego stanu. Podstawą do określenia ww. planów i działań jest ustalenie w niniejszym programie rudymenatarnych uwarunkowań ze sfery dziedzictwa kulturowego obecnego na terenie gminy. Docelowo intencją służącą przyjęciu przez wspólnotę samorządową gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Bralin jest ustalenie w nim podstawowych inicjatyw dotyczących możliwości finansowania działań ochronnych wobec środowiska kulturowego oraz zagwarantowanie i organizacja tychże działań.

Ponadto ma on przyczynić się do zintensyfikowania przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym i wychowawczym wobec społeczności gminy, zwłaszcza wśród dzieci i

młodzieży. Spodziewanym efektem realizacji wszystkich zadań sformułowanych w programie opieki nad zabytkami będzie - poza wspomnianym zachowaniem i poprawą stanu środowiska kulturowego - wytworzenie szeroko rozumianej świadomości terenu Gminy Bralin jako interesującego kulturowo i turystycznie miejsca, poprzez wykorzystanie lokalnych dóbr kultury, a także związany z tym rozwój przedsiębiorczości oraz uwrażliwienie mieszkańców gminy na potrzeby związane z utrzymaniem i ochroną środowiska kulturowego.

Podstawowe cele opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami określone zostały ustawowo i sformułowane w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami). Według zapisów przywołanej powyżej podstawy prawnej gminny program opieki nad zabytkami ma na celu w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Podstawą prawną dla ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce jest Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 oraz z 2004 r. Nr 96, poz. 959, Nr 238, poz. 2390 i z 2006 r. Nr 50, poz. 362, Nr 126, poz. 875) regulująca w sposób całościowy podstawowe pojęcia z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami oraz określająca formy ich ochrony oraz kompetencje poszczególnych organów ochrony zabytków na szczeblu zarówno administracji rządowej jak i samorządowej, a także stwarzająca formy finansowania opieki nad zabytkami, ich ewidencjonowania etc.

Dla opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami Gminy Bralin podstawę prawną stanowią następujące zapisy ustawowe:

1. Art. 87. ww. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, który stanowi, że:

- wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami.
 - gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków
 - gminny program opieki nad zabytkami ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym
 - z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami wójt sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia się radzie gminy.
2. Art. 7. ust. 1. pkt 9. ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142 poz. 1591 z późniejszymi zmianami) określa, iż:
 - Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy m. in. kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
 2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.

Spośród uwarunkowań zewnętrznych istotnych dla Gminy Bralin najistotniejsze dla rozwoju jego struktury funkcjonalno-przestrzennej - a tym samym mające znaczący wpływ na możliwość i sposób ochrony Istniejącego dziedzictwa kulturowego tkwiącego w stosunkach przestrzennych, architekturze, sposobie zagospodarowania terenu i wartościach przyrodniczych - są między innymi:

 - położenie miejscowości Bralin w strukturze gminy czyni z niej podstawowy ośrodek o znaczeniu lokalnym z główną funkcją opartą na produkcji rolnej oraz małych prywatnych firmach koncentrujących się na obsłudze lokalnej społeczności gminy wykazującej dużą aktywność gospodarczą. Na terenie miejscowości zlokalizowane są podstawowe usługi publiczne oraz w coraz większym stopniu rozwijają się usługi komercyjne. Główną funkcją Bralina jest jednak nadal produkcja rolnicza i w coraz większym stopniu handel i usługi. W powiązaniach zewnętrznych teren Gminy Bralin wykazuje ciężenia do Kępna - ośrodka regionalnego o dość silnie rozbudowanej infrastrukturze społecznej.
 - dogodne położenie Gminy na ważnym szlaku komunikacyjnym Wrocław - Łódź - Warszawa (droga krajowa 8) z planowaną budową drogi szybkiego ruchu S-8 z obwodnicą Bralina.
 - położenie pomiędzy dwoma znaczącymi rozwijającymi się regionalnymi ośrodkami miejskimi Kępnem (odległość ok. 5 km) i Sycowem (odległość ok. 13 km).
 - przez teren gminy na kierunku wschód - zachód przebiega niewykorzystywana w ruchu pasażerskim od 2002 roku na odcinku Oleśnica - Kępno niezelektryfikowana, jednotorowa linia kolejowa nr 181 o znaczeniu lokalnym łącząca Oleśnicę - Syców - Kępno - Wieruszów - Wieluń - Herby Nowe.
 - z uwagi na położenie geograficzne Gmina Bralin sytuuje się w strefie o istotnych, aczkolwiek niewykorzystywanych

w wystarczającym stopniu walorach ekologiczno- przyrodniczych stanowiących ważne uwarunkowanie zewnętrzne dla rozwoju obszaru gminy i jakości życia jego mieszkańców. Na te elementy środowiska przyrodniczego składają się: usytuowanie dużego fragmentu obszaru gminy w obszarze chronionego krajobrazu „Wzgórza Ostrzeszowskie i Dolina Odolanowska” oraz w obszarze chronionych zlewni wód gruntowych.

- północna część gminy Bralin położona w obszarze Wzgórz Ostrzeszowskich stanowi wymieniony teren dla wypoczynku turystycznego zaliczany do Kobylogórskiego rejonu turystyczno-wypoczynkowego z atrakcyjnym szlakiem turystycznym Kępno - Kobyła Góra.
- na poziomie województwa wielkopolskiego najważniejsze dla rozwoju miejscowości i gminy Bralin uznaje się położenie w zespole aktywnych zarówno gospodarczo jak i intelektualnie rejonów kraju, położenie w obszarze średniego zagrożenia ekologicznego, stwarzające potencjalne warunki naturalne stanowiące podstawę dla potencjalnego rozwoju gospodarki turystycznej i rekreacji, wysoką kulturę rolną opartą głównie o uprawę zbóż przy słabych i średnich warunkach glebowych i wysoką wartość potencjału społecznego.
- większość zasobów mieszkaniowych Gminy Bralin pochodzi głównie z okresu przedwojennego, z czego przeszło połowa zlokalizowana jest w budynkach wybudowanych w 2. poł. XIX w. i 1. ćw. XX w. (domy mieszkalne bądź mieszkalno - gospodarcze w zabudowie zagrodowej objęte ochroną konserwatorską ze względu na walory kulturowe). Są to najczęściej budynki w złym stanie technicznym wymagające kompleksowych prac rewaloryzacyjnych zmierzających do zachowania istniejących zasobów mieszkaniowych.
- jako strategiczne i priorytetowe cele związane z utrzymaniem stanu uznaje się pełną ochronę zasobów przyrodniczych i ochronę dziedzictwa kulturowego.
- jako strategiczne i priorytetowe cele związane z poprawą stanu uznaje się poprawę jakości życia mieszkańców, kształtowanie struktur przestrzennych tworzących warunki wzrostu efektywności gospodarowania, kształtowanie struktur przestrzennych oddziałujących hamująco na dewaloryzację środowiska przyrodniczego, kształtowanie struktur przestrzennych umożliwiających ochronę przestrzeni kulturowej przed zniszczeniem lub dewaloryzacją.
- z najważniejszych funkcji gminy Bralin w przyszłości szczególnie nacisk położyć należy na rozwój handlu i usług oraz przemysłu zlokalizowanego przy głównych szlakach komunikacyjnych oraz na rozwój funkcji turystycznych, w tym celu należy spełnić m.in. następujące warunki: bezwzględnie chronić zbiorniki wód podziemnych, chronić struktury zlewni wód gruntowych, mieć na względzie występowanie struktur przestrzennych, których walory krajobrazowe odgrywają potencjalnie dużą rolę w promocji gminy, potrzeba wyznaczenia ścieżek rowerowych, ochrona dziedzictwa kultury materialnej, zapobieganie nadmiernemu rozproszeniu zabudowy, modernizacja ogólnie pojętej infrastruktury zarówno technicznej jak i drogowej, wyznaczenie i przygotowanie terenu pod planowane

inwestycje i pod inne działania mające na celu długofalowy rozwój gminy Bralin.

2.1. Zasadnicze uwarunkowania formalno-prawne i instytucjonalne funkcjonowania ochrony dóbr kultury w relacji z gminnym programem opieki nad zabytkami.

Najistotniejsze uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zawarte są w następujących obowiązujących ustawach:

- ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162 poz. 1568 z późniejszymi zmianami),
- ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz.U. Nr 62 poz. 627 i Nr 115 poz. 1229 z późniejszymi zmianami),
- ustawie z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2001 r. Nr 99 poz. 1079, Nr 100 poz. 1085, Nr 110 poz. 1189 i Nr 145 poz. 1623 z późniejszymi zmianami),
- ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2000 r. Nr 46 poz. 543 z późniejszymi zmianami),
- ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 8 poz. 717)
- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz.U. z 2000 r. Nr 106 poz. 1126, Nr 109 poz. 1157 i Nr 120 poz. 1268 z późniejszymi zmianami).

Zasady ochrony zabytków przechowywanych w muzeach i w bibliotekach ustalono w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 1997 r. Nr 5 poz. 24 z późniejszymi zmianami),
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. Nr 85 poz. 539 z późniejszymi zmianami).

Formy ochrony materiałów archiwalnych określono w:

- ustawie z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U. z 2002 r. Nr 171 poz. 1396 i Nr 241 poz. 2074).

Obowiązująca Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określiła i uregulowała podstawowe pojęcia z dziedziny ochrony i opieki nad zabytkami:

Art. 3. Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi, że zabytkiem jest nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z art. 6. Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronie i opiece podlegają bez względu na stan zachowania następujące zabytki:

- zabytki nieruchome, za które uznaje się krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętnia-

jące wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości bądź instytucji.

- zabytki ruchome, za które uznaje się dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne oraz przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.
- zabytki archeologiczne, za które uznaje się pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
- ustawowej ochronie podlegają również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Art. 7. Ustawy reguluje następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków;
- Zgodnie z art. 9. Ustawy do rejestru zabytków wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku.
- Zgodnie z art. 10. Ustawy do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.
- uznanie za pomnik historii zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego;
- utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej; park kulturowy może utworzyć na podstawie uchwały rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, dotyczące w szczególności zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia; innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych; w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależ-

ności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Zgodnie z art. 16. Ustawy:

- Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowe terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.
- Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia, o których mowa w art. 17 ust. 1.
- Wójt (burmistrz, prezydent miasta), w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez radę gminy.
- W celu realizacji zadań związanych z ochroną parku kulturowego rada gminy może i utworzyć jednostkę organizacyjną do zarządzania parkiem.
- Park kulturowy przekraczający granice gminy może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał rad gmin (związku gmin), na terenie których ten park ma być urządzony.
- Dla obszarów, na których utworzono park kulturowy, sporządza się obowiązkowo miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Zgodnie z art. 18. Ustawy:

- Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
- W koncepcji, strategiach, analizach planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:
- uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu,
- ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniając opiekę nad zabytkami.

W myśl art. 19. Ustawy:

- W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:

- zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia
- innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
- parków kulturowych.
- W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.
- W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20. Ustawy stanowi, że projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

W art. 21. Ustawy zapisano, że ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Według art. 22. ust. 4. Ustawy wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.

2.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Bralin z opracowaniami wykonanymi na poziomie kraju.

Ochrona dziedzictwa kulturowego wedle art. 5. i 6. Konstytucji RP jest jednym z zagwarantowanych konstytucyjnie obowiązków Rzeczypospolitej Polskiej („Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego...”). Integralną i istotną częścią tegoż dziedzictwa są zabytki z ich wartościami materialnymi jak i niematerialnymi, które stanowią dobro wspólne, a dbałość o nie zakłada art. 82. Konstytucji RP („obowiązkiem obywatela (...) jest troska o dobro wspólne”). Wynika z tego, iż ochrona i konserwacja zabytków jest istotnym elementem polityki kulturalnej państwa, gdyż dobra kultury, w tym zabytki są nie tylko materialnym śladem przeszłości, lecz także cennym elementem kultury, przyczyniającym się do kształtowania współczesnego, przyjaznego otoczenia człowieka.

Troskę o ochronę zabytków Państwo zagwarantowało również poprzez przyjęcie aktów prawnych o znaczeniu międzynarodowym (Karta ateńska z 1931 r., Karta Wenecka 1964 r.).

Jak podkreślają autorzy Tez do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami z 2004 r. „Zadaniem głównym polityki Państwa w dziedzinie ochrony zabytków jest stworzenie w najbliższej przyszłości mechanizmów, które dostosowałyby tę sferę do warunków gospodarki rynkowej. Planowane działania dotyczą sfery legislacyjnej, zmian organizacyjnych obejmujących konieczne rozszerzenie zakresu działań instytucji odpowiedzialnych za ochronę dziedzictwa kulturowego w Polsce oraz zmian w strategii i organizacji ochrony dóbr kultury. Zmiany te powinny zapewnić pełną ochronę wypracowanego w kraju dorobku intelektualnego i

praktyk odnoszących się do bezpośredniej ochrony zabytków przy równoczesnym wskazaniu możliwości i zakresu adaptacji w kraju zasad funkcjonowania ochrony zabytków w Zjednoczonej Europie”.

2.2.1. Założenia wynikające z krajowego programu ochrony zabytków.

Zgodnie z art. 84. Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami inicjuje i opracowuje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków. Program ten ma wyznaczyć podstawowe cele dla planowanych działań organów i jednostek administracji publicznej oraz określić główne zadania dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, jak również wypracować warunki i sposób finansowania tychże działań oraz harmonogram ich realizacji.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami ma za zadanie określić cele i kierunki działań oraz zadania, które powinny być podjęte w szczególności przez organy i jednostki administracji publicznej w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Wg autorów tez do programu celem jego „...jest wzmocnienie ochrony i opieki nad tą istotną, materialną częścią dziedzictwa kulturowego oraz poprawa stanu zabytków w Polsce. W założeniach program ma również uporządkowanie działań w sferze ochrony poprzez wskazanie siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich:

- Zasady *primum non nocere*,
- Zasady maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych),
- zasady minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymywanie się od działań niekoniecznych),
- Zasady, zgodnie, z którą usuwać należy to (i tylko to), co na oryginał działa niszcząco,
- Zasady czytelności i odróżnialności ingerencji,
- Zasady odwracalności metod i materiałów,
- Zasady wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie”

Wymienione zasady dotyczyć mają przede wszystkim postępowania konserwatorów, pracowników urzędów, konserwatorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, budowlanych, archeologów, właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych, czyli codziennych konserwatorów dzieł sztuki.

Wobec powyższego cele i zadania określone w gminnym programie opieki nad zabytkami dla Gminy Bralin winny w konsekwencji korespondować z konserwatorskimi założeniami krajowego programu ochrony zabytków i przekładać się na wprowadzanie w życie i stosowanie ww. siedmiu podstawowych zasad konserwatorskich dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego.

2.2.2. Założenia wynikające z Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 i Uzupełnieniem Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020.

Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004 - 2013” jako element Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 opracowany w Ministerstwie Kultury stał się najistotniejszym strategicznym dokumentem traktującym o planowanych działaniach Państwa Polskiego w sferze szeroko rozumianej ochrony dóbr kultury.

Strategicznym celem Narodowego Programu Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego” stało się wyeksponowanie i intensyfikacja wielu elementów ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych.

Wśród cząstkowych elementów programu znalazły się następujące założenia:

- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych
- promocja polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą, w szczególności za pomocą, narzędzi społeczeństwa informacyjnego
- rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego
- tworzenie warunków dla rozwoju i ochrony dziedzictwa kultury ludowej
- zabezpieczenie zabytków przed nielegalnym wywozem za granicę.

Dokument ów stał się jednym z istotnych - z punktu widzenia opieki nad zabytkami sprawowanej przez organy Państwa - narzędzi mających służyć określeniu nowej i wdrożeniu nowej filozofii wobec zachowania dziedzictwa kulturowego kraju. Jednym z jego istotnych elementów jest włączenie do niego wielu mechanizmów ekonomicznych skutkujące w wielu wypadkach wzmocnieniem skuteczności ochrony dóbr kultury.

Między innymi jednym z takich czynników ekonomicznych, skutkujących poprawą stanu zachowania dziedzictwa kulturowego, na który zwraca się uwagę w przedmiotowym dokumencie jest turystyka wykorzystująca - również w warunkach Polski - w dużym stopniu środowisko kulturowe (zwłaszcza w miastach historycznych) i stwarza potencjalne dodatkowe warunki dla eksponowania wartości tegoż środowiska, choć zarazem - jak zauważają autorzy programu - rozwój turystyki niesie ze sobą także pewne zagrożenia.

Turystyka bardzo często postrzegana przez władze samorządowe jako jeden z wielu ważnych czynników rozwoju ekonomicznego. Jednak nie można pomijać faktu, iż szybkość i selektywność eksploatacji turystycznej poszczególnych miejscowości stanowi istotne zagrożenie dla lokalnego dziedzictwa kulturowego, a w dobie globalizacji także właśnie lokalność zyskuje tak na wartości jak i znaczeniu, również w wymiarze ekonomicznym.

Przede wszystkim jednak turystyka może stać się ważnym mechanizmem rozwoju dla wielu ośrodków, w tym także o mniejszym znaczeniu w przypadku turystyki wewnętrznej, lokalnej i okazać się skutecznym instrumentem ochrony dziedzictwa kulturowego. Niewątpliwie wymaga to jednak zintegrowanego podejścia do zagadnień ochronnych, określenia potencjalnego rynku w połączeniu z lokalnymi uwarunkowaniami i potrzebami niezbędnymi dla bieżącego funkcjonowania społeczności lokalnej.

W przypadku perspektywicznego prowadzenia polityki związanej z zarządzaniem dziedzictwem kulturowym skuteczną ochronę owego dziedzictwa w systemie wolnorynkowym niemal zawsze zapewnia jego umiejętne powiązanie ze sferą gospodarczą. Musi to oznaczać konieczność wypracowania kompromisu pomiędzy wszystkimi formami ochrony a wymogami ekonomii i gospodarki, bowiem jedynie daleko siężna i wcześniej wypracowana i wdrożona strategia zarządzania umożliwia skuteczną ochronę obszarów związanych z szeroko rozumianymi zabytkami i pomnikami przeszłości.

Autorzy Narodowego Programu Kultury w jego części poświęconej ochronie zabytków stwierdzają również, że dziedzictwo kulturowe stanowi przedmiot ochrony i równocześnie potencjał, który powinien zostać wykorzystany dla rozwoju - tylko jego umiejętne włączenie do trwających przemian społeczno-gospodarczych daje gwarancje skutecznej ochrony. W krajach wysoko rozwiniętych ochrona dziedzictwa stała się ważnym instrumentem rozwoju regionalnego i wpływa na stały wzrost rynku pracy. Ochrona dziedzictwa kulturowego obecnie powinna także oznaczać mądre zarządzanie zmieniającą się funkcją obiektów zabytkowych i zmieniającym się ich potencjałem oraz funkcjonować w drodze poszukiwania kompromisu pomiędzy koniecznością zachowania substancji zabytkowej a nieuchronnymi zmianami w uwarunkowaniach jej istnienia. Należy przy tym uznać fakt, że obecnie dziedzictwo jest także produktem rynkowym.

Ponad elementy związane ekonomią niezbędne jest równoczesne uwzględnianie wszystkich kwestii dotyczących lokalnych tożsamości, indywidualnej tradycji, a także rodzimoci poszczególnych kultur w rezultacie, czego doprowadzić można do równouprawnienia zabytków, w znaczeniu ich indywidualnych wartości dla lokalnych przejawów kulturowych, eksponowania dziedzictwa mniejszości narodowych lub grup religijnych funkcjonujących w przeszłości i współcześnie obok dominujących w Polsce członków kościoła rzymskokatolickiego.

Zwrócono także uwagę na problem związany z faktem, iż potrzeba ochrony zabytków powoduje ograniczanie prawa własności ze względu na interes społeczny, a w związku z tym, aby zrekompensować podporządkowanie interesu prywatnemu interesowi publicznemu państwo utworzy system pomocy dla właścicieli zabytków powodując zmniejszenie uciążliwości spowodowanej dodatkowymi obowiązkami właścicieli wobec obiektów zabytkowych.

Obecnie obowiązująca ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w odniesieniu do konstytucyjnych zasad decentralizacji pozwala na stosowanie rozwiązań prawnych polegających na przekazywaniu, przez organy administracji rządowej niektórych zadań ochrony dóbr kultury jed-

nostkom samorządu terytorialnego, a w szczególności gminom, a ustawowo zagwarantowany czynny udział służb konserwatorskich w konstruowaniu opracowań planistycznych wymaga rezerwowania środków finansowych w celu zapewnienia możliwości opracowywania różnorodnych specjalistycznych ekspertyz bezpośrednio przydatnych dla treści studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gmin.

2.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami dla Gminy Bralin z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa.

2.3.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego.

„Strategia rozwoju województwa Wielkopolskiego do 2020 roku” stanowi jeden z najważniejszych dokumentów uwzględniających i projektujących najistotniejsze strategiczne cele przyszłego rozwoju Wielkopolski, w perspektywie obecnej i nadchodzącej dekady XXI wieku. Dokument ów opracowany został przez Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, a przyjęty przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego 19 grudnia 2005 r.

Strategia w szczególności określa uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju województwa, a zawarte w niej ustalenia stanowią podstawę do sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, przez co stają się one czynnikiem determinującym m.in. zachowanie i poprawę jakości krajobrazu kulturowego i przyrodniczego.

Jednocześnie poza podstawą dla opracowania planu zagospodarowania przestrzennego województwa Strategia jest również wskazówką i punktem wyjścia dla poszczególnych planów zagospodarowania przestrzennego uchwalanych na terenie całej wielkopolski, stąd zrozumiała jest pewna ogólnikowość sformułowań zawartych w opracowanym przez Urząd marszałkowski dokumencie.

W szczególności strategia definiuje działania mające na celu zwiększenie konkurencyjności gospodarki w stosunku do innych regionów Europy. Proponuje unowocześnienie struktury gospodarki lokalnej, a w tym zwiększenie udziału kultury (również zabytków). Wśród celów operacyjnych Strategii zakłada się m. in. wzrost znaczenia dziedzictwa kulturowego, które w rozwoju Wielkopolski powinno pełnić kilka następujących funkcji. Po pierwsze powinno być czynnikiem integracji społecznej. Po drugie powinno stanowić instrument promocji regionu, przyczyniając się do rozwoju gospodarczego. Po trzecie powinno być bazą dla turystyki i usług kulturalnych. Realizacja tych funkcji powinna być zrealizowana przez inwestycje w instytucje kultury, ochronę dorobku kulturalnego, wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu i promocje aktywności kulturalnej mieszkańców.

W strategii sformułowano następujące prerogatywy w zakresie ochrony i wykorzystania istniejącego w województwie wielkopolskim dziedzictwa kulturowego:

- promocja dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego miast i obszarów miejskich - budowa marki i wizerunku regionu;
- zachowanie i wykorzystanie dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego oraz rozwój turystyki;

- zapewnienie warunków rozwoju duchowego, w tym kształcenia, kultury, podróży,
- dostępu do informacji, rozwoju różnych form aktywności społecznej;
- ochrona i kształtowanie środowiska oraz jego zasobów, środowiska kulturowego oraz tożsamości narodowej i regionalnej;
- rewitalizację dzielnic miast, terenów przemysłowych i powojсковych;
- rewitalizację dzielnic mieszkaniowych wraz z poprawą ogólnodostępnej infrastruktury ś usług i wypoczynku

Również jednym z priorytetów strategii uczyniono wzrost znaczenia i zachowanie dziedzictwa kulturowego, które zdefiniowane zostały w następujący sposób:

„Dziedzictwo kulturowe w rozwoju Wielkopolski pełni kilka funkcji. Jest ono czynnikiem integracji społecznej, stanowi instrument promocji regionu oraz przyczynia się do rozwoju gospodarczego, gdyż może być bazą dla turystyki i usług kulturalnych. Szczególnie ważnym elementem tego dziedzictwa jest wielkopolska kultura przedsiębiorczości.

Cel ten realizowany będzie przede wszystkim poprzez:

- Inwestycje w instytucje kultury;
- Ochronę dorobku kulturowego;
- Wsparcie działań powiększających dorobek kulturalny regionu;
- Promocję aktywności kulturalnej mieszkańców.

Monitorowanie osiągniętych powyższych celów strategii i ich ocena w wyżej wymienionym zakresie odbywać się będzie poprzez następujące dane:

- Powierzchnia i kubatura odrestaurowanych/zrewaloryzowanych obiektów dziedzictwa kulturowego;
- Liczba uczestniczących w imprezach kulturalnych oraz odwiedzających muzea;
- Liczba nowych i zmodernizowanych obiektów kultury.

2.3.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego został przyjęty przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr XLII/628/2001 z dnia 26 listopada 2001 r. W treści dokument ten określił przede wszystkim cel sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego, zasady kształtowania przestrzeni i zasady jej zagospodarowania oraz kierunki zagospodarowania dla terenów wchodzących w skład administracyjnych granic wielkopolski.

Za podstawowy cel zagospodarowania przestrzeni województwa wielkopolskiego, uznano doprowadzenie do zrównoważonego rozwoju całego terytorium województwa. Ponadto w planie sformułowano wiele ogólnych zasad odnoszących się do kształtowania przestrzeni uwzględnieniem pewnych generalnych zasad dotyczących poszanowania istniejących na obszarze województwa wielkopolskiego dóbr kultury. W konsekwencji tak przyjętych zasad w odniesieniu do kształ-

towania przestrzeni miejskiej zapisano ochronę dziedzictwa kulturowego wraz z tradycyjnymi i historycznymi elementami tej przestrzeni m.in. zabytkowe dzielnice oraz poszczególne budynki, poszanowanie historycznych dominant i panoram miast. Rozwinięciem takiego podejścia do kształtowania centrów urbanistycznych stało się pojawienie w zapisach miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego eskalacji wymogów architektonicznych w odniesieniu do obiektów realizowanych w pobliżu terenów o najwyższych walorach kulturowych i przyrodniczych.

W ww. kontekście niezmiernie ważne znaczenie zyskało wprowadzenie określenia tzw. „ładu przestrzennego” możliwego do osiągnięcia na przykład poprzez: „...przestrzeganie wytycznych konserwatorskich w zakresie nie tylko poszczególnych obiektów objętych ochroną, ale również zasad zagospodarowania zabytkowych układów urbanistycznych; „odkrycie” lokalnej architektury wiejskiej i zapewnienie możliwości wprowadzenia tradycyjnych gabarytów, form dachów, detali i rozwiązań materiałowych; ochronę krajobrazu, a w rejonach o najwyższych walorach przyrodniczych i kulturowych wykluczenie realizacji obiektów kolidujących z otoczeniem”¹. Istotnym - z punktu widzenia ochrony dziedzictwa - stało się w planie uwzględnienie w przypadku zagospodarowywania przestrzeni wokół miejsc cennych dla kultury i wskazanie ich izolowania w celu lepszej ekspozycji i ochrony przed bezpośrednim stykiem ze współczesnymi inwestycjami.

Podobnie sformułowane przyjęto w stosunku do obszarów wiejskich i ochrony ich historycznie zachowanych wartości przestrzennych z charakterystycznymi układami ruralistycznymi, zespołami sakralnymi oraz pałacowo-parkowymi, folwarcznymi, a także istniejącymi zabytkowymi budynkami mieszkalnymi, gospodarczymi, wiatrakami i elementami małej architektury. Pod wpływem ww. reguł ochrony dziedzictwa zainicjowana została również zasada twórczego wykorzystania wzorców architektury lokalnej, z jednoczesnym odwołaniem się do architektury regionalnej Wielkopolski, przy równoczesnym określaniu warunków dla nowoprojektowanej zabudowy.

Nie mniej istotna i powiązana z krajobrazem kulturowym stało się przyjęcie zasad ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego ze szczególnym uwzględnieniem obszarów chronionego krajobrazu i zespołów przyrodniczo-krajobrazowych miejscowymi planami zagospodarowania.

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego ustanowiono w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego generalną zasadę bezwzględnego zachowania obowiązującego prawa zapisanego w ówczesnie obowiązującej ustawie z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury (Dz.U. z 1999 r. Nr 98, poz. 1150) oraz w innych aktach prawnych dotyczących tej dziedziny m.in. ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o ochronie dóbr kultury znajdujących się w zbiorach muzealnych².

W przypadku zaś ochrony krajobrazu kulturowego ma ona być realizowana poprzez formułowanie stosownych zapisów w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Podstawowymi zasadami zagospodarowania przestrzennego na obszarze województwa wielkopolskiego stało się m.in.

- tworzenie warunków do współistnienia środowiska przyrodniczego i zurbanizowanego
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i wpisanie go w struktury przestrzenne i otaczający krajobraz.

Do głównych ograniczeń w kształtowaniu przestrzeni regionu, zaliczono bariery i ograniczenia zdefiniowane między innymi w planach ochrony parków krajobrazowych, dokumentach powołujących obszary chronionego krajobrazu oraz w ogólnych zasadach konstruujących ład przestrzenny, w myśl których dąży się do bezwzględnego zachowania obiektów cennych kulturowo, a ich otoczenie chroni się przed działaniami dysharmonizującymi niedostosowanymi architektonicznie. Specjalne zapisy ukierunkowujące kształtowanie przestrzeni dotyczą nade wszystko wyznaczonych stref ochrony konserwatorskiej i stref ochrony widokowej przy jednoczesnej ich akceptacji przez organy powołane do ochrony dziedzictwa kulturowego. Zagospodarowanie przestrzeni na tych obszarach powinno się odbywać na zasadach określonych przez służby konserwatorskie oraz zapisy w miejscowych planach oraz studiach uwarunkowań.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego w jednym z punktów podkreśla i kładzie wyraźny nacisk na możliwość wykorzystania szans i potencjału tkwiącego w zagospodarowaniu przestrzennym, w którym rozmaite elementy naturalne i kulturowe zapisane w krajobrazie mogą pozytywnie stymulować inne dziedziny życia, ale niemal zawsze pod warunkiem m.in. właściwego wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego poprzez dostosowanie funkcji obiektów dla potrzeb np. turystyki lub innych utylitarnych potrzeb lokalnego środowiska oraz poprzez dbałość o stan techniczny i estetykę zabytków i otoczenia.

Te i inne zasady ochrony poszczególnych przestrzeni i obszarów posiadają znacznie szersze zakresy, aniżeli przytoczone. Z uwagi jednak na zakres gminnego programu opieki nad zabytkami zaprezentowane zostały tylko te, które dotyczą obiektów lub obszarów zabytkowych i mają swoje odniesienia dla zasobów kulturowych Gminy Bralin.

Ponadto w PZWW wymieniono inne konkretne zagadnienia dotyczące zasobów i ochrony dziedzictwa kulturowego regionu Wielkopolski, a scharakteryzowane zostały w następujący sposób:

„Województwo wielkopolskie posiada obszerny zasób cennych zabytków wpisanych do rejestru i ewidencji, obejmujący historycznie ukształtowane zespoły urbanistyczne, obiekty architektury, stanowiska archeologiczne a także bogate dziedzictwo kultury niematerialnej (tradycje regionalne, działalność artystyczna itp.). Stanowią one wartość, która podlega ochronie prawnej i dla której kierunki polityki przestrzennej w zakresie ochrony muszą być zapisane w dokumencie, jakim jest plan zagospodarowania przestrzennego województwa.

Najważniejsze zadania w kreatywnym kształtowaniu przestrzeni kulturowej to:

- Wyodrębnienie w województwie obszarów kulturotwórczych, tzn. obszarów o wysokich walorach środowiska

- przyrodniczego i kulturowego, do których należą: 1) rejon m. Poznania, 2) rejon Żerkowa, do którego można włączyć Kalisz - miasto o znaczących walorach kulturowych, 3) rejon Grodziska Wlkp. i Wolsztyna, 4) rejon Przemęckiego Parku Krajobrazowego, 5) rejon Kościana, 6) rejon Gostynia, 7) rejon Leszna i Rawicza, 8) rejon Zdun i Sulmierzyc, 9) rejon Odolanowa i Ostrzeszowa, 10) rejon Łądu, 11) rejon Wągrowca i Łekna, 12) rejon doliny Noteci, 13) rejon Łobżenicy, 14) rejon Skrzatusza. (Numery mają odniesienie do mapy „Środowisko kulturowe”).
- Rewaloryzacja ośrodków o dużym znaczeniu kulturowym i historycznym (Bojanowo, Buk, Gniezno, Gostyń, Grodzisk Wlkp., Kalisz, Koło, Kórnik, Krobia, Lwówek, Łobżenica, Miasteczko Krajeńskie, Miłosław, Oborniki, Ostrzeszów, Pleszew, Przemęt, Puszczykowo, Rakoniewice, Rawicz, Rydzyna, Szamotuły, Ślesin, Śmigiel, Turek, Zagórów, Zbąszyń, Zduny, Złotów, Żerków).
 - Wyprowadzenie ruchu tranzytowego poza zabytkowe układy urbanistyczne (najpoważniejsze konflikty degradujące przestrzeń staromiejską występują w: Czarnkowie, Łobżenicy, Miłosławiu, Mosinie, Obornikach, Ślesinie, Śmiglu, Wieleniu i Zbąszyniu).
 - Ochrona miejsc szczególnie cennych dla kultury narodowej związanych z początkami państwowości i chrześcijaństwa: Gniezno, Poznań, Lednica, Giecz, Trzemeszno (Szlak Piastowski).
 - Ochrona i zagospodarowanie pod kątem turystycznego wykorzystania miejsc dokumentujących sztukę romańską (Piastowska Droga Romańska w Wielkopolsce) oraz działalność kulturalno - gospodarczą zakonu cystersów (Szlak Cysterski).
 - Promowanie dzieł o najwyższym znaczeniu artystycznym generujących turystykę ponadlokalną: katedry w Poznaniu i Gnieźnie, ratusze w Poznaniu i Lesznie, fara w Poznaniu, bazylika w Gostyniu, zespół klasztorny w Łądzie, pałac w Rogalinie, zamki w Gołuchowie, Kórniku i Rydzynie, parki w Kórniku i Rogalinie.
 - Dostosowanie zainwestowania terenu do obsługi miejsc kultu religijnego (Poznań, Gniezno, Kalisz, Licheń Stary, Gostyń, Łobżenica).
 - Odpowiednie zagospodarowanie krajobrazu kulturowego umożliwi podniesienie rangi obiektów i obszarów jako:
 - parki kultury - ww. obszary kulturotwórcze regionu,
 - rezerваты kultury - Giecz i Łekno
 - pomniki światowego dziedzictwa - Ostrów Tumski w Poznaniu.”³
- 2.3.3. Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie wielkopolskim.
- Wojewódzki program opieki nad zabytkami sporządzany jest co 4 lata przez zarząd województwa. Program wykonany z uwzględnieniem celów analogicznych, jak i w programie gminnym, przyjmowany jest do realizacji przez sejmik wojewódzki po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.
- Z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami zarząd województwa co 2 lata sporządza sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami, przedstawiane sejmikowi województwa. Jednocześnie sprawozdanie takie jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.
- 2.3.4. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym.
1. Wojewódzki wykaz międzynarodowych szlaków pieszych w Wielkopolsce.

SZLAKI PIESZE O ZASIĘGU WOJEWÓDZKIM

L.P.	TRASA	DŁUGOŚĆ (w km)	OPIS TRASY
25.	Zmyślona Ligocka - Kobyla Góra - Bralin - Kępno Oznakowanie niebieskie	32,0	Zmyślona Ligocka – Kuźnia Myślniewska - Kobyla Góra – Trzy Kamienie - Marcinki – Tabor Mały - Bralin - Bralin „Na Pólku” - Chojećin Wieś - Kępno Szlak przebiega przez powiaty: strzeszowski i kępiński.

SZLAKI PIESZE O ZASIĘGU POWIATOWYM⁴

L.P.	TRASA	DŁUGOŚĆ (w km)	OPIS TRASY
2.	Śląski szlak turystyczny Oznakowanie czerwone	ok. 32,0	Wielki Buczek - Rezerwat przyrody „Studnica” - Zgorzelec - Krzyżowniki - Proszów - Skoroszów - Rychtal - Darnowiec - Gierczyce – Remiszówka - Nowa Wieś Książęca – Mníchowice Szlak przebiega przez gminy Rychtal i Bralin.
3.	Niebieski szlak turystyczny Oznakowanie niebieskie	ok. 35,0	Kępno (dworzec główny - „Kopiec” -Osiedle Przemysław) - Chojećin - „Pólko” - Bralin - Utrata - Mielęcín- Marcinki - Trzy Kamienie – Kobyla Góra Szlak przebiega przez gminy Kępno, Bralin i Kobyla Góra.
5.	„Czeska droga” Oznakowanie czarne	ok. 45,0	Syców - Pisarzowice - Marcinki - Zmyślona Parzynowska - Wzniesienie Kobyla Góra - Czermín - Tabor Mały - Bralin - Tabor Wielki - Tabor Stary - Bałdowie - Pisarzowice – Syców Szlak przebiega przez gminy Syców, Kobyla Góra i Bralin.

2. Wojewódzki wykaz międzynarodowych szlaków rowerowych w Wielkopolsce.

SZLAKI ROWEROWE O ZASIĘGU WOJEWÓDZKIM

L.P.	TRASA	DŁUGOŚĆ (w km)	STOPIEŃ TRUDNOŚCI	OPIS TRASY
2.	Transwielkopolska Trasa Rowerowa – Odcinek Południowy (TTR-S) (oznakowanie zielone) Element Wielkopolskiego Systemu Szlaków Rowerowych	281,6	łatwa	<p>Poznań - Tulce - Komornik! - Krzyżownicy - Żimin - Kromolice - Januszewo - Jarostawiec - Środa Wielkopolska - Olszewo - Szlachcin - Brzezie - Włna Góra - Miłostaw - Bugaj - Kozubiec - Mikuszewo - Chlebowo - Pogorzelica - Śmiełów - Łysa Góra - Żerków - Pawtów - Stęgosz - Radlin - Wilkowyja - Jarocin - Wola Książęca - Twardów - Kurcew - Korzkwy - Pleszew - Lenartowice - Zawidowice - Brzezie - Pleszówka - Tursko - Gołuchów - Jedlec - Macew - Popówek - Dojutrów - Pruszków - Kalisz - Trkusów - Droszew - Kurów - Kościuszków - Ociąż - Fabianów - Kwiatków - Lewków - Kołatajew - Ostrów Wielkopolski - Wysocko Małe - Przygodzice - Janków - Przygodzki - Trzcieliny - Dębica - Kocięba - Rezerwat Wydymacz - Antonin - Śledzianów - Ostrzeszów - przełęcz pod Balczyną - Parzynów - Zmysłona Parzynowska - Kobyła Góra - Zmysłona Parzynowska - Marcinki - Utrata - Tabor Mały - Lipnik - Bralin - Mnichowice - Nosale - Grębanin - Mroczeń - Laski - Kuźnica Słupska - Lęka Opatowska - Raków - Siemianice</p> <p>Południowy odcinek Transwielkopolskiej Trasy Rowerowej łączy Poznań z powiatem kępińskim - najbardziej na południe wysuniętym powiatem województwa wielkopolskiego. Na trasie liczne zabytki, jak dwór w Koszutach zespół pałacowo-parkowy w Włnej Górze (Muzeum gen. J. H. Dąbrowskiego), pałac w Śmiełowie, zamek w Gołuchowie. Wśród atrakcji przyrodniczych m.in. Żerkowsko - Czeszewski Park Krajobrazowy i Rezerwat „Wydymacz”.</p>

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego Gminy Bralin.

W przypadku lustracji zasobów o istotnych wartościach zabytkowych zlokalizowanych na terenie Gminy Bralin na szczególną uwagę zasługuje wiele cennych i historycznie ukształtowanych historycznych układów ruralistycznych następujących miejscowości: Mielęcín (XII w.), Mnichowice (XIII w.), Czermin (XIII w.), Nowa Wieś Książęca (XV w.), Chojęcín (XV w.) oraz Tabor Wielki i Tabor Mały jako założenia związane z osadnictwem czeskich husytów, a także jedyny historyczny układ urbanistyczny miejscowości Bralin (XII - XIII w.), która od XVI do XIX wieku posiadała prawa miejskie.

Ponadto do najważniejszych elementów świadczących o historycznym dziedzictwie należą:

1. Obiekty architektury sakralnej:

- kościół odpustowy „Na Pólku” pw. Narodzenia NMP pomiędzy Bralinem i Mnichowicami (ok. 1711 r.) (w rejestrze zabytków)
- kościół parafialny pw. św. Anny w Bralinie (1627 r. i 1840 r.) (w rejestrze zabytków)
- kościół filialny pw. św. Katarzyny w Mnichowicach (1812 r.) (w rejestrze zabytków)
- kościół parafialny pw. św. Trójcy w Nowej Wsi Książęcej (1804 r.) (w rejestrze zabytków)
- kościół poewangelicki w Bralinie (1867 r.) (w rejestrze zabytków)

- kościół poewangelicki, ob. rzymskokatolicki filialny pw. Matki Boskiej Częstochowskiej w Taborze Wielkim (1884 - 1885 r.)
- kaplica „Na Łąkach” pw. św. Jadwigi Śląskiej (1890 - 1891 r.)

2. Obiekty architektury rezydencjonalnej:

- dwór w Nosalach (w rejestrze zabytków)
- dwór w Nowej Wsi Książęcej
- dwór w Chojęcínie
- dwór w Bralinie

3. Obiekty architektury użyteczności publicznej:

- budynek szkoły w Czerminie
- budynek szkoły w Mielęcínie
- budynek szkoły w Nowej Wsi Książęcej
- budynek szkoły w Chojęcínie
- budynek szkoły w Goli
- budynek szkoły w Taborze Małym
- budynek szkoły w Taborze Wielkim
- budynek dawnej karczmy w Mnichowicach
- budynek dawnej karczmy w Taborze Wielkim
- budynek dawnego zajazdu w Bralinie
- budynek poczty w Bralinie

4. Obiekty architektury mieszkalnej ujęte w gminnej ewidencji zabytków.
5. Obiekty architektury gospodarczej ujęte w gminnej ewidencji zabytków.
6. Zabytki techniki:
 - Młyn w Nowej Wsi Książęcej
 - Dworzec kolejowy w Bralinie
7. Historyczne parki krajobrazowe:
 - park dworki w Mielęcinie
 - park dworki w Chojeńcinie
 - park dworski w Nosalach
 - park dworki w Nowej Wsi Książęcej
 - park dworski w Goli
8. Historyczne cmentarze wszystkich wyznań.
9. Stanowiska archeologiczne ujęte w gminnej ewidencji zabytków, ze szczególnym uwzględnieniem stanowiska o własnej formie krajobrazowej w postaci reliktu dworu obronnego, tzw. grodziska stożkowatego.
 - 3.1. Obiekty zabytkowe nieruchomości o najwyższym znaczeniu dla gminy.
 1. Kościół parafialny pw. św. Anny w Bralime - najstarsza zachowana świątynia z w powiecie kępińskim z murańnym prezbiterium w tradycji gotyckiej, przekrytym sklepieniem krzyżowo-żebrowym. Prezbiterium datowane na 1627 r. Kościół rozbudowany w 1840 r. poprzez przedłużenie jednonawowego korpusu i budowę wieży oraz kruchty bocznej.

Obiekt wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz. KI.III-885/21/61) z dnia 27 grudnia 1961 r., pod numerem 72/A (księga rejestrowa dawnego województwa kaliskiego)
 2. Kościół odpustowy pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny „Na Półku” w Bralinie - obiekt reprezentujący dużą wartość zabytkową w skali kraju, drewniany, na rzucie krzyża greckiego z dachami krytymi gontem. Wzmiankowany już w 1651 r. Obecna świątynia wzniesiona w 1711 r. z fundacji kupca z Rychtala Stanisława Drabika i mieszkańców okolic Bralina. Po stronie wschodniej kościoła charakterystyczne podcieniowe obejście. Wielokrotnie remontowany, ostatnio w latach 2001 - 2002 opierzony, o bardzo oryginalnym rozwiązaniu przestrzennym (rzut zbliżony do krzyża greckiego).

Obiekt wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz. KI.III-5340(109)90) z dnia 31 grudnia 1993 r., pod numerem 606/A (księga rejestrowa dawnego województwa kaliskiego)
 3. Kościół filialny pw. św. Katarzyny w Mnichowicach - klasycystyczny, murowany, jednoprzestrzenny z masywną wieżą od strony północnej i obszernym prezbiterium zamkniętym półkoliście. Usytuowany w centrum miejscowości otoczony cmentarzem przykościelnym.

Obiekt wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz. KI.III-880/215/69) z dnia 14 lipca 1969 r., pod numerem 679/A (księga rejestrowa dawnego województwa poznańskiego), w księdze rejestrowej dawnego województwa kaliskiego obiekt figuruje pod numerem 267/A.
 4. Kościół parafialny pw. św. Trójcy w Nowej Wsi Książęcej - murowany z drewnianą wieżą od zachodu o konstrukcji słupowo - ryglowej, zbudowany w 1804 r. w stylu neobarokowym z jednonawowym korpusem i węższym prezbiterium zamkniętym pięciobocznie. Usytuowany w centrum miejscowości otoczony cmentarzem przykościelnym.

Obiekt wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz. KI.III-880/216/69) z dnia 14 lipca 1969 r., pod numerem 680/A (księga rejestrowa dawnego województwa poznańskiego), w księdze rejestrowej dawnego województwa kaliskiego obiekt figuruje pod numerem 268/A.
 5. Dwór w Nosalach - zbudowany w 1803 r. w formach barokowych, murowany, podpiwniczony, na rzucie prostokąta, dwutraktowy, amfiladowy z centralnie usytuowaną klatką schodową i z sąsiadującą z nią obszerną salą. Parterowy z mieszkalnym poddaszem, elewacja południowa dziewięcioosiowa, na osi od strony pn. i pd. Wysokie facjaty, dach mansardowy. W XX w. dobudowane na osi od pn. i pd. parterowe przybudówki.

Obiekt wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz. KI.III-885/55/64) z dnia 17 grudnia 1964 r., pod numerem 37/A (księga rejestrowa dawnego województwa poznańskiego), w księdze rejestrowej dawnego województwa kaliskiego obiekt figuruje pod numerem 98/A.
 6. Dawny dom starców, ob. dom parafialny przy ul. Wrocławskiej 55 w Bralinie - wzniesiony ok. połowy XIX w., jeden z najstarszych murowanych budynków w Bralinie, przykład małomiasteczkowej architektury klasycystycznej z charakterystyczną półkolistą facjatą na osi fasady.

Obiekt wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz. KI.III-880/210/69) z dnia 25 czerwca 1969 r., pod numerem 650/A (księga rejestrowa dawnego województwa poznańskiego), w księdze rejestrowej dawnego województwa kaliskiego obiekt figuruje pod numerem 261/A.
 7. Poewangelicki zespół sakralny w Bralinie, w skład którego wchodzi: kościół ewangelicki z terenem przykościelnym oraz dawna pastorówka przy ul. 3 Maja 9 - kościół zbudowany w stylu historyzującym zapewne w 1867 r., murowany z cegły ceramicznej, nieotynkowany, jednonawowy z pięciobocznym niższym i węższym prezbiterium i wieżą od zachodu. Dach dwuspadowy kryty dachówką. Dawna pastorówka zlokalizowana na południe od kościoła, parterowa z mieszkalnym poddaszem i facjatą na osi.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz. WD-4151/81/10R/2006) z dnia 14 marca 2006 r., pod numerem 287/Wlkp/A (księga rejestrowa województwa wielkopolskiego).

3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości.

Wykaz obiektów ujętych w gminnej ewidencji stanu na
2008 r. zabytków dla Gminy Bralin według stanu na 2008 r.

LP.	OBIEKT	MIJSCOWOŚĆ	ADRES/ULICA	NR	CZAS POWSTANIA
1.	Kościół parafialny pw. św. Anny	Bralin	Wrocławska	58	mur., 1627., rozbudowa 1840 r.
2.	Plebania	Bralin	Wrocławska	58	mur., ok. 1860 r.
3.	Dom parafialny, d. dom starców	Bralin	Wrocławska	55	mur., ok. poł. XIX w.
4.	Cmentarz parafialny przy kościele par. pw. św. Anny	Bralin	Wrocławska	58	od poł. XVII w.
5.	Kapliczka z figurą św. Jana Nepomucena	Bralin	Wrocławska	58	XVIII/XIX w.
6.	Kościół poewangelicki	Bralin	3 Maja	9a	mur., 1867 r.
7.	Ogrodzenie kościoła poewangelickiego	Bralin	3 Maja	9a	mur., 4. ćw. XIX w.
8.	Pastorówka, ob. Ośrodek Zdrowia	Bralin	3 Maja	9	mur., 4. ćw. XIX w.
9.	Cmentarz ewangelicki	Bralin	Lipowa		1886 r.
10.	Dwór (Rządówka)	Bralin	Namysłowska	7	mur., I. 20. XX w., przebud.
11.	Dworski park krajobrazowy (relikt)	Bralin	Namysłowska	7	1. ćw. XX w.
12.	Budynek mieszkalny (Czworak) w zespole dworskim	Bralin	Namysłowska	8	mur., 4. ćw. XIX w.
13.	Stodoła w zespole dworskim	Bralin	Namysłowska	7	mur., 4. ćw. XIX w.
14.	Budynek magazynowy w zespole dworskim	Bralin	Namysłowska	7	mur., 1. ćw. XX w.
15.	Poczta	Bralin	Wrocławska	44	mur., k. XIX w.
16.	Budynek mieszkalny	Bralin	3 Maja	5	mur., 4. ćw. XIX w.
17.	Budynek mieszkalny	Bralin	3 Maja	7	mur., 4. ćw. XIX w.
18.	Budynek mieszkalny	Bralin	3 Maja	8	mur., 4. ćw. XIX w., przebud.
19.	Budynek mieszkalny	Bralin	3 Maja	11	mur., 4. ćw. XIX w., przebud.
20.	Budynek mieszkalny	Bralin	3 Maja	13	mur., I. 30. XX w.
21.	Budynek mieszkalny	Bralin	3 Maja	14	mur., I. 30. XX w.
22.	Budynek mieszkalny	Bralin	3 Maja	15	mur., pocz. XX w.
23.	Budynek gospodarczy	Bralin	3 Maja	15	mur., pocz. XX w.
24.	Budynek mieszkalny	Bralin	3 Maja	17	mur., 1. ćw. XX w.
25.	Budynek mieszkalny	Bralin	3 Maja	20	mur., ok. 1900 r.
26.	Budynek mieszkalny	Bralin	Łlotna	3	drewn., 2. poł. XIX w.
27.	Budynek mieszkalny	Bralin	Łlotna	7	mur., 4. ćw. XIX w.
28.	Dworzec kolejowy, ob. budynek mieszkalny	Bralin	Dworcowa	1	mur., ok. 1900 r.
29.	Budynek mieszkalny	Bralin	Kacza	1	mur., ok. 1900 r.
30.	Budynek gospodarczy	Bralin	Kacza	1	mur., ok. 1900 r.
31.	Budynek mieszkalny	Bralin	Kacza	2	mur., ok. 1910 r.
32.	Budynek mieszkalny	Bralin	Kacza	4	mur., 1908 r.
33.	Szkoła, późn. dom nauczyciela, ob. budynek mieszkalny	Bralin	Kościelna	7	mur., 1. poł. XIX w.
34.	Budynek mieszkalny w zespole leśniczówki	Bralin	Leśna	8	mur., 1. 20-30. XX w.
35.	Budynek administracyjny w zespole leśniczówki	Bralin	Leśna	9	mur., 1. ćw. XX w.
36.	Budynek gospodarczy (I) w zespole leśniczówki	Bralin	Leśna	9	mur., 1. ćw. XX w.
37.	Budynek gospodarczy (II) w zespole leśniczówki	Bralin	Leśna	9	mur., 1. ćw. XX w.
38.	Budynek mieszkalny	Bralin	Lipowa	4	mur., 1910 r.
39.	Budynek mieszkalny	Bralin	Lipowa	6	mur., 4. ćw. XIX w.
40.	Budynek mieszkalny	Bralin	Lipowa	7	drewn./glin., ok. 1900 r.
41.	Budynek mieszkalny	Bralin	Lipowa	10	mur., 4. ćw. XIX w., przebud.
42.	Budynek mieszkalny	Bralin	Lipowa	12	mur., 1900 r.
43.	Budynek mieszkalny	Bralin	Lipowa	25	mur., 1935 r., nadbud.
44.	Budynek mieszkalny	Bralin	Lipowa	26	mur., 1883 r.
45.	Budynek mieszkalny, ob. Bank Spółdzielczy	Bralin	Namysłowska	2	mur., I. 20. XX w.

46.	Budynek mieszkalny	Bralin	Ogrodowa	13	mur., pocz. XX w.
47.	Budynek mieszkalny	Bralin	Ogrodowa	18	mur., koń. XIX w.
48.	Budynek mieszkalny	Bralin	Ogrodowa	23	mur., I. 20. XX w.
49.	Budynek mieszkalny	Bralin	Ogrodowa	26	mur., pocz. XX w.
50.	Budynek gospodarczy	Bralin	Ogrodowa	26	mur., pocz. XX w.
51.	Budynek mieszkalny	Bralin	Ogrodowa	27	mur., pocz. XX w.
52.	Budynek mieszkalny	Bralin	Ogrodowa	30	mur., I. 20. XX w.
53.	Budynek mieszkalny	Bralin	Rynek	2	mur., 4. ćw. XIX w., przebud.
54.	Budynek mieszkalny, ob. Urząd Gminy Bralin	Bralin	Rynek	3	mur., 4. ćw. XIX w., przebud.
55.	Budynek mieszkalny	Bralin	Spokojna	4	drewn., 4. ćw. XIX w.
56.	Budynek gospodarczy	Bralin	Wrocławska	3	mur., pocz. XX w.
57.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	18	mur. /drewn., koń. XIX w.
58.	Budynek mieszkalny, ob. leśniczówka	Bralin	Wrocławska	29	mur prusk., 1. ćw. XX w.
59.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	31	mur., 1924 r.
60.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	35	mur., I. 20. XX w.
61.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	36	mur., ok. 1905 r.
62.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	37	mur., 4. ćw. XIX w.
63.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	38	mur., 4. ćw. XIX w., przebud. I. 30. XX w.
64.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	39	mur., I. 80. XIX w., przebud.
65.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	41	mur., 4. ćw. XIX w., przebud.
66.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	42	mur., 1925 r., przebud.
67.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	46	mur., 4. ćw. XIX w.
68.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	48	mur., 3. ćw. XIX w.
69.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	49	mur., 1907 r.
70.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	51	mur., 1. ćw. XX w.
71.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	52	mur., pocz. XX w.
72.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	53	mur., 4. ćw. XIX w., przebud.
73.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	54	mur., pocz. XX w.
74.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	57	mur., koń. XIX w.
75.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	60	mur., pocz. XX w.
76.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	61	mur., pocz. XX w.
77.	Budynek mieszkalny, ob. restauracja i hotel	Bralin	Wrocławska	64	mur., ok. 1910 r., rozbud.
78.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	66	mur., pocz. XX w.
79.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	67	mur., 4. ćw. XIX w., przebud. I. 30. XX w.
80.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	70	mur., ok. 1920 r., przebud.
81.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	71	mur., I. 20. XX w., przebud.
82.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	75	mur., 4. ćw. XIX w., przebud.
83.	Budynek mieszkalny	Bralin	Wrocławska	78	mur., 1928 r.
84.	Dwór	Chojęcín-Parcele	-	-	mur., po poł. XIX w.
85.	Dom dla wdów służby dworskiej, ob. mieszkania	Chojęcín-Parcele	-	2	mur., pocz. XX w.
86.	Budynek mieszkalny (Czworak) w zespole dworskim	Chojęcín-Parcele	-	1	mur., pocz. XX w.
87.	Spichlerz, ob. magazyn	Chojęcín-Parcele	-	-	mur., poł. XIX w., przebud.
88.	Stodoła, ob. magazyn	Chojęcín-Parcele	-	-	mur., 4. ćw. XIX w., przebud.
89.	Dworski park krajobrazowy	Chojęcín-Parcele	-	-	3./4. ćw. XIX w.
90.	Zbór baptystów, zajazd, ob. kaplica pw. św. Józefa	Czermin	-	-	mur., 4. ćw. XIX w., przebud.
91.	Cmentarz baptystów z kolonii Czeskiej	Czermin	-	-	XVIII w.
92.	Szkoła, ob. budynek mieszkalny	Czermin	-	23	mur., 1836 r., przebud. 1913 r.
93.	Budynek mieszkalny	Czermin	-	6	mur., 2. poł. XIX w.
94.	Budynek mieszkalny	Czermin	-	25	mur./drewn., k. XIX w., nadbud.
95.	Budynek mieszkalny	Czermin	-	32	drewn., 4. ćw. XIX w.

96.	Budynek mieszkalny	Czermin	-	38	drewn. /glin., pocz. XX w.
97.	Szkoła, ob. budynek mieszkalny	Gola	-	25	mur., 1914 r.
98.	Budynek mieszkalny	Gola	-	15	mur., ok. 1918 -1933 r.
99.	Budynek mieszkalny	Gola	-	37	mur., koń. XIX w.
100.	Budynek mieszkalny	Gola	-	38	mur., 1937 r.
101.	Kościół filialny pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	Mnichowice	-	-	mur., 1802 r.
102.	Ogrodzenie kościoła z kaplicami	Mnichowice	-	-	XIX w.
103.	Cmentarz przy kościele fil. pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej	Mnichowice	-	-	od XVII w.
104.	Budynek mieszkalny	Mnichowice	-	2	mur., 1929 r.
105.	Budynek mieszkalny	Mnichowice	-	8	mur., pocz. XX w.
106.	Budynek mieszkalny	Mnichowice	-	10	mur., 4. ćw. XIX w.
107.	Budynek mieszkalny	Mnichowice	-	13	mur., 1907 r.
108.	Budynek mieszkalny	Mnichowice	-	14	mur., 4. ćw. XIX w., przebud.
109.	Budynek mieszkalny	Mnichowice	-	22	mur., pocz. XX w.
110.	Budynek mieszkalny	Mnichowice	-	26	mur., pocz. XX w.
111.	Karczma, ob. budynek mieszkalny	Mnichowice	-	46	mur., 4. ćw. XIX w., przebud.
112.	Szkoła, ob. budynek mieszkalny	Mnichowice	-	56	mur., 1829 r.
113.	Kościół parafialny pw. Świętej Trójcy	Nowa Wieś Książęca	-	81	mur. /drewn., 1804 r.
114.	Plebania	Nowa Wieś Książęca	-	81	mur., 1872 r.
115.	Cmentarz przy kościele par. pw. Świętej Trójcy	Nowa Wieś Książęca	-	81	od XVIII w.
116.	Dwór	Nowa Wieś Książęca	-	-	mur., ok. 1920 r.
117.	Stodoła w zespole dworskim	Nowa Wieś Książęca	-	-	mur., pocz. XX w., przebud.
118.	Dworski park krajobrazowy	Nowa Wieś Książęca	-	-	pocz. XX w.
119.	Szkoła	Nowa Wieś Książęca	-	32	mur., 1907 r.
120.	Budynek gospodarczy w zespole szkoły	Nowa Wieś Książęca	-	32	mur., 1. ćw. XX w.
121.	Stodoła	Nowa Wieś Książęca	-	13	mur., koń. XIX w.
122.	Budynek mieszkalny	Nowa Wieś Książęca	-	28	mur., 1. ćw. XX w.
123.	Budynek mieszkalny	Nowa Wieś Książęca	-	41	mur., 1911 r.
124.	Budynek mieszkalny	Nowa Wieś Książęca	-	42	mur., 1913 r.
125.	Budynek mieszkalny	Nowa Wieś Książęca	-	43	mur., 1. ćw. XX w.
126.	Stodoła	Nowa Wieś Książęca	-	43	mur., 1. ćw. XX w.
127.	Budynek mieszkalny	Nowa Wieś Książęca	-	47	mur., 3. ćw. XIX w.
128.	Budynek mieszkalny	Nowa Wieś Książęca	-	65	mur., koń. XIX w.
129.	Budynek mieszkalny, stodoła, budynek inwentarski	Nowa Wieś Książęca	-	65	mur., koń. XIX w.
130.	Budynek mieszkalny	Nowa Wieś Książęca	-	66	mur., 1. ćw. XX w.
131.	Stodoła	Nowa Wieś Książęca	-	66	mur., 1. ćw. XX w.
132.	Budynek gospodarczy	Nowa Wieś Książęca	-	66	mur., 1. ćw. XX w.
133.	Budynek mieszkalny, stodoła, budynek inwentarski	Nowa Wieś Książęca	-	74	mur., koń. XIX w.
134.	Stodoła	Nowa Wieś Książęca	-	74	mur., koń. XIX w.
135.	Kościół Braci czeskich, ob. filialny pw. MB Częstochowskiej	Tabor Wielki	-	-	1884 - 1885 r.
136.	Cmentarz Husycki	Tabor Wielki	-	-	XVIII - pocz. XX w.
137.	Karczma, ob. dom ludowy	Tabor Wielki	-	-	mur., 4. ćw. XIX w., przebud.
138.	Budynek mieszkalny, stodoła	Tabor Wielki	-	3	mur., koń. XIX w.
139.	Pastorówka, ob. budynek mieszkalny	Tabor Wielki	-	24	mur., 4. ćw. XIX w.
140.	Szkoła, ob. budynek mieszkalny	Tabor Wielki	-	26	mur., 1877 r.

Wykaz obiektów dotychczas nie ujętych w gminnej ewidencji zabytków dla Gminy Bralin a figurujących w adresowej ewiden-

cji zabytków Gminy Bralin prowadzonej przez WWKZ według stanu zachowania z lat 80. XX w. bez koniecznych aktualizacji.

LP.	OBIEKT	MIEJSCOWOŚĆ	ADRES/ULICA	NR	CZAS POWSTANIA
1.	NMP	Bralin	-	-	drewn., 1711 r.
2.	Obejście podcieniowe kościoła pw. Narodzenia NMP z ogrodzeniem	Bralin	-	-	drewn., 1711 r.
3.	Szkoła	Chojeć-Wieś	-	-	mur., 1913 lub 1915 r.

4.	Stodoła, ob. mieszkania i stodoła	Działosze	-	20	mur., pocz. XX w.
5.	Park	Gola	-	-	
6.	Leśniczówka, ob. mieszkania	Lipnik	-	1	mur., ok. poł. XIX w.
7.	Oficyna dworska	Miełecin	-	-	mur., 4. ćw. XIX w.
8.	Spichlerz	Miełecin	-	-	mur., 4. ćw. XIX w.
9.	Stodoła	Miełecin	-	-	mur., k. XIX w., przebud.
10.	Stajnia	Miełecin	-	-	mur./szach., 2. poł. XIX w.
11.	Obora	Miełecin	-	-	mur. ?
11.	Chlew I	Miełecin	-	-	mur. ?
12.	Chlew II	Miełecin	-	-	mur. ?
13.	Budynek gospodarczy	Miełecin	-	-	mur. ?
14.	Budynek gospodarczy	Miełecin	-	-	mur. ?
15.	Budynek gospodarczy	Miełecin	-	-	mur. ?
16.	Ogrodzenie z bramą na dziedzińcu	Miełecin	-	-	mur., 1. ćw. XX w.
17.	Główna brama wjazdowa	Miełecin	-	-	mur., 1. ćw. XX w.
18.	Park	Miełecin	-	-	2. poł. XIX w.
19.	Szkoła Podstawowa	Miełecin	-	-	mur., k. XIX w.
20.	Szkoła, ob. mieszkania	Miełecin	-	6	mur., 1. ćw. XX w.
21.	Budynek mieszkalny	Miełecin	-	1	drewn., l. 30. XX w.
22.	Kaplica pw. św. Jadwigi	Mnichowice	-	-	mur., l. 1890-1891
23.	Dwór, ob. mieszkania	Mnichowice	-	1	mur., 4. ćw. XIX w.
24.	Obora, ob. magazyn	Mnichowice	-	-	mur. k. XIX w.
25.	Budynek mieszkalny	Mnichowice	-	37	mur., poł. XIX w.
26.	Budynek gospodarczy	Mnichowice	-	37	mur., 2. poł. XIX w.
27.	Budynek mieszkalny	Mnichowice	-	40	mur., 4. ćw. XIX w.
28.	Budynek gospodarczy	Mnichowice	-	41	mur., 1898 r.
29.	Budynek mieszkalny	Mnichowice	-	44	mur., k. XIX w.
30.	Budynek mieszkalny	Mnichowice	-	46	mur., 4. ćw. XIX w.
31.	Budynek mieszkalny	Mnichowice	-	50	mur., 3. ćw. XIX w.
32.	Dwór	Nosale	-	-	mur., 1803 r.
33.	Czworak, ob. dom	Nosale	-	7	mur., pocz. XX w.
34.	Dom mieszkalny dla służby	Nosale	-	-	mur., ok. 1920 r.
35.	Budynek mieszkalny	Nosale	-	6	mur., pocz. XX w., przebud.
36.	Budynek mieszkalny	Nosale	-	9	mur., pocz. XX w.
37.	Budynek mieszkalny	Nosale	-	-	mur., ?
38.	Obora	Nosale	-	-	ok. poł. XIX w., przebud.
39.	Stajnia, ob. garaż	Nosale	-	-	mur., 2. poł. XIX w.
40.	Stodoła, ob. magazyn	Nosale	-	-	mur., 4. ćw. XIX w.
41.	Stodoła, ob. garaże	Nosale	-	-	mur., 2. poł. XIX w., przebud.
42.	Stodoła ob. magazyn	Nosale	-	-	mur., 1. poł. XIX w., przebud.
43.	Stodoła, ob. obora tzw. jałownik	Nosale	-	-	mur., 2. poł. XIX w.
44.	Stodoła polna	Nosale	-	-	drewn., ?
45.	Budynek gospodarczy	Nosale	-	-	mur., l. 20-30 XX w.
46.	Kuźnia, ob. remiza	Nosale	-	-	mur., 1915 r.
47.	Gorzelnia, ob. magazyn	Nosale	-	-	mur., 2. poł. XIX w., przebud.
48.	Studnia, ob. hydrofornia	Nosale	-	-	mur., pocz. XIX w., przebud.
49.	Brama wjazdowa na dziedzińcu	Nosale	-	-	mur., 1905 r.
50.	Brama między dziedzińcem a parkiem	Nosale	-	-	mur., 1. ćw. XX w.
51.	Ogrodzenie parku	Nosale	-	-	mur., 2. poł. XIX w.
52.	Park	Nosale	-	-	k. XIX w.
53.	Budynek gospodarczy	Nowa Wieś Książęca	-	-	mur. 3/4. ćw. XIX w.
54.	Obora	Nowa Wieś Książęca	-	-	mur., ?
55.	Stajnia	Nowa Wieś Książęca	-	-	mur., 2. poł. XIX w.
56.	Młyn	Nowa Wieś Książęca	-	-	mur., 1. ćw. XX w.
57.	Budynek mieszkalny	Nowa Wieś Książęca	-	1	mur., ok. 1930 r.
58.	Budynek mieszkalny	Nowa Wieś Książęca	-	2	mur., 1. ćw. XX w.
59H	Dom dla służby, ob. mieszkania	Roszkowice	-	10	mur., 1. poł. XIX w.
60.	Owczarnia, ob. mieszkania	Roszkowice	-	-	mur., ?
61.	Owczarnia, ob. mieszkania	Roszkowice	-	8	mur., 1. poł. XIX w.
62.	Stodoła	Roszkowice	-	-	mur., ?
63.	Budynek mieszkalny	Szum	-	20	mur., 1903 r.
64.	Szkoła, ob. sklep	Tabor Mały	-	20	mur., 4. ćw. XIX w.

65.	Budynek mieszkalny	Tabor Mały	-	25	mur., ?
66.	Budynek mieszkalny	Tabor Wielki	-	10	mur., pocz. XX w.
67.	Budynek mieszkalny	Tabor Wielki	-	12	mur., ok. 1900 r.
68.	Budynek mieszkalny	Tabor Wielki	-	40	drewn./mur., 4. ćw. XIX w.
69.	Budynek mieszkalny	Tabor Wielki	-	43	mur., 4. ćw. XIX w.
70.	Budynek mieszkalny	Wygoda Turkowska	-	10	mur., 4. ćw. XIX w.

3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych

1. Zespół wyposażenia kościoła odpustowego pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny „Na Pólku” w Bralinie - 79 obiektów tworzących zróżnicowany zespół obiektów sztuki snycerskiej, rzeźbiarskiej, malarskiej i użytkowej reprezentujący stylistykę począwszy od gotyckiej, poprzez renesansową, barokową i klasycystyczną w przedziale czasowym od XV do XIX wieku.

Zespół wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz.Ks.Z.II-1/2/50) z dnia 3 czerwca 1950 r. (ołtarz NMP) oraz decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz. KI.III-860/37/72) z dnia 18 maja 1972 r. pod numerem 207/B (księga rejestrowa dawnego województwa poznańskiego), w księdze rejestrowej dawnego województwa kaliskiego obiekty figurują pod numerem 26/B (pozostałe obiekty)

2. Zespół wyposażenia kościoła parafialnego pw. św. Anny w Bralinie - 58 obiektów tworzących dość ujednolicony stylistycznie zespół wyposażenia kościoła wzniesionego w 1627 r. obejmujący głównie barokowe obiekty sztuki snycerskiej, rzeźbiarskiej, malarskiej i użytkowej z XVII i XVIII w.

Zespół wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz. KI.III-860/36/72) z dnia 18 maja 1972 r., pod numerem 206/B (księga rejestrowa dawnego województwa poznańskiego), w księdze rejestrowej dawnego województwa kaliskiego obiekty figurują pod numerem 25/B

3. Zespół wyposażenia kościoła parafialnego pw. św. Trójcy w Nowej Wsi Książęcej - 19 obiektów tworzących spójny stylistycznie, klasycystyczny zespół wyposażenia kościoła zbudowanego na początku XIX wieku. Zabytki te stanowią integralną część wyposażenia kościoła, reprezentując głównie dzieła snycerki i rzeźby z czasu budowy kościoła oraz barokowych dzieł sztuki użytkowej.

Zespół wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz. KI.III-860/48/72) z dnia 24 maja 1972 r., pod numerem 218/B (księga rejestrowa dawnego województwa poznańskiego), w księdze rejestrowej dawnego województwa kaliskiego obiekty figurują pod numerem 37/B

4. Zespół wyposażenia kościoła filialnego pw. św. Katarzyny w Mnichowicach - 30 obiektów stanowiących integralną część wyposażenia kościoła. Zabytki ruchome reprezentują głównie barokowe i klasycystyczne dzieła snycerki, rzeźby, malarstwa i sztuki użytkowej z XVIII i XIX wieku.

Zespół wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora zabytków (L.dz. KI.III-860/49/72) z dnia 24 maja 1972 r., pod numerem 219/B (księga rejestrowa dawnego województwa poznańskiego), w księdze reje-

strowej dawnego województwa kaliskiego obiekty figurują pod numerem 38/B

3.4. Zasoby muzealne,

Gmina Bralin nie posiada w zorganizowanej formie zasobów, które nazwać by można muzealnymi. Jednakże gminny program opieki nad zabytkami dla gminy Bralin zakłada w przyszłości organizację placówki przy Urzędzie Gminy Bralin zajmującej się pozyskiwaniem i gromadzeniem eksponatów związanych z historią i kulturą regionu.

3.5. Krajobraz kulturowy.

W granicach administracyjnych Gminy Bralin zlokalizowany jest jeden obszar objęty ochroną prawną, a mianowicie jest to obszar chronionego krajobrazu „Wzgórza Ostrzeszowskie i Kotlina Odolanowska” utworzony na mocy Rozporządzenia Wojewody Kaliskiego nr 5 z dnia 7 września 1995 r. (Dziennik Urzędowy Województwa Kaliskiego Nr 5/95)

W odniesieniu do gminy Bralin na terenach położonych w wyżej wymienionym obszarze chronionego krajobrazu zastosowano następujące zakazy odnoszące się do przyszłego zagospodarowania tychże terenów:

- zakaz lokalizowania obiektów i instalowania urządzeń szkodliwych dla środowiska i zdrowia ludzi oraz mogących znacznie pogorszyć stan środowiska.
- zakaz lokalizowania obiektów i instalowania urządzeń trwale naruszających walory krajobrazu terenu.
- zakaz urządzenie i utrzymywanie otwartych kanałów ściekowych,
- zakaz wprowadzania zmian stosunków wodnych mogących negatywnie wpłynąć na środowisko przyrodnicze.
- zakaz likwidowania oczek wodnych i przekształcania terenów podmokłych,
- zakaz lokalizowania składowisk i wylewisk odpadów przemysłowych i komunalnych pochodzących spoza gmin znajdujących się w obrębie Parku,
- zakaz lokalizowania ośrodków hodowlanych na skalę przemysłową posługujących się metodą bezściółową,
- zakaz gnojowicowania gruntów rolnych, za wyjątkiem własnych gruntów zgodnie z zasadami agrotechnicznymi.

Ponadto na terenach tych przewidziano wymóg uzgadniania z Wojewodą następujących czynności:

- decyzji w sprawie likwidacji zadrzewień i zakrzaczeń śródpolnych,
- lokalizacji ośrodków hodowlanych na skalę przemysłową o wielkości powyżej 100 DJP,
- lokalizacji nowych ośrodków wypoczynkowych i obiektów o charakterze hotelarskim,

- budowy nowych dróg, linii energetycznych, ciągów ciepłowniczych, gazowych itp. za wyjątkiem urządzeń lokalnych,
- prowadzenia prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, a w szczególności budowy stawów rybnych i innych zbiorników wodnych,
- prowadzenia nowych melioracji, dokonywania regulacji rzek i potoków,
- programów i wieloletnich planów gospodarki rolnej, łowieckiej, rybackiej i turystycznej.

Określone zostały następujące ogólne zasady odnoszące się do zarządzania i gospodarowania na obszarach chronionego krajobrazu:

- prowadzenie gospodarki leśnej zgodnie z ogólnymi zasadami zagospodarowania lasów wchodzących w skład parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu,
- prowadzenie gospodarki w zakresie eksploatacji złóż surowców mineralnych wyłącznie w oparciu o zasady określone odrębną decyzją koncesyjną,
- ochrona istniejących obiektów historyczno - kulturowych,
- dostosowanie nowej zabudowy w zakresie bryły, skali, materiałów i form architektonicznych - harmonizujących z walorami krajobrazowymi - do lokalnej tradycji oraz, dążenie do wyeliminowania obiektów dysharmonizujących,
- prowadzenie gospodarki rolnej nie powodującej degradacji gleb i innych elementów środowiska, w tym zakaz stosowania pestycydów I i II grupy - z wyjątkiem sadów,
- zasada ograniczania lokalizacji nowych obiektów budowlanych poza granicami jednostek osadniczych - do sytuacji określonych planem.

W stosunku do stref ekosystemów wodno - łąkowych położonych na obszarze chronionego krajobrazu przewidziano następujące obowiązki:

- zakaz lokalizowania obiektów budowlanych z wyjątkiem zbiorników wodnych i związanych z nimi budowli hydrotechnicznych oraz dróg, mostów i sieci infrastruktury technicznej,
- prowadzenie gospodarki zmierzającej do odtworzenia i utrzymywania wartości naturalnych, łąg, zadrzewień, łąk, cieków i zbiorników wodnych wraz z ich biologicznym obrzeżem. Z zastrzeżeniem, iż odległość granicy strefy od brzegu cieku wodnego nie może być mniejsza niż 5 m.

W stosunku do stref dolesień położonych na obszarze chronionego krajobrazu przewidziano następujące obowiązki:

- zakaz lokalizowania obiektów budowlanych z wyjątkiem obiektów i budowli związanych bezpośrednio z gospodarką leśną, zbiorników wodnych i związanych z nimi budowli hydrotechnicznych oraz dróg, mostów i sieci infrastruktury technicznej,
- prowadzenie gospodarki zmierzającej do rekultywacji terenów zdewastowanych i nieużytków w kierunku leśnym przez sukcesywne zalesianie najsłabszych gruntów rolnych.

W stosunku do stref zadrzewień położonych na obszarze chronionego krajobrazu przewidziano następujące obowiązki:

- pełna ochrona istniejącego drzewostanu,
- zakaz lokalizacji obiektów budowlanych z wyjątkiem lokalnych dróg i sieci infrastruktury technicznej,
- prowadzenie gospodarki zmierzającej do wzbogacenia i zwiększenia różnorodności istniejącego drzewostanu, z uwzględnieniem typów siedlisk,

Poza wyróżnionym na terenie gminy obszarem chronionego krajobrazu „Wzgórza Ostrzeszowskie i Kotlina Odolowska” bardzo istotny element krajobrazu kulturowego tworzą historyczne założenia urbanistyczne na terenie gminy (Bralin, Mnichowice, Czermin, Mielęcín, Nowa Wieś Książęca, Nosale, Tabor Wielki i Tabor Stary oraz Chojęcin), a także historyczne rozłogi pól i łąk oraz wytyczona w przeszłości infrastruktura komunikacyjna włącznie z przebiegiem linii kolejowej.

Warto podkreślić, iż szczególnie cenną formę krajobrazu kulturowego zlokalizowaną na terenie gminy tworzy rzadko spotykana lokalizacja kościoła odpustowego „Na Pólku” w Bralinie.

3.6. Zabytki archeologiczne.

3.6.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu Gminy Bralin.

Relikt dworu obronnego, tzw. grodzisko stożkowate - obiekt reprezentujący znaczną w skali regionu wartość historyczną i naukową stanowiący pozostałość po dworze obronnym funkcjonującym od połowy XV do przełomu XVI i XVII wieku. Zachowany w postaci zniwelowanego kopca o wysokości dochodzącej do 1,5 m. ponad płaszczyznę otaczającej łąki. Podczas badań weryfikacyjnych prowadzonych w obrębie obiektu wydobyta została znaczna ilość zabytkowego materiału ruchomego.

Obiekt wpisany do rejestru zabytków decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (L.dz. KI-III-5340/100/86) z dnia 19 grudnia 1986 r., pod numerem 488/A (księga rejestrowa dawnego województwa kaliskiego)

3.6.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej z terenu Gminy Bralin.

Na terenie Gminy Bralin zlokalizowano tylko jeden obiekt o własnej formie krajobrazowej i jest nim wymieniony powyżej wpisany do rejestru zabytków relikty siedziby mieszkalno-obronnej zwanej także grodziskiem stożkowatym. Obiekt ten zlokalizowany jest w pobliżu Bralina o ok. 500 metrów w kierunku południowo-zachodnim od miejscowości pośród podmokłych łąk w pobliżu niewielkiego cieku wodnego zwanego Czarną Widawką. Opisywany nasyp wyniesione jest nad poziom terenu do wysokości 1,5 metra z niewielką niecką w środku, założony na rzucie owalu z otaczającymi widocznymi relikami rowu-fasy o szerokości sięgającej we fragmentach 7 metrów. Przedmiotowe wyniesienie w całości porośnięte jest trawą oraz kilkoma młodymi drzewami i krzewami.

3.6.3. Zestawienie liczbowe stanowisk archeologicznych z terenu Gminy Bralin⁵.

STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE	ILOŚĆ
GRODZISKA	1
OSADY	59
CMENTARZYSKA	10

Pod względem geograficznym i geologicznym gmina Bralin położona jest w obrębie dwóch jednostek geomorfologicznych. Większa część terenu - usytuowana w południowej i wschodniej części gminy - zlokalizowana jest w południowej i centralnej części Wysoczyzny Wieruszowskiej wzniesionej na 170-208 m n.p.m. Obszar ten reprezentuje krajobraz wysoczyzny morenowej falistej, o deniwelacjach sięgających do 10 m i spadkach, lokalnie tylko przekraczających 5%. W zasięgu wysoczyzny występują wyraźne, rozległe obniżenia szerokości 1-1,5 km o dnach położonych na poziomie 170-172 m n.p.m., czyli ok. 5-7 m poniżej średniej wysokości wysoczyzny. Do obniżen tych dowiązuje system dolinek bocznych, rozcinających rozgałęzionym systemem Wysoczyznę. W przypadku gminy Bralin są to: rzeka Niesob, Szumna Woda oraz Czarna i Biała Widawa wraz z dopływami.

Północno-zachodni obszar gminy Bralin stanowi niewielki fragment południowo-zachodniego skłonu Wzgórz Ostrzeszowskich tworzących wał moren czołowych spiętrzonych wyznaczających maksymalny zasięg stadiału warciańskiego zlodowacenia środkowopolskiego. Teren ten charakteryzowany silnie urozmaiconą rzeźbą o znacznie większych deniwelacjach (15-20 m) i spadkach do 12-15% i rozcięty licznymi wyraźnymi nieckowatymi dolinkami o szerokości 40-60 m i głębokości 5-6 m.

Budowę powierzchniowych warstw geologicznych tworzą w większości gleby brunatne wytworzone z glin lekkich spłaszczonej oraz gleby pseudobielicowe i brunatne wylugowane zawierające w poziomie orno - próchnicznym piasek gliniasty lekki pylasty na glinach oraz gleby murszowo - torfowe, murszowo - mineralne oraz nieliczne czarne ziemie właściwe.

Na terenie Gminy Bralin zlokalizowano dużą ilość stanowisk archeologicznych. Ich wartość naukowo - badawcza i konserwatorska jest zróżnicowana. Do cennych należą te, które potencjalnie mogą przybliżyć badaczom obraz osadnictwa omawianego regionu w pradziejach i średniowieczu. Te pierwsze reprezentowane są głównie przez stanowiska osadowe - otwarte, zaś drugie to liczne ślady świadczące o lokalizacji pól uprawnych w wiekach średnich i nowożytności. W większości jednak wyżej wymienione pozostałości po działalności ludzi zamieszkujących ówczesnie teren dzisiejszej gminy Bralin nie stanowią jak dotąd potencjalnych miejsc szczególnej eksploracji archeologicznej.

Przeprowadzone na terenie gminy wstępne rozpoznanie powierzchniowe ujawniło liczne ślady wcześniejszego, pradziejowego osadnictwa związanego z kulturami lużycką (epoka brązu i wczesna epoka żelaza) i przeworską (okres rzymski), natomiast z epok starszych np. epoki kamienia (neolitu) sporadycznie zarejestrowano występowanie stanowisk archeologicznych związanych z kulturą pucharów lejkowatych.

Wyróżnić należy także obszary związane z trwałym osadnictwem średniowiecznym obejmujące w szczególności miejscowości Mnichowice, Czermin, Chojeńcin i Bralin. Osady te wykorzystaly swego czasu sprzyjającą koniunkturę gospo-

darczą i położenie na wczesnośredniowiecznym szlaku handlowym prowadzącym ze Śląska na Mazowsze i z Małopolski do Wielkopolski. Inne miejscowości - tj. Mielęcín, Tabor Stary, Nowa Wieś Książęca - o średniowiecznej metryce wymagają systematycznych badań archeologicznych i historycznych.

Szczególnie cennym obiektem archeologicznym jest zlokalizowany w okolicy Bralina późnośredniowieczny dwór obronny wpisany do rejestru zabytków, w przyszłości prowadzone na obiekcie badania archeologiczne mogą przynieść wiele interesujących informacji o historii i kulturze regionu Bralina z okresu od XV do XVII w.

Pod wieloma względami - kulturowymi i osadniczymi - interesujące są osady pradziejowe i wczesnośredniowieczne, które mogą stanowić podstawę do podjęcia problematyki osadnictwa pradziejowego i wczesnośredniowiecznego.

W chwili obecnej bardzo trudna do sprecyzowania jest wartość poznawcza poszczególnych stanowisk, zwłaszcza związanych z okresami wcześniejszymi. W związku z tym na wytypowanych przez WUOZ stanowiskach archeologicznych należy przeprowadzić szczegółową ich inwentaryzację oraz wykonać badania weryfikacyjno - sondażowe. Na ich podstawie zostanie dokonany wybór obiektów archeologicznych przeznaczonych do wpisu do rejestru zabytków.

3.7. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

3.7.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych, ruchomych i dziedzictwa archeologicznego.

1. Kościół parafialny pw. św. Anny w Bralinie

Budynek kościoła w zadawalającym stanie technicznym z ciągłością w prowadzeniu na bieżąco prac remontowych. W latach 2002-2003 wymienione zostało pokrycie dachowe kościoła oraz wykonano remont elewacji wieży. W 2004 r. kontynuowano ww. prace w zakresie remontu elewacji nawy i prezbiterium oraz dokonano wymiany okien w części obiektu.

2. Kościół odpustowy pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny „Na Pólku” w Bralinie

Obiekt w dobrym stanie technicznym po długotrwałych pracach remontowych i konserwatorskich prowadzonych w minionych latach z różną intensywnością od 1976 r. do 2003. Wśród ostatnio przeprowadzonych remontów w 2002 r. kościół poddany został kompleksowym pracom remontowym dachu oraz ścian. Wymieniono pokrycie dachowe zachowując pokrycie gontowe, zrekonstruowano sygnaturkę. Zdjęto szalunek i zaimpregnowano zrąb ścian od zewnątrz uprzednio flekując i czyszcząc konstrukcję. Rok później odrestaurowano w podcieniach kaplicę MB Szkaplerznej i kaplicę św. Antoniego.

3. Kościół filialny pw. św. Katarzyny w Mnichowicach

Świątynia w stanie technicznym zadawalającym, użytkowana, bez poważnych zagrożeń natury konstrukcyjnej.

4. Kościół parafialny pw. św. Trójcy w Nowej Wsi Książęcej

Świątynia w stanie technicznym zadawalającym, użytkowana, bez poważnych zagrożeń natury konstrukcyjnej.

5. Dwór w Nosalach

Obiekt w 2006 roku przeszedł w ręce prywatnego właściciela, który opracował program użytkowy dla dworu oraz innych obiektów zlokalizowanych w jego otoczeniu m.in. park, obiekty gospodarcze na terenie folwarku. Obecnie w obiekcie i jego otoczeniu trwają prace adaptacyjne, remontowe i konserwatorskie, na które właściciel uzyskał pozwolenie Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

6. Dawny dom starców, ob. dom parafialny przy ul. Wrocławskiej 55 w Bralinie

Budynek zabezpieczony. Wnętrze domu parafialnego w chwili obecnej przekształcone zostało na potrzeby usługowe. Wymagany jest jeszcze remont elewacji wraz z osuszeniem murów oraz remont pokrycia dachowego.

7. Poewangelicki zespół sakralny w Bralinie, w skład którego wchodzi: kościół ewangelicki z terenem przykościelnym oraz dawna pastorałka przy ul. 3 Maja 9

Kościół przejęty przez samorząd gminy, zabezpieczony, obecnie nieużytkowany. W 2006 r. przeprowadzono we wnętrzu kościoła badania konserwatorskie. Na chwilę obecną wymagany jest pilnie remont pokrycia dachowego, będącego w złym stanie technicznym. W planach władz samorządowych uwzględniono kapitalny remont obiektu z przeznaczeniem na cele kulturalne i bibliotekę. Budynek dawnej plebani, użytkowany, w dobrym stanie technicznym, wymagający zabiegów mających na celu przywrócenie w poszczególnych elementach oryginalnych form architektonicznych.

8. Zespół wyposażenia kościoła odpustowego pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny „Na Półku” w Bralinie

Ostatni przeprowadzone szczegółowe oględziny obiektów pozwoliły ustalić, iż na najbliższy czas należy zaplanować konserwację manierystycznego ołtarza p.w. Ukrzyżowania zniszczonego i ogołoczonego z detalu rzeźbiarskiego podczas włamania w 1974 r. W dalszej kolejności należy poddać sukcesywnej konserwacji pozostałe ołtarze, interesujące barokowe tabernakulum ołtarza głównego uzupełnione parą figurek aniołków unoszących lichtarze, ambonę, obrazy-stacje Drogi Krzyżowej z przeł. XVIII/XIX w. oraz monochromatyczną dekorację malarską wnętrza z 1 ćw. XIX w.

9. Zespół wyposażenia kościoła parafialnego pw. św. Anny w Bralinie

Większość elementów wyposażenia kościoła zachowało się w stanie dobrym lub zadowalającym. Najpilniejszego podjęcia prac konserwatorskich wymagają pozostałości tryptyku przeniesionego w 1983 r. z kościoła odpustowego „Na Półku” w Bralinie i ogołoczonego w wyniku kradzieży w 1994 roku z 4 płaskorzeźbionych kwater oraz figury Madonny. W szczególnie złym stanie znajdują się malowane kwatery z wyobrażeniami św. Barbary i Katarzyny - ich warstwa malarska posiada liczne odspojenia i odpryski sięgające do gruntów. Wobec istnienia materiału ikonograficznego można byłoby także rozważyć możliwość zrekonstruowania brakujących elementów ołtarza.

10. Zespół wyposażenia kościoła parafialnego pw. św. Trójcy w Nowej Wsi Książęcej

Elementy wyposażenia pozostające na miejscu są w stanie zadowalającym. W czasie oględzin stwierdzono, iż ołtarze i rzeźba figuralna zostały poddane w latach 80. XX w. (?) nieprofesjonalnej renowacji w wyniku której pokryto je wtórnymi olejnym malaturami i nieszlachetnymi złoceńiami. Docelowo pożądane byłoby przywrócenie obiektom pierwotnej kolorystyki, a także poddanie konserwacji dwóch obrazów ołtarzowych.

11. Zespół wyposażenia kościoła parafialnego pw. św. Katarzyny w Mnichowicach

Podczas ostatniej lustracji kościoła stwierdzono, iż zachowane na miejscu elementy wyposażenia znajdują się w stanie zadowalającym lub dobrym. Ołtarze, ambona, chrzcielnica, rzeźby i prospekt organowy pokryte są wtórnymi malaturami. Najpilniejszej interwencji konserwatorskiej wymaga obraz Ukrzyżowania ze względu na liczne odpryski warstwy malarskiej oraz gruntownie przemalowany obraz ołtarzowy św. Jana Nepomucena.

12. Relikt dworu obronnego, tzw. grodzisko stożkowate

Obecnie relikw dworu wykazuje dostateczny stan zachowania, teren wałów oraz wnętrza grodziska wyłączony został z gospodarki rolnej. Najpoważniejsze zagrożenie dla obiektu stanowi zbyt głęboka orka w otoczeniu grodziska oraz nadmierne porastanie obiektu drzewami i krzewami.

13. Dziedzictwo archeologiczne

W przypadku stanu zachowania dziedzictwa archeologicznego, powszechne zagrożenie dla zachowanych stanowisk archeologicznych stanowią:

- samowolne i niekontrolowane poszukiwania eksponatów archeologicznych zwłaszcza z wykorzystywaniem wykrywaczy metali
- nielegalny pobór kruszywa
- głęboka orka z uwagi na w większości rolniczy charakter gminy
- inwestycje związane z zalesianiem wybranych obszarów na terenie gminy
- inwestycje związane z budową podziemnej infrastruktury sieciowej oraz infrastruktury drogowej, a także wszelakie inwestycje budowlane
- procesy naturalne związane z denudacją zwłaszcza w przypadku stanowisk eksponowanych na odsłoniętych partiach stoków.

3.7.2. Wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego dla Gminy Bralin.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Bralin opracowane zostało w 1999 roku przez A3 Pracownia Architektoniczna s.c., Mroziuk, Starczyńska z siedzibą we Wrocławiu przy ul. św. Mikołaja 8/10.

Zespół autorski projektujący studium współtworzyli:

mgr inż. arch. Jerzy Ulanicki - główny projektant (upr. nr 917/89)

mgr inż. arch. Maria Dziemidok - projektant
mgr Marek Woźniak - projektant
mgr inż. arch. Krzysztof Mroziuk - projektant
mgr inż. arch. Anna Starczyńska - projektant
mgr inż. Paweł Czuczvara - projektant
mgr inż. Henryk Strękwicz - infrastruktura techniczna
mgr inż. Andrzej Konarski - komunikacja

Gminy Bralin uchwałą Nr XIII/83/99 z dnia 29 grudnia 1999 r. W odniesieniu do zasobów z zakresu dziedzictwa kulturowego studium zawiera następujące zapisy:

ROZDZIAŁ II

Uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego gminy

5. ŚRODOWISKO KULTUROWE.

5.1. Wykaz obiektów zabytkowych.

Tab. 27. Rejestr zabytków.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Bralin zostało zatwierdzone przez Radę

Nr rejestru	Miejscowość	Obiekt	Gmina	Nr decyzji	Data
72	Bralin	Kościół par. św. Anny	Bralin	KL-III-885/21/61	27.12.61
261	Bralin	Dom starców, ob. dom parafialny	Bralin	KL-III-880/210/69	25.06.69
488	Bralin	Grodzisko stożkowate	Bralin	KL-III-5340/100/86	19.12.86
606	Bralin	Kościół odpust. Narodzenia NMP	Bralin	KL-III-5340/109/90	31.12.90
97	Mielęcín	Karczma (nie istniejąca już)	Bralin	KL-III-885/54/64	17.12.64
267	Mnichowice	Kościół św. Katarzyny	Bralin	KL-III-880/215/69	14.07.69
98	Nosale	Dwór	Bralin	KL-III-885/55/64	17.12.64
268	Nowa Wieś	Kościół parafialny św. Trójcy	Bralin	KL-III-880/21/69	14.07.69

5.2. Wykaz obiektów o walorach kulturowych

Tab.28. Wykaz obiektów o walorach kulturowych.

Miejscowość	Lp	Obiekt	Adres	Materiał	Wiek	
Bralin	1.	Zespół kościoła par. p. w. św. Anny		mur	1627, 1840	
	1.1.	a. kościół				
	1.2.	b. plebania	Wrocławska 58	mur		
	2.	Zespół koś. odpust. p. w. Narodzenia				
	2.1.	a. kościół		drewn.	1711 r.	
	2.2.	b. obejście podcieniowe z ogrodzeniem				
	3.	Zespół kościoła ewangelickiego		mur	4 ćw. XIX w.	
	3.1.	a. kościół				
	3.2.	b. ogrodzenie		drewn.	1711 r.	
	3.3.	c. pastorówka, ob. Ośrodek Zdrowia	3 maja 9	mur	4 ćw. XIX w.	
	4.	Przytułek, ob. Dom parafialny	Wrocławska 55			
	5.	Stacja kolejowa	Dworcowa 1			
	6.	Dworski zespół gospodarczy	Namysłowska			lata 20-te XIX w.
	6.1.	a. dwór	Namysłowska 7			
	6.2.	b. dom	Namysłowska 7			
	6.3.	c. stodoła	Namysłowska 7	mur		4 ćw. XIX w.
	7.	Restauracja „Złoty Kłós”		mur		ok. 1910 r.
	8.	Dom	Błotna 3	drewn.		2 poł. XIX w.
	9.	Dom	Błotna 7	mur		4 ćw. XIX w.
	10.	Dom	Kacza 1	mur		ok. 1900 r.
	11.	Dom	Kacza4			
	12.	Dom, stara szkoła ob. Mieszkanie naucz	Kościelna 7	drew. /g li na		4 ćw. XIX w. ok,1900 r.
	13.	Dom	Lipowa 4			
14.	Dom	Lipowa 6				
15.	Dom	Lipowa 7				
16.	Dom	Lipowa 12				
17.	Dom	Lipowa 15				
18.	Dom	Lipowa 25				
19.	Dom	Lipowa 26				
20.	Dom	3 Maja 5				
21.	Dom	3 Maja 7				
22.	Dom	3 Maja 8				
23.	Dom	3 Maja 9				

	24.	Dom	3 Maja 11		
	25.	Dom	3 Maja 13		
	26.	Dom	3 Maja 15		
	27.	Dom	3 Maja 17		
	28.	Dom	Namysłowska 2		
	29.	Dom	Ogrodowa 13		
	30.	Dom	Ogrodowa 23		
	31.	Budynek gospodarczy	Ogrodowa 26		
	32.	Dom	Ogrodowa 30		
	33.	Dom	Rynek 2		
	34.	Dom, ob. UG (przebudowany)	Rynek 3		
	35.	Dom	Rynek 4		
	36.	Dom	Spokojna 4		
	37.	Dom	Wrocławska 29	mur/m. p ru.	lata 20-te XX w.
	38.	Dom	Wrocławska 31		
	39.	Dom	Wrocławska 32	drewn.	poł. XIX w.
	40.	Dom	Wrocławska 34	drewn.	poł. XIX w.
	41.	Dom	Wrocławska 35		
	42.	Dom	Wrocławska 36		
	43.	Dom	Wrocławska 37		
	44.	Dom	Wrocławska 38		
	45.	Dom	Wrocławska 39		
	46.	Dom	Wrocławska 40		
	47.	Dom	Wrocławska 41		
	48.	Dom	Wrocławska 42		
	49.	Pocztą	Wrocławska 44	mur	k. XIX w.
	50.	Dom	Wrocławska 46		
	51.	Dom	Wrocławska 48		
	52.	Dom, ob. Biblioteka Gminna	Wrocławska 49	mur	1907 r.
	53.	Dom	Wrocławska 51		
	54.	Dom	Wrocławska 53		
	55.	Dom	Wrocławska 45		
	56.	Budynek gospodarczy, ob. Sklep	Wrocławska 55	mur	k. XIX w.
	57.	Dom	Wrocławska 57		
	58.	Dom	Wrocławska 60		
	59.	Dom	Wrocławska 61		
	60.	Dom	Wrocławska 69		
	61.	Dom	Wrocławska 70		
	62.	Dom	Wrocławska 71		
	63.	Szkoła			
	63.1.	a. dwór, ob. Klub Rolnika		mur	poł. XIX w.
	64.	Zespół gospodarczy dworski			
	64.1.	b. dom dla wdów służby dworskiej	2	mur	pocz. XX
	64.2.	c. spichlerz			
	64.3.	d. stodoła, ob. magazyn		mur	4 ćw. XIX w.
	64.4.	e. park			4 ćw. XIX w.
	65.	Szkoła	23		
	66.	Karczma, ob. kaplica p. w. św. Józefa		mur	4 ćw. XIX w.
	67.	Zagroda	6		
	67.1.	a. dom			
	67.2.	b. obora			
	68.	Dom	7	drewn.	2 poł. XIX w.
	69.	Dom	8		
	70.	Dom	9		2 poł. XIX w.
	71.	Dom	22	m./strzech.	pocz. XX w.
	72.	Dom	25		
	73.	Dom	26		2 poł. XIX w.
	74.	Dom	32		4ćw. XIX w.
	75.	Dom	36	mur	pocz. XX w.
	76.	Dom	38	drew/oty nk.	pocz. XX w.
	77.	Dom	40	drewn.	2 poł. XIX w, 1912 r.
	78.	Dom	54		
	79.	Dom	58		
	80.	Dom	59	m. /drew n.	
Działosze	81.	Stodoła pofolwarczna ob. Dom ze stod.	20		

Goła	82.	Szkoła, ob. dom	25		
	83.	Dom	15		
	84.	Dom	36		
	85.	Dom	38		
Lipnik	86.	Leśniczówka, ob. dom	1		
Mielęcín	87.	Szkoła, ob. dom	6	mur	1 ćw. XX w.
	88.	Szkoła, ob. Szkoła Podstawowa		mur	k. XIX w.
	89.	Zespół gospodarczy dworski		mur	1786 r.
	89.1.	a. oficyna			
	89.2.	b. obora			
	89.3.	c. chlew			
	89.4.	e. stajnia, ob. nieużytkowana		m./m.pr uski	2 poł. XIX w.
	89.5.	f. stodoła			XIXw.
	89.6.	g. spichlerz			
	89.7.	h. budynek gospodarczy, ob. Dom			
	89.8.	i. budynek gospodarczy			
	89.9.	k. budynek gospodarczy			
	89.10	l. główna brama wjazdowa			
	89.11	m. ogrodzenie z bramą na dziedzińcu		mur	1 ćw. XX w.
	89.12	n. aleja kasztanowa			pocz. XX w.
	89.13	o. park			2 poł. XIX w.
	90	Dom	1		
	Mnichowice	91	Zespół kośc. Fil. P. w. Św. Katarzyny		mur
91.1.		a. kościół			
92.2.		b. ogrodzenie z kaplicami			
93.		Kaplica p. w. św. Jadwigi			1890-1891 r.
94.		Szkoła	56	mur	1829 r.
95.		Karczma, ob. Dom	45		
96.		Zagroda	37		
96.1.		a. dom			
96.2.		b. budynek gospodarczy			
97.		Dom	2		
98.		Dom	4		
99.		Dom	10		
100.		Dom	13		
101.		Dom	14		
102.		Dom	15		
103.		Dom	26		
104.		Dom	36		
105.		Dom	40		
106.		Budynek mieszkalno-gospodarczy	41		
107.	Dom	44			
108.	Dom	46			
109.	Dom	50			
Nosale	110.	Zespół dworski		mur	1803 r.
	110.1	a. dwór			
	110.2	b. czworak, ob. dom	7		
	110.3	c. dom dla służby			
	110.4	d. dom	9		
	110.5	e. dom	6		
	110.6	f. dom			
	110.7	g. obora			
	110.8	h. stajnia, ob. Garaż			
	110.9	i. stodoła, ob. Magazyn			
	110.10	k. stodoła, ob. Garaże			
	110.11	l. stodoła, ob. garaże			
	110.12	m. stodoła, ob. Jatownik			
	110.13	n. stodoła polowa			
	110.14	o. budynek gospodarczy			
	110.15	p. kuźnia			
	110.16	r. gorzelnia, ob. Magazyn			
	110.17	s. studnia, ob. Hydrofornia			
	110.18	t. stacja paliw			
	110.19	u. brama wjazdowa na dziedzińcu			
	110.20	w. brama m. Dziedzińcem a parkiem			
	110.21	y. ogrodzenie parku			
	110.22	z. park			XIX w.

Nowa Wieś Książęca	111.	Zespół kośc. Par. p. w. św. Trójcy		mur/drę w.	
	111.1.	a. kościół			
	111.2.	b. plebania			XIX w.
	112.	Szkoła	32		1 ćw. XX w.
	113.	Zespół gospodarczy dworski			
	113.1.	a. dwór	104		1910 r.
	113.2.	b. magazyn			
	113.3.	c. obora			
	113.4.	d. stajnia, ob. Obora lub tuczarnia			
	113.5.	e. stodoła			
	113.6.	f. park			
	114.	Dom (przy młynie)	2		
	115.	Dom	11		
	116.	Dom	42		
	117.	Dom	47		
	118.	Zespół młyna	1		
	118.1.	a. dom			1 ćw. XX w.
	118.2.	b. młyn			
Roszkowice	119.	Zespół folwarczny „Karlshof”			
	119.1.	a. dom dla służby, ob. Dom	10		
	119.2.	b. owczarnia, ob. Dom			
	119.3.	c. owczarnia, ob. Dom	8		
119.4.	d. stodoła				
Szum	120.	Dom	20		
	121.	Zespół młyna i zajazdu	Rozebrany	mur/drę w.	k. XIX w.
	121.1.	b. sala taneczna	Rozebrany	mur/drę w.	pocz. XIX w.
Tabor Mały	122.	Szkoła, ob. Sklep	20	mur	4 ćw. XIX w.
	123.	Dom	25		
	124.	Zespół kośc. Braci Czeskich	Opuszczony		XIX w.
	124.1.	a. kościół, par. rzymsko.-kat. Turkowy			
	124.2.	b. plebania, ob. dom	21	mur	4 ćw. XIX w.
	125.	Szkoła, ob. Szkoła Podstawowa	26	mur	4 ćw. XIX w.
	126.	Dom	7		
	127.	Dom	31	d./strzec ha	II poł. XIX w.
	128.	Dom	40	d./strzec ha	4 ćw. XIX w.
129.	Karczma, ob. Dom strażaka				
Weronikopole	130.	Dom			
Wygoda Turkowska	131.	Dom	10		

5.3. Stanowiska archeologiczne.

Pod względem archeologicznym teren gminy Bralin jest słabo rozpoznany. Stanowiska i strefy archeologiczne zostały naniesione w formie graficznej na mapie w skali 1:10.000. (mapa dołączona do studium dla Gminy Bralin z 1999 r.)

ROZDZIAŁ III

Kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy

1. KIERUNKI I ZASADY OCHRONY DÓBR KULTURY.

Dla zapewnienia właściwej ochrony dóbr kultury wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej w obrębie, których powinny obowiązywać następujące wymogi:

Strefy ochrony konserwatorskiej:

1. Strefa „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej obejmuje obszar, na którym elementy dawnego układu przestrzennego zachowały się w stanie nienaruszonym lub jedynie nieznacznie zniekształconym. W strefie tej zakłada się pierwszeństwo wymagań konserwatorskich nad wszelką działalnością inwestycyjną, gospodarczą i usługową.

Strefą „A” objęto:

- zespoły wpisane do rejestru zabytków dawnego województwa kaliskiego;
- zabytkowe założenia parkowe;
- zabytkowe cmentarze;

W obrębie strefy „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej wszelka działalność budowlana wymaga pisemnego zezwolenia S.O.Z.⁶

Wprowadza się wymóg konsultowania i uzgodnienia z S.O.Z.⁷ wszelkich działań inwestycyjnych w zakresie:

- budowy nowych obiektów kubaturowych;
- przebudowy, rozbudowy i remontów a także zmiany funkcji obiektów kubaturowych;
- podział nieruchomości;
- zmian nawierzchni oraz korekt przebiegów dróg;
- wszelkie prace ziemne wymagają zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora

Zabytków i zapewnienia badań archeologicznych pod nadzorem S.O.Z.⁸

1.1. Na terenie zabytkowych parków obowiązują następujące wymogi konserwatorskie:

- wprowadza się zakaz prowadzenia działalności inwestycyjnej bez uzgodnienia z S.O.Z.⁹ i Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody;
- należy dążyć do zachowania ich lub scalenia w granicach historycznych;
- założenia te winny pozostać założeniami zielonymi;

1.2. Na terenie cmentarzy obowiązują następujące wymogi konserwatorskie:

- jeżeli są nadal użytkowane należy zachować ich dotychczasową funkcję;
- cmentarze nie użytkowane należy zachować jako tereny zielone;
- wszelkie działania inwestycyjne należy uzgadniać z S.O.Z.¹⁰

2. Strefa „B” ochrony konserwatorskiej obejmuje obszary, w których elementy dawnego układu zachowały się w stosunkowo dobrym stanie. Strefą „B” objęto zabytkowe układy urbanistyczne poszczególnych wsi.

W obrębie strefy „B” wprowadza się wymóg konsultowania i uzgadniania ze Służbą Ochrony Zabytków wszelkich działań inwestycyjnych w zakresie:

- budowy nowych obiektów kubaturowych;
- przebudowy, rozbudowy i remontów, a także zmiany funkcji obiektów kubaturowych;
- zmian historycznie ukształtowanych wewnątrz urbanistycznych;
- prowadzenia wszelkich prac ziemnych;

3. Strefa „K” ochrony krajobrazu kulturowego.

Strefa „K” ochrony krajobrazu kulturowego obejmuje tereny integralnie związane z zespołem zabytkowym.

Działania na tym terenie obejmują:

- ograniczenie wysokości projektowanej zabudowy do jednej kondygnacji, z drugą w dachu spadzistym, o symetrycznych połaciach, krytych dachówką ceramiczną lub innym materiałem dachówkopodobnym;
- restaurację zabytkowych elementów urządzonego krajobrazu, ewentualnie z częściowym
- ochronę form i sposobu użytkowania terenów takich jak: układ dróg, miedz, zadrzewień śródpolnych, alej, szpalerów, grobli, stawów, przebiegu cieków wodnych,
- wymagane jest uzyskanie opinii S.O.Z.¹¹ odnośnie nowych inwestycji,

4. Strefa „OW” obserwacji archeologicznej.

Strefą „OW” objęto wszystkie miejscowości o średniowiecznej metryce. Na terenie strefy obowiązują następujące wymogi konserwatorskie:

- wszelkie zamierzenia inwestycyjne (także: zakładanie infrastruktury technicznej oraz inne wykopy ziemne) na tym obszarze winny być uzgodnione z Inspekcją Zabytków

Archeologicznego właściwego oddziału S.O.Z.¹², a prace ziemne prowadzone pod nadzorem archeologiczno - konserwatorskim. Ze względu na możliwość stwierdzenia w trakcie prac reliktywów archeologicznych inwestor winien liczyć się z koniecznością zmiany technologii prowadzonych robót,

- w przypadku dokonania znalezisk archeologicznych prace budowlane winny być przerwane, a teren udostępniony do ratowniczych badań archeologicznych (badania te wykonywane są na koszt inwestora).

5. Strefa ochrony ekspozycji.

Wyznaczono kierunki chronionej ekspozycji układów i obiektów zabytkowych. W strefie tej obowiązują następujące ustalenia:

- ograniczenie nieprzekraczalnych gabarytów zabudowy, proporcji bryły i formy dachu.

6. Stanowiska archeologiczne.

Stanowisko archeologiczne jest to obszar, na którym dokonano znalezisk zabytków archeologicznych. Na obszarze stanowisk archeologicznych obowiązują następujące wymogi konserwatorskie:

- dopuszcza się lokalizację inwestycji pod warunkiem uzgodnienia i uzyskania zezwolenia od Inspekcji Zabytków Archeologicznych właściwego oddziału S.O.Z.¹³
- Inwestor zobowiązany jest zlecić wykonanie ratowniczych badań wykopaliskowych na własny koszt przed przystąpieniem do prac ziemnych.

2. KIERUNKI ROZWOJU STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ

Jednym z głównych zadań Studium jest wskazanie obszarów, które mogą być przeznaczone pod zabudowę ze wskazaniem w miarę potrzeby, obszarów przewidzianych do zorganizowanej działalności inwestycyjnej. W niniejszym Studium przyjęto zasadę wskazania maksymalnej ilości terenów przydatnych do zainwestowania. Tereny przeznaczone do zainwestowania wyznaczono na gruntach o przeważającym kompleksie gleb gorszych niż III kl. Na planszy Studium pokazano tereny postulowanego rozwoju przestrzennego miejscowości z podziałem na dominujące funkcje:

1. tereny o dominującej funkcji mieszkaniowo - usługowej,
2. tereny o dominującej funkcji rzemiosła produkcyjnego,
3. tereny zabudowane, wymagające przekształceń lub rehabilitacji ze wskazaniem kierunku przekształceń,
4. tereny o dominującej funkcji usług komercyjnych i urządzeń obsługi rolnictwa,
5. tereny zorganizowanej działalności gospodarczej,
6. tereny zieleni i dominującej funkcji rekreacyjnej i turystycznej.

Postulowane w Studium zasady zabudowy i zagospodarowania terenu w odniesieniu do zabudowy istniejącej i stref rozwoju mają charakter ogólnych wytycznych. Uściślenie ich następować będzie na etapie opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Ad. 1.

Teren przeznaczony na lokalizację zabudowy mieszkaniowej (w zabudowie zagrodowej, jednorodzinnej i wielorodzinnej) z dopuszczeniem nieuciążliwych usług.

- (...)
- Zaleca się, aby średnia powierzchnia działki zagrodowej nie była mniejsza niż 2.000 m²; minimalna powierzchnia działki zabudowy jednorodzinnej - 800 m², przy szerokości frontu, co najmniej 20 m.
- Maksymalna wysokość zabudowy zagrodowej i jednorodzinnej nie może przekroczyć 2 kondygnacji (w tym poddasze użytkowe).
- Wymagane dachy spadziste, symetryczne, kryte dachówką ceramiczną lub materiałem dachówkopodobnym.
- Lokalizacja budynków na terenach ochrony konserwatorskiej wymaga uzgodnienia ze Służbą Ochrony Zabytków zgodnie z wymogami ustalonymi dla poszczególnych stref.
- Nowa zabudowa winna być dostosowana do historycznej kompozycji przestrzennej miejscowości w zakresie rozplanowania, skali i bryły przy założeniu harmonijnego współistnienia elementów kompozycji historycznej i współczesnej oraz nawiązywać formami współczesnymi do lokalnej tradycji architektonicznej.

Ad. 2.

Tereny o dominującej funkcji rzemiosła produkcyjnego wskazane są do lokalizowania zakładów rzemieślniczych, głównie z zakresu przetwórstwa drewna i usług stolarskich (zgodnie z uwarunkowaniami lokalnymi) z dopuszczeniem zabudowy mieszkaniowej.

- (...)
- Należy ograniczać wysokość zabudowy do 2 kondygnacji ze względu na właściwą ekspozycję zabytkowych układów przestrzennych wsi.

Ad. 3.

Tereny zabudowane, wymagające przekształceń lub rehabilitacji to przede wszystkim:

- obiekty zabytkowe lub o walorach kulturowych pozostające w gestii Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa (pałace, dwory, folwarki), w przeważającej części obiekty po zlikwidowanych PGR-ach wymagające pozyskania nowych właścicieli gwarantujących właściwe utrzymanie obiektów zabytkowych;
- pozostałe nie wykorzystane obiekty gospodarcze po byłych PGR-ach;
- istniejąca zabudowa zagrodowa sprzed 1945 r.

Działania w tych obszarach powinny polegać na:

- poprawie stanu technicznego obiektów poprzez ich remonty i modernizacje oraz wyposażenie w standardowe urządzenia infrastruktury technicznej;
- dostosowaniu funkcji współczesnej do wartości zabytkowych zespołów i obiektów;

- wyeliminowaniu funkcji uciążliwych i degradujących;
- zachowaniu w miarę możliwości funkcji poszczególnych części zespołów pałacowo - parkowych (pałace - funkcje usługowe lub mieszkaniowe, folwarki - funkcje gospodarcze, parki - funkcje rekreacyjne);
- adaptacji istniejących, niewykorzystanych obiektów gospodarczych na cele przetwórstwa rolnego, usług komercyjnych i urzędzeń obsługi rolnictwa o ile przepisy szczególne nie będą takich adaptacji wykluczać;
- adaptacji budynków gospodarczych lub ich części w istniejącej zabudowie zagrodowej na usługi nieuciążliwe.

W obrębie wyznaczonych stref ochrony konserwatorskiej należy wszelkie działania inwestycyjne konsultować z SOZ zgodnie z zasadami określonymi dla poszczególnych stref. Ponieważ większość istniejącej zabudowy sprzed 1945 r. wymaga przekształceń i rehabilitacji na planszy Studium wskazano tereny zabudowane, obecnie niewykorzystane, wymagające działań zmierzających do ich właściwego zagospodarowania w pierwszej kolejności (ze wskazaniem kierunku przekształceń funkcjonalnych).

Ad. 5.

Tereny zorganizowanej działalności gospodarczej wskazane są do lokalizowania zakładów produkcyjnych, usługowych (usługi komercyjne) i urzędzeń obsługi rolnictwa z dopuszczeniem działalności mogącej pogorszyć stan środowiska. Wyznaczono je:

- (...)
- z dala od zabudowy mieszkaniowej wsi,
- (...)

Ad. 6.

Tereny zieleni i dominującej funkcji turystyczno - rekreacyjnej.

1. W działaniach na rzecz rozwoju bazy turystycznej powinny być wykorzystywane zabytkowej architektury poprzez adaptację budynków rezydencjalnych, użyteczności publicznej oraz gospodarczych na obiekty noclegowe i gastronomiczne w powiązaniu z miejscowymi walorami i wypoczynkowymi i krajoznawczymi.
2. W kierunkach rozwoju zagospodarowania turystycznego należałoby przyjąć doskonalenie standardu bazy turystycznej oraz dostosowanie jej i otaczającej infrastruktury do wymogów architektonicznych i ekologicznych, a także ogólnych uwarunkowań ład przestrzennego.
3. W obszarze gminy warto zwrócić uwagę na potrzebę podjęcia działań m. in. W zakresie wymienionych zadań:
 - przystosowanie do zwiedzania zabytków architektury, jako walorów krajoznawczych przede wszystkim w poprawę stanu infrastruktury zabezpieczającej walory środowiska, zwłaszcza w północnej części gminy znajdującej się w i parku krajoznawczym
 - wspomaganie tworzenia i rozwoju gospodarstw agroturystycznych położonych w sąsiedztwie walorów sprzyjających retencji na terenach wiejskich

- zapewnienie i konserwacja urządzeń istniejących leśnych miejsc postoju pojazdów
- utrzymanie Istniejących pieszych szlaków z Kobylej Góry przez Bralin do Kępna. Tereny o dominującej funkcji rekreacyjnej wskazano w miejscowości Weronikopole i Czermin.
- dopuszcza się lokalizację obiektów kubaturowych związanych z rekreacją (gastronomia, zaplecze socjalne urządzeń sportowych),
- teren winien być wyposażony w niezbędną infrastrukturę techniczną (wodociąg, kanalizacja sanitarna) oraz zaplecze komunikacyjne (utwardzone dojazdy, parkingi).

3.7.3. Wynikające z miejscowego planów zagospodarowania przestrzennego z terenu Gminy Bralin.

Na terenie Gminy Bralin nie stwierdzono uchwalonych planów zagospodarowania przestrzennego zawierających zapisy odnoszące się do zasobów dziedzictwa kulturowego występującego na terenie gminy.

3.7.4. Wynikające z Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Bralin na lata 2007 - 2015.

Aktualnie obowiązujący Plan Rozwoju Lokalnego Gminy na lata 2007 - 2015 zawiera następujące zapisy w odniesieniu do zasobów dziedzictwa kulturowego istniejącego na terenie Gminy Bralin:

1.5. Dziedzictwo kulturowe

Na terenie gminy Bralin znajdują się obiekty, które stanowią podmioty ochrony zarówno pod względem zabytkowym jak i przyrodniczym. Ochronie konserwatorskiej podlegają trzy parki podworskie oraz aleja kasztanowa, które znajdują się w następujących punktach gminy:

- Mielęcín - park dworski z II połowy XIX w oraz aleja kasztanowa z pocz. XX wieku;
- Nosale park dworski z XIX wieku;
- Nowa Wieś Książęca park dworski.

Najważniejszym zabytkiem gminy Bralin, będącym jednocześnie perłą sakralnej architektury drewnianej w Wielkopolsce jest kościół „Na Pólku”. Ta drewniana budowla jest jednym z najwspanialszych przykładów polskiego budownictwa drewnianego. Od czasu powstania kościół zniszczał pod wpływem wilgoci i groził zawaleniem. Prace remontowo - konserwatorskie trwały 24 lat (od 1978 do 2002 roku).

Parafia Bralin w 1983 roku została odznaczona przez Ministra Kultury i Sztuki złotą odznaką za opiekę nad zabytkami, natomiast 15 stycznia 1993 roku Rada Europy przyznała jeden z sześciu medali honorowych kościołowi odpustowemu p.w. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Bralinie. Medal przyznano za wspólną restaurację XVIII - wiecznego drewnianego kościoła, będącego wybitnym przykładem niegdyś powszechnej, a obecnie zanikającej architektury kraju.

Inne zabytki na terenie Gminy:

- Kościół parafialny p.w. św. Anny w Bralinie
- Kościół p.w. św. Trójcy w Nowej Wsi Książęcej

- Kościół Filialny p.w. św. Katarzyny w Mnichowicach
- Kaplica p.w. św. Jadwigi w Mnichowicach – Łąki
- Kościół p.w. Matki Bożej Częstochowskiej w Taborze Wielkim
- Kościół p.w. św. Józefa w Czerminie
- Kościół p.w. Chrystusa Odkupiciela w Mielęcínie
- Grodzisko w Bralinie.

Atrakcyjność wymienionych obiektów oceniana jest jako wysoka, o czym świadczą wyżej wymienione wyróżnienia na poziomie zarówno krajowym jak i europejskim. Szacowana liczba odwiedzających kształtuje się w granicach około 30 tysięcy rocznie, są to głównie mieszkańcy gmin ościennych oraz turyści, którzy interesują się zabytkami sakralnymi.

Na terenie gminy znajdują się dwa pomniki pamięci poległych w walkach o niepodległość Polski, przy których regularnie odbywają się oficjalne uroczystości:

1. Pomnik Męczeństwa Ofiar Ziemi Bralińskiej
2. Pomnik Pamięci Ofiar Poległych w walkach o Niepodległość

3.7.5. Wynikające z uwarunkowań ochrony przyrody i równowagi Ekologicznej.

Fragment terytorium Gminy Bralin zajmujący powierzchnię 22,34 ha i obejmujący część wsi Czermin, Mielęcín i Weronikopole, podlega ochronie związanej z włączeniem tych terenów Gminy do Obszaru Chronionego Krajobrazu „Wzgórze Ostrzeszowskie i Kotlina Odolanowska” utworzonego rozporządzeniem Nr 63 Wojewody Kaliskiego z dnia 7 września 1995 r.

Ponadto na obszarze Gminy Bralin zlokalizowane są dwa obiekty objęte przez Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody ochroną indywidualną jako pomniki przyrody:

- grupa siedmiu dębów szypułkowych (*Quercus Robur*) tzw. „Dęby Bralińskie” o obwodzie na wysokości pierśnicy od 420 - 618 cm i o wieku ocenianym na 600 - 800 lat, zlokalizowane w pobliżu leśniczówki przy drodze prowadzącej w kierunku Czermina na zachodnim skraju miejscowości Bralin. (poz. rejestru 140)¹⁴
- dąb piramidalny (*Quercus Robur*) o obwodzie na wysokości pierśnicy 380 cm usytuowany w centrum Bralina przy pamiątkowym obelisku, (poz. rejestru 620)¹⁵

Szczegółowy rejestr tzw. małych form ochrony przyrody obejmujących pomniki przyrody, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne oraz zespoły przyrodniczo - krajobrazowe, prowadzony jest przez Starostę Kępińskiego, zgodnie z przepisami art. 39 ust. 3 i 4 ustawy o ochronie przyrody (Dz.U. Nr 114 z 1991 r., poz. 492).

4. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami.

Problematyka związana z opieką nad zabytkami stanowi dla samorządu Gminy Bralin istotny obszar z uwagi na możliwość podejmowania działań na szerszą skalę niż w przypadku indywidualnych właścicieli, a także ze względu na prawny obowiązek ochrony wartości społecznie istotnych,

szerzenie świadomości społecznej oraz wskazywanie kierunków rozwoju podmiotom prywatnym i działania promocyjne budujące wizerunek i prestiż gminy.

Za podstawowe cele programu opieki nad zabytkami należy przyjąć te wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, a więc:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej i konsekwentne oraz planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy.
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
5. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wykreowanie wizerunku gminy poprzez: podejmowanie działań sprzyjających wytworzeniu lokalnej tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności mieszkańców mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego, edukację w zakresie miejscowego dziedzictwa kulturowego.
6. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
7. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
8. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

5. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

5.1. Podstawowe kierunki działań.

5.1.1. Gmina ewidencja zabytków.

Gminna ewidencja zabytków architektury dla Gminy Bralin została zlecona na początku 2008 r. i w chwili obecnej jest w trakcie opracowywania. Termin wykonania gminnej ewidencji i przekazanie jej gminie ustalono na dzień 30 czerwca 2008 r.

W następnym etapie planuje się:

- a) utworzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych.
- b) systematyczne uzupełnianie i weryfikowanie ewidencji zabytków nieruchomości w oparciu o uzyskane dane dotyczące zmian własnościowych lub zmian wynikających z przekształceń obiektów zewidencjonowanych o nową dokumentację fotograficzną.
- c) systematyczne uzupełnianie i weryfikowanie ewidencji zabytków archeologicznych w oparciu o uzyskane dane dotyczące zmian własnościowych oraz o informacje na temat sukcesywnie odkrywanych relikwów przeszłości niezależnie od charakteru badań.
- d) sporządzenie kopii kart adresowych obiektów (po I egzemplarzu) i przekazanie sołtysom oraz radnym w każdym sołectwie I egz. kart adresowych z terenów im podległych, w celu systematycznego monitorowania obiektów zabytkowych.

5.1.2. Potrzeby badawczo-dokumentacyjne obiektów zabytkowych

Studia historyczno - urbanistyczne/ruralistyczne

Wykonać studium historyczno - urbanistyczne dla miejscowości Bralin

Wykonać studium historyczno - ruralistyczne dla miejscowości Czermin

Wykonać studium historyczno - ruralistyczne dla miejscowości Nowa Wieś Książęca

Karty ewidencyjne zabytków architektury i budownictwa

Miejscowość	Obiekt	Typ dokumentacji
Bralin	plebania	karta biała
Bralin	d. pastorówka	karta biała
Bralin	poczta	karta biała
Bralin	dom, ul. Lipowa 4	karta biała
Bralin	dom, ul. Rynek 4	karta biała
Chojęcin	szkoła	karta biała
Gola	szkoła	karta biała
Miełecin	szkoła	karta biała
Mnichowice	karczma, ob. dom nr 45	karta biała
Nowa Wieś Książęca	szkoła	karta biała
Nowa Wieś Książęca	młyn	karta biała
Tabor Mały	szkoła, ob. sklep	karta biała
Tabor Wielki	d. pastorówka, ob. plebania	karta biała
Tabor Wielki	szkoła	karta biała
Tabor Wielki	karczma, ob. dom	karta biała
Weronikopole	szkoła	karta biała

Ewidencje parkowe

Park dworski w Przed borowe

Karty cmentarzy

Wykonać brakujące „karty cmentarzy” zlokalizowane na terenie Gminy Bralin.

Pogłębione studia nad dobrami kultury oraz przygotowanie jej szczegółowej dokumentacji umożliwi lepsze rozpoznanie zasobu dziedzictwa kulturowego w gminie. Służyć to będzie podejmowaniu właściwych decyzji poprzez stosowanie kroków prawnych dotyczących użytkowania terenu i planowania przestrzennego.

5.1.3. Rozpoznanie perspektyw tworzenia parków kulturowych na terenie gminy.

Na chwilę obecną nie przewiduję się perspektyw związanych z utworzeniem na terenie gminy parku kulturowego.

5.1.4. Wpisy do rejestru zabytków

Wytypowano następujące obiekty stanowiące własność Gminy Bralin celem wpisania ich do rejestru zabytków:

- park dworski w Mielęcynie
- park dworski w Chojęcynie

5.1.5. Rewitalizacja obiektów zabytkowych.

Kontynuacja w 2008 r. prac przyczyniających się do utworzenia centrum miejscowości Bralin.

Odrestaurowanie zabytkowej ulicy 3 Maja w Bralinie w 2009 roku.

Planowane na lata 2008 - 2009 prace konserwatorsko-restauratorskie przy kościele odpustowym „Na Półku” w Bralinie wytypowanym w programie konserwacji i restauracji drewnianych kościołów na terenie Diecezji Kaliskiej.

Adaptacja kościoła poewangelickiego w Bralinie na budynek kulturalno-edukacyjny z biblioteką planowana na rok 2013.

5.1.6. Ścieżki turystyczno-edukacyjne.

Utworzenie na terenie gminy Bralin ścieżek turystyczno-edukacyjnych z wykorzystaniem i odpowiednim modyfikowaniem istniejących pieszych szlaków turystycznych. Włączenie do tych szlaków materiałów informacyjnych o przeszłości i historii miejscowości zlokalizowanych na obszarze gminy Bralin, a w tym o zabytkach. Oznakowanie szlaku i najważniejszych obiektów. Przewiduje się wykonanie tablic informacyj-

nych, które zostaną umieszczone przy poszczególnych obiektach w porozumieniu z właścicielami nieruchomości.

Poszczególne obszary oraz zasoby zabytków, nieruchomości, ruchomych i dziedzictwa archeologicznego, które można wykorzystać dla tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych, organizacji festynów określone zostały w punkcie 3. programu opieki nad zabytkami dla Gminy Bralin wskazującym najistotniejsze zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.

5.1.7. Edukacja i promocja zabytków.

- a) Systematyczne zbieranie materiałów archiwalnych (zdjęcia, mapy, pocztówki i inne teksty o znaczeniu historycznym) dotyczących zabytków i dziedzictwa Gminy Bralin. Zadanie to zostanie powierzone Bibliotece Publicznej w Bralinie.
- b) Umieszczanie informacji o najważniejszych zabytkach Gminy Bralin w lokalnych publikacjach oraz modyfikacja i wzbogacenie strony internetowej związanej z tą problematyką.
- c) Wprowadzenie tematyki opieki nad zabytkami i historii regionu do zajęć szkolnych (lekcje historii i wychowawcze).
- d) Wprowadzenie różnych form prezentacji tematyki związanej z zabytkami podczas wszelkich uroczystości związanych z historią i tradycją ziemi bralińskiej.
- e) Wykorzystanie ścieżek turystyczno-edukacyjnych do promocji znajdujących się na nich obiektów zabytkowych.

5.1.8. Kontakty z właścicielami obiektów zabytkowych.

- a) Wspieranie poczynań właścicieli obiektów zabytkowych przy działaniach związanych z właściwym utrzymaniem i użytkowaniem obiektów.
- b) Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków, poprzez organizację spotkań lub szkoleń.
- c) Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o środki na odnowę zabytków.
- d) Wypracowanie zasad wprowadzenia ulg podatkowych.
- e) Ustalenie z właścicielami niektórych obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania.

5.2. Terminarz realizacji zadań i potencjalne źródła finansowania.

CEL GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY BRALIN	ZADANIE SAMORZĄDU GMINY BRALIN	TERMIN WYKONANIA	PLANOWANE FINANSOWANIE
1) Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.	a) Bieżące podejmowanie przez samorząd Gminy Bralin wszystkich przewidzianych prawem działań w dziedzinie ochrony zabytków w celu dostosowania prawa miejscowego do systemu zadań strategicznych wynikających koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju.	2008 - 2011	-
	b) Wypracowanie metod współpracy samorządu gminy z administracyjnymi organami ochrony zabytków	2008 - 2011	-

2) Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej i konsekwentne oraz planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy.	a) Utworzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych dla Gminy Bralin	2008	ok. 15.000 PLN Budżet Gminy Bralin
	b) Utworzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych dla Gminy Bralin	2009	ok. 3.000 PLN Budżet Gminy Bralin
	c) Na bieżąco w przypadku wszelkich opracowywanych dla terenu Gminy Bralin dokumentów studialnych dotyczących polityki przestrzennej np. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz we wszelkich dokumentach mających charakter prawa miejscowego np. plany zagospodarowania przestrzennego, decyzje o warunkach zabudowy organy samorządowe Gminy Bralin zobowiązują się uwzględniać ochronę zabytków nieruchomych tj. obiektów architektonicznych, cmentarzy, parków, kapliczek, grobowców itp. ujętych w gminnej ewidencji zabytków dla Gminy Bralin.	2008 - 2011	-
	d) Na bieżąco w przypadku wszelkich opracowywanych dla terenu Gminy Bralin dokumentów studialnych dotyczących polityki przestrzennej np. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz we wszelkich dokumentach mających charakter prawa miejscowego np. plany zagospodarowania przestrzennego, decyzje o warunkach zabudowy organy samorządowe Gminy Bralin zobowiązują się uwzględniać zasady ochrony odnoszące się do wszelkich stref ochrony konserwatorskiej, w tym stref występowania stanowisk archeologicznych.	2008 - 2011	-
	e) Na bieżąco w przypadku wszelkich opracowywanych dla terenu Gminy Bralin dokumentów studialnych dotyczących polityki przestrzennej np. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz we wszelkich dokumentach mających charakter prawa miejscowego np. plany zagospodarowania przestrzennego, decyzje o warunkach zabudowy organy samorządowe Gminy Bralin zobowiązują się uwzględniać zasady ochrony odnoszące się do wszelkich stref ochrony przyrody.	2008 - 2011	-
	f) W odniesieniu do wszelkich opracowywanych dla terenu Gminy Bralin dokumentów studialnych dotyczących polityki przestrzennej np. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz we wszelkich dokumentach mających charakter prawa miejscowego np. plany zagospodarowania przestrzennego, decyzje o warunkach zabudowy organy samorządowe Gminy Bralin zobowiązują się do wprowadzenia zapisu zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz innych obszarów chronionych - tj. historycznych układów urbanistycznych, układów ruralistycznych, założeń dworsko- parkowych, zabytkowych cmentarzy oraz obiektów wpisanych do rejestru i ujętych w ewidencji zabytków - o następującej treści: „Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych wymagają uzgodnienia z WUOZ, który określi warunki realizacji inwestycji.”	2008 - 2011	-
	g) Wprowadzenie powyższych zadań do poszczególnych polityk sektorowych prowadzonych przez samorząd Gminy Bralin.	2008- 2011	-
3) Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.	a) Kontynuacja tworzenia centrum miejscowości Bralin	2008	99.000 PLN Budżet Gminy Bralin + PROW + WRPO
	b) Odrestaurowanie zabytkowej ulicy 3 Maja w Bralinie	2009	375.000 PLN Budżet Gminy Bralin + PROW + WRPO
	c) Z nadzieją ocalenia i zachowania szczególnego rodzaju dziedzictwa pamięci, kultury i historii przestanie przez Wójta Gminy Bralin stosownych pism do właścicieli wszystkich istniejących zaniedbanych cmentarzy na terenie gminy (parafie katolickie, gmina żydowska, parafia ewangelicko- augsburska) z wnioskiem o podjęcie działań mających na celu ich uporządkowanie i godne utrzymanie.	2009	-

	d) Pomoc merytoryczna oraz wspieranie w ramach działalności Urzędu Gminy w Bralinie inwestora przy pracach związanych z konserwacją kościoła odpustowego „Na Półku” w Bralinie wytypowanego w programie konserwacji i restauracji drewnianych kościołów na terenie Diecezji Kaliskiej.	2008 - 2011	-
	e) Utworzenie począwszy od 2009 w ramach budżety Gminy Bralin funduszu na poziomie 1% wydatków na prace remontowe i konserwatorskie związane z utrzymaniem i polepszaniem stanu zachowania obiektów zabytkowych z terenu Gminy Bralin, a także inne działania związane z badaniem i dokumentowaniem obiektów współtworzących dziedzictwo kulturowe gminy.	2009 - 2011	Budżet Gminy Bralin -
	f) Przygotowanie niezbędnej dokumentacji konserwatorskiej i projektowej dla planowanej na rok 2013 adaptacji kościoła poewangelickiego w Bralinie na budynek kulturalno-edukacyjny z biblioteką.	2011 - 2013	Budżet Gminy Bralin + WRPO
	g) Cykliczne organizowanie (raz do roku) spotkań przedstawicieli Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu z władzami gminnymi przy udziale właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych.	2008 - 2011	-
	h) W miarę możliwości organizacyjnych monitorowanie przez wybranych pracowników Urzędu Gminy w Bralinie stanu zabytków i informowanie służb ochrony zabytków o wszelkich zagrożeniach wynikających ze złego sposobu użytkowania lub innych działaniach szkodzącym zabytkom.	2008 - 2011	-
	i) Stała współpraca na poziomie planowanych inwestycji z właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych prowadząca w konsekwencji do poprawy ich stanu zachowania i utrzymania w jak najlepszym stanie substancji zabytkowej.	2008 - 2011	-
	j) W uzasadnionych przypadkach dążenie do uregulowania stanu prawnego obszarów i obiektów ważnych z punktu widzenia ochrony dziedzictwa kulturowego.	2008 - 2011	Budżet Gminy Bralin
4) Wyeksponowanie poszczególnych zabytków i walorów krajobrazu kulturowego.	a) Złożenie przez Wójta Gminy Bralin wniosku do Starosty Powiatu Kępińskiego o podjęcie działań zmierzających do umieszczenia na obiektach nieruchomości wpisanych indywidualnie do rejestru zabytków z znaków konwencji haskiej informujących o tym, iż zabytek podlega ochronie prawnej, (art. 12 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).	2009	-
	b) Moderacja, poszerzenie i uatrakcyjnienie odpowiedniego fragmentu strony internetowej Gminy Bralin poświęconego zabytkom zlokalizowanym obszarze gminy (wzbogacenie jej szczegółowymi informacjami historycznymi, fotografiami, historycznymi widokami, planami itp.).	2009-2010	Budżet Gminy Bralin
	c) Umieszczenie przy najcenniejszych obiektach zabytkowych tablic informacyjnych z opisem ich historii oraz wartości kulturowych i artystycznych.	2010	Budżet Gminy Bralin
	d) Zintegrowanie oraz uwzględnianie we wszelkich dokumentach strategicznych ochrony i należytej ekspozycji zabytków i krajobrazu kulturowego i przyrodniczego oraz przyjęcie odpowiednich zasad zagospodarowania przestrzeni.	2008-2011	-
	e) W przypadku inicjowania przez gminę szeroko zakrojonych prac planistycznych dotyczących rewaloryzacji lub rewitalizacji zespołów urbanistycznych lub ruralistycznych na terenie gminy rozstrzygnięcie o ww. działaniach w drodze konkursów na propozycje projektowe uwzględniające historyczne wartości krajobrazu kulturowego.	2008-2011	Budżet Gminy Bralin
	f) Sprawne i szybkie interweniowanie w celu przeciwdziałania samowolom budowlanym.	2008-2011	-
	g) Uniemożliwienie realizacji inwestycji wpływających degradujące lub dysharmonizujące na otaczającą przestrzeń historyczną układów urbanistycznych lub ruralistycznych lub inne walory krajobrazu kulturowego. W przypadku wątpliwości poprzedzanie tego typu decyzji stosownymi analizami wykazującymi wpływ przedmiotowych inwestycji na kulturowe otoczenie.	2008-2011	-

5) Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wykreowanie wizerunku gminy poprzez: podejmowanie działań sprzyjających wytworzeniu lokalnej tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności mieszkańców mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego, edukację w zakresie miejscowego dziedzictwa kulturowego.	a) Zorganizowanie przy Urzędzie Gminy regionalnej izby pamięci z przedmiotami związanymi z historią Gminy i w konsekwencji dążenie w przyszłości do utworzenia ekspozycji prezentującej kulturę i dziedzictwo Bralin i okolic.	2010-2011	Budżet Gminy Bralin
	b) Opracowanie na podstawie wykonanej gminnej ewidencji zabytków cyfrowej bazy danych o obiektach zabytkowych i historycznych przestrzeniach o istotnych wartościach dla lokalnego krajobrazu kulturowego i jak najszerze udostępnienie jej mieszkańcom np. poprzez wydawnictwo (broшуra) lub umieszczenie ww. bazy danych na stronach internetowych Gminy Bralin.	2009-2010	Budżet Gminy Bralin
	c) Włączenie problematyki z zakresu dóbr kultury i dziedzictwa zlokalizowanego na terenie gminy do systemu informacji turystycznej.	2008-2009	-
	d) Zorganizowanie wśród uczniów Szkół Podstawowych konkursu plastycznego mającego na celu zobrazowanie zabytków gminy Bralin a wśród uczniów Gimnazjów konkursu wiedzy o zabytkach występujących na terenie gminy.	2009	Budżet Gminy Bralin
	e) Włączanie w strukturę istniejących na terenie gminy szlaków turystycznych obiektów zabytkowych zlokalizowanych na ich trasie bądź w ich pobliżu.	2009-2010	-
	f) Opracowanie koncepcji i wytyczenie trasy turystyczno-edukacyjnej pieszej i rowerowej oraz jego aranżacja w oparciu o występujące na terenie gminy zabytki, miejsca historyczne i walory przyrodnicze.	2010-2011	Budżet Gminy Bralin
	g) Różnorodne działania mające na celu promocję w regionie i w kraju tradycji i dziedzictwa kulturowego związanego z odpustem odbywającym się przy kościele pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny „Na Półku” w Bralinie.	2008-2011	Budżet Gminy Bralin we współpracy z parafią i Kurią Diecezjalną
	h) Rozpoznanie i wytyczenie punktów widokowych ukazujących piękno krajobrazu kulturowego i ekspozycję zabytków gminy Bralin.	2010	Budżet Gminy Bralin
	i) Przy nadarzających się okazjach stałe wykorzystywanie mediów (prasy, radia, telewizji i Internetu) do promocji i prezentacji środowiska kulturowego gminy.	2008-2011	-
	j) Podejmowanie w placówkach oświatowych zlokalizowanych na terenie gminy zadań związanych z szerzeniem wiedzy o dziedzictwie historycznym, kulturowym, w tym również o dziedzictwie materialnym wśród miejscowych dzieci i młodzieży. Budowanie świadomości własnych korzeni i miejsca zamieszkania oraz pewnych wartości mających w przyszłości zapoczątkować dbaniem o dziedzictwo tkwiące w strukturach architektonicznych, przestrzennych i przyrodniczych gminy.	2008-2011	Budżet Gminy Bralin
6) Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami	a) Wypracowanie systemu zachęt (ulg, zwolnień podatkowych, rekompensat) w stosunku do osób prywatnych w celu zmotywowania ich do nabywania i inwestowania w ochronę zabytków i obiektów dziedzictwa kulturowego gminy.	2008-2011	Budżet Gminy Bralin
	b) Bieżąca pomoc merytoryczna i organizacyjna pracowników Urzędu Gminy Bralin dla właścicieli zabytków w ramach wypełniania i formułowania wniosków zmierzających do pozyskiwania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych na remont i konserwację obiektów zabytkowych	2008-2011	-
	c) Wspomaganie wszelkich inicjatyw lokalnych (komitetów, stowarzyszeń) niosących ze sobą wzrost nakładów finansowych na opiekę nad zabytkami.	2008-2011	-
7) Określenie warunków współpracy t. właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem zabytków.	a) Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem zabytków.	2008-2009	-
8) Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami	-	2008-2011	-

6. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

a) W odniesieniu do obiektów wpisanych do rejestru zabytków Wójt Gminy Bralin planuje skorzystanie z przepisów Ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz.U. Nr 9, poz. 31 ze zm.) zwalniającej z opodatkowania obiekty mieszkalne wpisane do rejestru zabytków pod warunkiem ich właściwego użytkowania w oparciu o Ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 ze zm.).

b) Zakłada się wprowadzenie ulg podatkowych dla właścicieli obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, warunkowane podjęciem działań zmierzających do zabezpieczenia lub rewitalizacji tych obiektów.

c) Realizacja - zgodnie z ustaleniami zawartymi w gminnym programie opieki nad zabytkami dla Gminy Bralin - zadań Wójta Gminy Bralin z zakresu dotyczącego ochrony dziedzictwa kulturowego w oparciu o przepisy:

- Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162 poz. 1568 z późniejszymi zmianami),
- Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska (Dz.U. Nr 62 poz. 627 i Nr 115 poz. 1229 z późniejszymi zmianami),
- Ustawy z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2001 r. Nr 99 poz. 1079, Nr 100 poz. 1085, Nr 110 poz. 1189 i Nr 145 poz. 1623 z późniejszymi zmianami),
- Ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2000 r. Nr 46 poz. 543 z późniejszymi zmianami),
- Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 8 poz. 717)
- Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz.U. z 2000 r. Nr 106 poz. 1126, Nr 109 poz. 1157 i Nr 120 poz. 1268 z późniejszymi zmianami).

d) Zakłada się stałą współpracę władz samorządowych Gminy Bralin z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków - Delegatura w Kaliszu w odniesieniu do wszelkich działań podejmowanych przez samorząd Gminy Bralin a dotyczący zagadnień związanych z szeroko rozumianym dziedzictwem kulturowym występującym na obszarze gminy.

e) W ramach organizacyjnych Urzędu Gminy Bralin utworzony zostanie zespół koordynujący pracami realizującymi poszczególne zadania wynikające z ustaleń gminnego programu opieki nad zabytkami. Głównym koordynatorem zespołu będzie Pan Krzysztof Wanżek. W skład zespołu wejdą osoby zajmujące w Urzędzie Gminy następujące stanowiska:

- stanowisko ds. oświaty, kultury, sportu i promocji gminy

- stanowisko ds. ochrony środowiska i gospodarki komunalnej

7. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Proces osiągania celów programu opieki nad zabytkami będzie monitorowany przez Zespół Koordynujący, poprzez analizę stopnia ich realizacji. Będzie ona obejmowała:

- a) bieżący monitoring (przynajmniej raz do roku) gminnej ewidencji zabytków, uwzględniający informacje o stanie zachowania obiektów, zmianach lokalizacyjnych, zmianach stosunków własnościowych.
- b) ocenę zawansowania prac związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych
- c) ocenę realizacji programu wdrażania tras turystyczno-edukacyjnych na terenie gminy
- d) ocenę realizacji programu edukacji i promocji zabytków
- e) ocenę kontaktów z właścicielami obiektów, w zakresie działań zmierzających do rewitalizacji obiektów zabytkowych
- f) stan zaawansowania realizacji zadań określonych w terminarzu realizacji zadań gminnego programu opieki nad zabytkami.

Analiza ta będzie dokonywana każdorazowo przez Wójta Gminy po upływie 2 lat funkcjonowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Bralin zakończona raportem Wójta przedkładanym Radzie Gminy. W miarę rozwoju systemu monitorowania przewiduje się weryfikację sposobu tejsze oceny.

8. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004 - 2013.¹⁷

Program operacyjny „Rozwój inicjatyw lokalnych”.

Celem programu jest wyrównywanie różnic w dostępie do kultury, pobudzanie kulturalnych inicjatyw lokalnych oraz stwarzanie na poziomie lokalnym warunków do rozwoju twórczości.

W ramach programu wspierane będą niskobudżetowe zadania (tj. takie, w których maksymalna wnioskowana dotacja z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego wynosi 25 000 zł.) z zakresu:

- a) upowszechniania kultury (np. lokalne projekty animacyjne, imprezy i sezony artystyczne);
- b) edukacji kulturalnej (np. warsztaty artystyczne, projekty edukacyjne, konkursy, plenery artystyczne, zajęcia terapeutyczne i resocjalizacyjne wykorzystujące techniki pracy kulturalnej);
- c) promocji twórczości (np. wystawy, przeglądy, festiwale, koncerty, spotkania ze sztuką itp.);
- d) ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego (zadanie obejmuje także dokumentowanie zabytków w kraju, w tym opracowanie dokumentacji konserwatorskiej i projektowej, sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwator-

skich, wykonanie badań konserwatorskich i architektonicznych).

Uprawnionymi wnioskodawcami mogą być:

- a) jednostki samorządu terytorialnego;
- b) państwowe i samorządowe instytucje kultury i instytucje filmowe;
- c) archiwa państwowe;
- d) kościoły i związki wyznaniowe;
- e) publiczne i niepubliczne szkoły artystyczne I i II stopnia oraz uczelnie artystyczne;
- f) państwowe i niepaństwowe szkoły wyższe;
- g) organizacje pozarządowe;
- h) podmioty gospodarcze niezaliczane do sektora finansów publicznych;
- i) organizacje pozarządowe.

Za kryteria wyboru zadań uznaje się:

- a) zgodność merytoryczna wniosku z celami programu;
- b) maksymalna wnioskowana kwota dotacji ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: nie więcej niż 25.000 zł;
- c) wartość merytoryczna zadania rozumiana jako:
 - celowość realizacji zadania;
 - wykorzystanie lokalnego dziedzictwa kulturowego; krzewienie lokalnych zwyczajów i tradycji;
 - walory artystyczne zadania;
 - oryginalność i nowatorstwo proponowanych rozwiązań;
 - otwarta formuła, umożliwiająca aktywny i kreatywny udział społeczności w zadaniu.
- d) w przypadku gdy podmiot współpracował już z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego ocenie podlegać będzie: sprawność i rzetelność w realizacji zadań, zgodność efektów oczekiwanych z rzeczywistymi, a także umiejętność właściwego i terminowego rozliczenia, wysokość deklarowanych środków własnych oraz pozyskanych z innych źródeł;
- e) udział własnych środków finansowych oraz pozyskanych z innych źródeł nie może być mniejszy niż 10% kosztów realizacji zadania (Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego może w szczególnych przypadkach wyrazić zgodę na udzielenie dofinansowania w wysokości wyższej niż 90% wartości projektu).
- f) pozyskanie środków z różnych źródeł.

Program operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

Celem programu jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym poprawa stanu zachowania zabytków oraz rozwój kolekcji muzealnych. Program dotyczy również zabytków polskich i z Polską związanych, znajdujących się poza granicami kraju.

Celami częściowymi programu są:

- a) ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) wyrównywanie dostępu do dóbr i usług kultury poprzez udostępnianie w internecie dorobku kulturowego i naukowego;
- c) zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego);
- d) konserwacja i rewaloryzacja zabytków;
- e) zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych;
- f) poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji;
- g) zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych;
- h) udostępnianie zabytków na cele publiczne

Program realizowany jest w ramach 6 priorytetów: Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych, rozwój instytucji muzealnych, ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju, ochrona zabytków archeologicznych, tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego, ochrona zabytkowych cmentarzy.

Priorytet 1. - Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych.

1. Departamentem zarządzającym jest Departament Ochrony Zabytków (DOZ).
2. Rodzaje kwalifikujących się zadań (projekty realizowane bez udziału środków europejskich) to prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru:
 - a) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
 - b) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
 - c) przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).
3. Uprawnieni wnioskodawcy to:
 - a) osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego;
 - b) wnioskiem o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w pkt 2 lit. c) może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót

określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

8. Kryteria oceny:

Zespół sterujący ocenia wnioski uwzględniając:

- stan zachowania zabytku,
- wpis zabytku na Listę światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO,
- uznanie zabytku za pomnik historii,
- czas powstania zabytku,
- wysokość deklarowanych środków własnych oraz pozyskanych z innych źródeł,
- w przypadku, gdy podmiot współpracował już z ministerstwem, ocenie podlegać będzie: sprawność i rzetelność w realizacji zadań, zgodność efektów oczekiwanych z rzeczywistymi, a także umiejętność właściwego i terminowego rozliczenia;
- wysokość środków przeznaczonych na dofinansowanie w ramach priorytetu.

Priorytet 4. - Ochrona zabytków archeologicznych

1. Instytucja zarządzająca (podmiot upoważniony): Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków
2. Rodzaje kwalifikujących się zadań (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):
 - a) inwentaryzacja zabytków archeologicznych;
 - b) badanie, dokumentowanie, opracowanie wyników ratowniczych badań zabytków archeologicznych, których zagrożenie nie wynika bezpośrednio z planowanych prac inwestycyjnych;
 - c) rewitalizacja, rewaloryzacja, konserwacja, renowacja, modernizacja i adaptacja na cele publiczne nieruchomości zabytków archeologicznych o własnej formie krajobrazowej;
 - d) konserwacja ruchomych zabytków archeologicznych;
 - e) zabezpieczanie zabytków archeologicznych przed zagrożeniami naturalnymi;
 - f) ochrona zabytków archeologicznych na wypadek eksploatacji rabunkowej;
 - g) opracowanie i publikowanie wyników badań archeologicznych;
3. Uprawnieni wnioskodawcy:
 - a) jednostki samorządu terytorialnego;
 - b) państwowe i samorządowe instytucje kultury;
 - c) kościoły i związki wyznaniowe;
 - d) państwowe i niepaństwowe szkoły wyższe;
 - e) podmioty gospodarcze niezaliczane do sektora finansów publicznych;
 - f) prywatni właściciele lub posiadacze zabytków w odniesieniu do obiektów przeznaczonych na cele publiczne;

g) organizacje pozarządowe.

5. Kryteria.

Zespół Sterujący ocenia wnioski uwzględniając:

- a) zgodność merytoryczną wniosku z zakresem rzeczowym programu określonym w pkt 2 niniejszego priorytetu;
- b) uzasadnienie potrzeby realizacji zadania zawierające:
 - stopień i rodzaj zagrożenia zabytku archeologicznego (w przypadku prac terenowych),
 - oczekiwane korzyści dla nauki i zachowania dziedzictwa (w przypadku wszystkich typów zadań);
- c) uznanie zabytku za pomnik historii,
- d) wysokość wnioskowanej kwoty ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (minimalna kwota wynosi 25.000 zł);
- e) pozyskanie środków z różnych źródeł;
- f) udział środków własnych oraz pozyskanych z innych źródeł (nie niższy niż 10% kosztów realizacji zadania (Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego może w szczególnych przypadkach wyrazić zgodę na udzielenie dofinansowania w wysokości wyższej niż 90% wartości projektu).
- g) strategię upowszechniania rezultatów projektu;
- h) W przypadku gdy podmiot współpracował już z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego ocenie podlegać będzie: sprawność i rzetelność w realizacji zadań, zgodność efektów oczekiwanych z rzeczywistymi, a także umiejętność właściwego i terminowego rozliczenia. Informacje na ten temat należy koniecznie przedstawić we wniosku.

Priorytet 6. - Ochrona zabytkowych cmentarzy.

1. Departament zarządzający: Departament Ochrony Zabytków (DOZ).
2. Rodzaje kwalifikujących się zadań (projekty realizowane bez udziału środków europejskich). Działania planowane do przeprowadzenia na cmentarzach wpisanych do rejestru zabytków, z wyłączeniem grobów i cmentarzy wojennych, polegające na wykonaniu prac:
 - konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkowych budowlach grobowych i zabytkowych nagrobkach,
 - pielęgnacyjnych dotyczących zieleni,
 - związanych z renowacją infrastruktury cmentarnej,
 - dokumentacyjnych.
3. Uprawnieni wnioskodawcy
 - a) kościoły i związki wyznaniowe,
 - b) organizacje pozarządowe działające na rzecz odnowienia zabytkowych cmentarzy.
8. Kryteria oceny
Zespół sterujący ocenia wnioski uwzględniając:
 - a) stan zachowania zabytku,

- b) czas powstania zabytku,
- c) wartość historyczną i artystyczną obiektu,
- d) wysokość deklarowanych środków własnych oraz pozyskanych z innych źródeł,
- e) w przypadku, gdy podmiot współpracował już z ministerstwem ocenie podlegać będzie: sprawność i rzetelność w realizacji zadań, zgodność efektów oczekiwanych z rzeczywistymi, a także umiejętność właściwego i terminowego rozliczenia;
- f) wysokość środków przeznaczonych na dofinansowanie w ramach priorytetu.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej i Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu¹⁸

Nadrzędnym priorytetem Funduszu jest wspieranie przedsięwzięć dofinansowywanych ze środków zagranicznych niepodlegających zwrotowi w tym zadań zgodnych z Narodową Strategią Spójności oraz jej dokumentami programowymi. W zakresie dziedzictwa kulturowego i ochrony krajobrazu wśród priorytetów przynależących do ochrony przyrody wymienione są:

1. Tworzenie i uzupełnianie zadrzewień i zakrzewień w krajobrazie rolniczym
2. Czynna ochrona przyrody na terenach prawnie chronionych zgodnie z zapisami planów ich ochrony.
3. Wdrażanie planów ochrony obszarów NATURA 2000.
4. Przyrodnicza rewitalizacja parków zabytkowych o znaczeniu ponadlokalnym.

Wśród kryteriów decydujących o przyznawaniu środków finansowych brane są pod uwagę w m.in. kryteria zgodności z kierunkami finansowania i efektywności ekologicznej w odniesieniu do:

- ochrony i kształtowania przyrody oraz ochrony lasów (na obszarach szczególnej ochrony środowiska);
- edukacji ekologicznej;
- ochrony najcenniejszych ekologicznie terenów województwa;
- oddziaływania na świadomość ekologiczną społeczeństwa;
- przywracanie walorów przyrodniczych cennym założeniom parkowym i pałacowo-ogrodowym;
- opracowanie planów ochrony;

Krajowy Fundusz Mieszkaniowy.

Został on powołany do realizacji zadań wynikających z polityki państwa w zakresie gospodarki mieszkaniowej oraz rozwoju budownictwa mieszkaniowego. Głównym celem działania KFM jest zwiększenie dostępności do mieszkań dla osób o dochodach nie pozwalających na zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych na zasadach rynkowych. Środkiem służącym realizacji tego celu jest udzielanie preferencyjnych kredytów:

- dla Towarzystw Budownictwa Społecznego i spółdzielni mieszkaniowych na budowę i adaptację mieszkań na wynajem
- dla spółdzielni również na budowę mieszkań oddawanych do użytkowania na zasadach spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu
- dla gmin na budowę infrastruktury technicznej towarzyszącej budownictwu mieszkaniowemu.

Mieszkania finansowane z udziałem kredytu ze środków KFM mogą być wynajmowane osobom/rodzinom nie dysponującym tytułem prawnym do innego lokalu oraz posiadającym umiarkowane dochody w przeliczeniu na członka rodziny. Realizacja programu społecznego budownictwa czynszowego odbywa się we współpracy z samorządowymi władzami lokalnymi.

Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków²⁰

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami reguluje tryb, zakres i rodzaj dotacji udzielanych z budżetu Skarbu Państwa, za pośrednictwem WWKZ. Osoba fizyczna jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych (Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz.U. 162 z dnia 17 września 2003 r., R. 7, art. 73)

Środki finansowe na dany rok pozostające w dyspozycji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przyznawane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach ruchomych i nieruchomych na podstawie wniosków złożonych przez posiadaczy lub użytkowników zabytków; wg wzoru stanowiącego załącznik nr 2 określony w §4 ust. 2. pkt 2. cyt. Rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. z 2005 r. Nr 112, poz. 940).

- Nabór wniosków zgodnie z par. 3 ust. 1 pkt 2 odbywa się do 28 lutego danego roku kalendarzowego, w którym ma zostać udzielona dotacja celowa na prace planowane.
- Nabór wniosków do 30 czerwca roku, w którym dotacja ma być udzielona tytułem dofinansowania prac przeprowadzonych w ciągu 3 lat poprzedzających rok złożenia wniosku.
- Wnioski ocenia się sukcesywnie w kolejności ich napływania do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu.

Określone zostały następujące kryteria wyboru wniosków o udzielenie dotacji celowych:

- 1) Poprawność formalna wniosków i załączników;
- 2) Walory artystyczne, historyczne i naukowe zabytku np. udział znanego artysty, unikatowy charakter dzieła, znaczenie zabytku na tle lokalnego dziedzictwa kulturowego;
- 3) Czas powstania zabytku tj. przyznawanie pierwszeństwa obiektom najstarszym;

- 4) Stan zachowania zabytku tj. przyjęcie w ramach priorytetów zachowanie zabytków narażonych na całkowite zniszczenie; konieczność podjęcia prac interwencyjnych w celu uratowania zabytku przed dalszym niszczeniem,
- 5) Celowość realizacji zadania tj. kontynuacja podjętych w ubiegłych latach przez wnioskodawcę prac, przyznanie środków umożliwiających ich zakończenie;
- 6) Wysokość zadeklarowanego udziału własnego wnioskodawcy w kosztach przedsięwzięcia.
- 7) Odrzucone zostają wnioski z zawyżoną wyceną prac konserwatorskich.

Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego²¹

Samorząd Województwa Wielkopolskiego rokrocznie przeprowadza konkurs, w którym dotowane są projekty związane z dziedzictwem kulturowym regionu.

Celem konkursu ofert jest wyłonienie i dofinansowanie projektów na realizację zadań publicznych Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego - w tym, także z zakresu ochrony i konserwacji zabytków - określonych w „Programie współpracy Samorządu Województwa Wielkopolskiego z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami działającymi w sferze działalności pożytku publicznego na rok 2007”.

Rodzaje zadań

Do konkursu mogą być zgłaszane projekty, mieszczące się w ramach wspierania działań o zasięgu ponadlokalnym na rzecz upowszechniania kultury i ochrony zachowanego dziedzictwa kulturowego. Jako priorytetowe będą traktowane oferty dotyczące wydawania niskonakładowych publikacji oraz organizacji konferencji i spotkań, których celem jest popularyzacja wiedzy o dziedzictwie narodowym. Zgłaszane projekty winny mieć zasięg lub znaczenie regionalne.

Zasady przyznawania dotacji.

Podmiotami uprawnionymi do złożenia oferty są działające w obszarze kultury:

- a) organizacje pozarządowe w rozumieniu ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. Nr 96 z 2003 r. poz. 873 ze zm.),
- b) osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego,
- c) stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego,
- d) jednostki organizacyjne podległe organom administracji publicznej lub przez nie nadzorowane.

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego²²

Środki finansowe pozyskiwane z funduszy europejskich zarządzanych przez Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego dotyczące ochrony, poprawy stanu zachowani i lepszego wykorzystania dziedzictwa kulturowego

regionu mogą być pozyskiwane poprzez składanie wniosku w ramach kilku priorytetów i związanych z nimi poszczególnych działań.

Priorytet 1.

Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności regionów

Celem realizacji Priorytetu 1 jest wzrost atrakcyjności wszystkich regionów przez oddziaływanie na obecne mocne strony regionów głównie za pomocą inwestycji w infrastrukturę. Priorytetowo będą traktowane modernizacja i rozwój infrastruktury technicznej i społecznej wpływającej na rozwój potencjału regionu jako całości, w tym ze znajdującymi się na jego obszarze najbardziej dynamicznymi centrami wzrostu.

W ramach Priorytetu 1 definiuje się 6 celów cząstkowych, których realizacja determinuje konkurencyjność regionów, wśród tych celów do kwestii związanych z dziedzictwem kulturowym odnoszą się:

1. Wzrost znaczenia centrów regionalnych jako miejsca inwestycji i koncentracji działalności gospodarczej, społecznej, turystycznej i kulturalnej.
2. Poprawa powiązań infrastrukturalnych szczególnie pomiędzy ośrodkami regionalnymi i pozostałymi obszarami województw dla zwiększenia możliwości równomiernego rozwoju gospodarczego, dostępu do zatrudnienia, nauki, kultury i wypoczynku.
3. Ochrona środowiska i zachowanie zasobów naturalnych.
4. Poprawa dostępu mieszkańców do infrastruktury technicznej i społecznej decydującej o możliwościach rozwojowych regionów.
5. Poprawa funkcjonowania transportu publicznego w miastach i aglomeracjach.

Rozwój infrastruktury realizowany w ramach Priorytetu 1 przyczynić się powinien przede wszystkim do:

1. Zdynamiczowania rozwoju krajowych i regionalnych ośrodków wzrostu.
2. Zwiększenia atrakcyjności województw jako miejsca pracy i zamieszkania.
3. Poprawy jakości oraz bezpieczeństwa ruchu miejskich systemów komunikacyjnych, w tym dróg i publicznej komunikacji miejskiej.
4. Poprawy jakości środowiska, w tym wód powierzchniowych.
5. Zwiększenia roli turystyki, kultury i dziedzictwa kulturowego jako czynników rozwoju województw i kraju.

W dłuższej perspektywie rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej oraz poprawa połączeń pomiędzy ośrodkami regionalnymi przyczyni się do zwiększenia mobilności zawodowej i przestrzennej mieszkańców, a tym samym wzrostu dostępu do zatrudnienia i nauki, a tym samym wpłynie pozytywnie na dostępność wartości kulturalnych i funkcję turystyczno - edukacyjne.

Działanie 1.4

Rozwój turystyki i kultury

Do głównych celów tego Działania należą:

- wzrost znaczenia kultury i turystyki jako czynników stymulujących rozwój społeczno - gospodarczy regionów z uwzględnieniem potrzeby zapewnienia zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska;
- ułatwienie dostępu do obiektów kultury i turystyki, między innymi poprzez rozbudowę infrastruktury oraz rozwijanie kompleksowego systemu informacji kulturalnej i turystycznej;
- wydłużenie sezonu turystycznego;
- zwiększenie zagranicznej turystyki przyjazdowej do Polski oraz turystyki krajowej poprzez podniesienie konkurencyjności regionalnych produktów turystycznych i kulturowych zarówno na rynkach zagranicznych, jak i na krajowym.
- W ramach Działania przewidziane do realizacji są projekty, które mają wpływ na zwiększenie atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej regionu oraz tworzą warunki dla wzrostu zatrudnienia.
- W ramach Działania przewidziane do realizacji są projekty, które przyczyniają się do zapewniania dobra publicznego lub poprawy jakości istniejącego dobra publicznego (z wyjątkiem projektów zawierających pomoc publiczną).
- W ramach Działania do realizacji przewiduje się projekty infrastrukturalne i promocyjne z zakresu turystyki i kultury.
- W ramach jednego projektu nie można łączyć inwestycji infrastrukturalnych z projektami promocyjnymi.

Komplementarność z innymi działaniami i programami:

Działanie 1.4. „Rozwój turystyki i kultury” jest komplementarne do Działań przewidzianych do realizacji w ramach 3 Priorytetu ZPORR „Rozwój lokalny” oraz w ramach innych Sektorowych Programów Operacyjnych.

W ramach 3 Priorytetu ZPORR zadania z zakresu turystyki i kultury przewidziane są do realizacji w Działaniu 3.1. „Obszary wiejskie” (realizacja projektów na terenie miejscowości liczących od 5 do 20 tys. mieszkańców²³ lub mniejszych ośrodkach pełniących funkcję lokalnych centrów rozwoju²⁴), w Działaniu 3.2. „Obszary podlegające restrukturyzacji” (realizacja projektów na terenie obszarów przedstawionych na mapie -aneks nr 2) oraz w Działaniu 3.3. „Zdegradowane obszary miejskie, przemysłowe i powojkowe” (realizacja projektów na terenie rewitalizowanych obszarów miejskich, przemysłowych i powojkowych). Dodatkowo przedsiębiorstwa sektora turystycznego zatrudniające średniorocznie poniżej 10 osób i działające na rynku nie dłużej niż 3 lata mogą uzyskać wsparcie w ramach Działania 3.4. „Mikroprzedsiębiorstwa”.

Projekty z zakresu turystyki i kultury przewidziane do realizacji na terenie miejscowości do 5 tys. mieszkańców²⁵ będą mogły uzyskać wsparcie w ramach SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich”, Działanie „Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego”.

Przedsiębiorstwa prywatne (poza mikroprzedsiębiorstwami) działające w sektorze turystyki i kultury będą mogły ubiegać się o wsparcie w ramach SPO „Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw, lata 2004-2006”.

Podmioty uprawnione do składania wniosków w ramach Działania 1.4

1. Jednostki samorządu terytorialnego lub jednostki organizacyjne wykonujące zadania jednostek samorządu terytorialnego;
2. Związki, porozumienia i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego;
3. Regionalne organizacje turystyczne nie działające w celu osiągnięcia zysku;
4. Organizacje pozarządowe nie działające w celu osiągnięcia zysku, w tym stowarzyszenia, fundacje, kościoły i związki wyznaniowe;
5. Jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych, w tym instytucje turystyczne, sportowe i kulturalne, dla których organem założycielskim są organy administracji rządowej lub samorządowej;
6. Organy administracji rządowej w województwie

Priorytet 3. Rozwój lokalny

Celem Priorytetu 3 Rozwój lokalny jest aktywizacja społeczna i gospodarcza obszarów zagrożonych marginalizacją i włączenia ich w procesy rozwojowe kraju i Europy. Cele częściowe obejmują między innymi:

- Wykorzystanie możliwości związanych z realizacją inwestycji infrastrukturalnych i wsparcia dla zasobów ludzkich i przedsiębiorstw realizowanych w ramach Priorytetu 1 oraz 2 ZPORR, jak również działań realizowanych w ramach Sektorowych Programów Operacyjnych;
- Wsparcie lokalnych i regionalnych centrów, które w znaczący sposób wpływają na ekonomiczną i społeczną aktywność terenów je otaczających;
- Zwiększenie możliwości zatrudnienia, edukacji i ochrony zdrowia dla społeczności lokalnych, poprzez poprawę stanu infrastruktury;
- Wykorzystanie potencjału turystycznego, kulturowego, historycznego i przyrodniczego poprzez rozwój i poprawę stanu infrastruktury turystycznej, wypoczynkowej, a także obiektów kulturowych;
- Zwiększenie atrakcyjności obszarów wiejskich dla inwestorów lokalnych i inwestorów zewnętrznych;
- Tworzenie przyjaznego środowiska dla rozwoju mikroprzedsiębiorstw;
- Poprawę jakości środowiska;
- Zapobieganie problemom społecznym.

Aktywizacja obszarów znajdujących się w najgorszej sytuacji społeczno-ekonomicznej będzie promować udział i współpracę partnerów lokalnych, zarówno władz publicznych, jak i organizacji i związków społecznych, gospodarczych, organizacji pozarządowych przy rozwiązywaniu problemów rozwojo-

wych. Wyzwolenie lokalnego potencjału przedsiębiorczości i zaangażowanie miejscowych instytucji i grup mieszkańców daje szansę przewyższenia trudności i właściwego wykorzystania pomocy zewnętrznej.

Priorytet ten będzie wdrażany za pomocą projektów aktywizujących społeczność lokalną i umożliwiających im rozwój instytucjonalnych oraz nieformalnych form współpracy i dialogu na temat problemów rozwojowych. Projekty te będą obejmować obszary miast, dzielnic miast, obszary wiejskie lub inne wyodrębnione obszary o wspólnych cechach społeczno-gospodarczych.

Działanie 3.3

Zdegradowane obszary miejskie, przemysłowe i powojenne.

Celem działania jest zachęcanie do rozwijania nowych form aktywności gospodarczej generujących miejsca pracy poprzez oferowanie infrastruktury do prowadzenia działalności dostosowanej do potrzeb nowych przedsiębiorstw, przy równoczesnej trosce o ochronę stanu środowiska naturalnego warunkującego zrównoważony rozwój gospodarczo-społeczny.

Zasadniczym celem działania jest ożywienie gospodarcze i społeczne, a także zwiększenie potencjału turystycznego i kulturalnego, w tym nadanie obiektom i terenom zdegradowanym nowych funkcji społeczno - gospodarczych poprzez:

- rewitalizację i odnowę zdegradowanych obszarów miast i dzielnic mieszkaniowych w miastach;
- rewitalizację obiektów i terenów przemysłowych, przez zmianę dotychczasowych funkcji na gospodarcze, społeczne, edukacyjne, zdrowotne, rekreacyjne i turystyczne;
- rewitalizację obiektów i terenów po-wojskowych, przez zmianę z przeważającą, dotychczas funkcji zabudowy wojskowej na usługową, gospodarczą, społeczną, edukacyjną, zdrowotną, rekreacyjną i turystyczną.

Projekty infrastrukturalne dotyczące rewitalizacji obszarów miejskich oraz terenów przemysłowych i powojennych będą wdrażane w powiązaniu z projektami z zakresu ożywienia gospodarczego oraz rozwiązywania problemów społecznych i ułatwienia przedsiębiorstwom warunków prowadzenia działalności gospodarczej - poprzez dostarczenie im dogodniejszych warunków, uzupełniając tym samym działania podejmowane w ramach ZPORR Priorytetu 2 - „Wzmocnienie Regionalnych Zasobów Ludzkich” oraz SPO „Rozwój Zasobów Ludzkich 2004-2006” i SPO „Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw, lata 2004-2006”, a także Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL. Wdrażanie projektów rewitalizacji miast i dzielnic miast, w ramach tego działania, wpłynie również na stworzenie potencjału dla przyszłej realizacji w Polsce Inicjatywy Wspólnotowej URBAN.

Rewaloryzacja urbanistyczna będzie polegać na wsparciu kompleksowych działań technicznych, takich jak: remonty, modernizacja infrastruktury podstawowej oraz rewaloryzacja zabudowy, poprawa funkcjonalności ruchu kołowego i ruchu pieszego, zwiększenie funkcjonalności i estetyki przestrzeni publicznych, w tym renowacja obiektów o wartości architektonicznej i znaczeniu historycznym znajdujących się na tere-

nach rewitalizowanych. Projekty obejmować będą także działania na rzecz walki z patologiami społecznymi. Ich koncentracja na obszarach problemowych pozwoli na przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego pewnych grup, które w wyniku trudnej sytuacji na rynku pracy znalazły się na marginesie życia społecznego.

W ramach Działania przewidziane do realizacji są projekty, które przyczyniają się do zapewniania dobra publicznego lub poprawy jakości istniejącego dobra publicznego (z wyjątkiem projektów zawierających pomoc publiczną).

W ramach Działania 3.3. realizowane będą dwa poddziałania:

3.3.1. - Rewitalizacja obszarów miejskich,

3.3.2. - Rewitalizacja obszarów przemysłowych i powojennych.

Podmioty uprawnione do składania wniosków w ramach Działania 3.3 (poddziałanie 3.3.1.)

1. Gmina, miasto na prawach powiatu lub jednostki organizacyjne wykonujące zadania wyżej wymienionych jednostek samorządu terytorialnego;
2. Następujące podmioty, których projekt został ujęty w Lokalnym Programie Rewitalizacji:
 - spółki prawa handlowego oraz inne jednostki organizacyjne nie działające w celu osiągnięcia zysku lub przeznaczające zyski na cele statutowe, w których większość udziałów lub akcji posiadają podmioty wymienione w pkt 1 lub samorząd województwa,
 - podmioty wykonujące usługi publiczne na podstawie umowy zawartej z jednostką samorządu terytorialnego, w których większość udziałów lub akcji posiada gmina lub miasto na prawach powiatu,
 - podmioty wybrane w wyniku postępowania przeprowadzonego na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych dostarczające usługi użyteczności publicznej na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego pod warunkiem przestrzegania zasad pomocy publicznej określonych w przepisach odrębnych,
 - organizacje pozarządowe nie działające w celu osiągnięcia zysku, w tym fundacje, kościoły i związki wyznaniowe,
 - spółdzielnie mieszkaniowe,
 - jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych, w szczególności policja, straż pożarna,
 - szkoły wyższe,
 - wspólnoty mieszkaniowe

Program Kultura (2007 - 2013)²⁶

Rokroczne Komisja Europejska ogłasza kolejną edycję programu w ramach, którego możliwe jest pozyskiwanie grantów na działania związane z dziedzictwem kulturowym w skali ogólnoeuropejskiej.

Ogólnym celem Programu jest wzmocnienie przestrzeni kulturowej wspólnej dla Europejczyków, opartej na wspól-

nym dziedzictwie kulturowym. Program nastawiony jest na trzy szczególne priorytety:

- wspieranie ponadnarodowej mobilności osób działających w sektorze kultury;
- wspieranie ponadnarodowego obiegu dzieł oraz wyrobów artystycznych i kulturalnych;
- wspieranie dialogu między kulturami;

Sektorowy Program Operacyjny Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego oraz Rozwój Obszarów Wiejskich²⁷

Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004 - 2006”

Program ten określa strategię oraz kierunki działań w zakresie rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. Program realizowany jest w latach 2004 - 2006 i stanowi narzędzie w realizacji celu Narodowego Planu Rozwoju - Restrukturyzacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich. W kwestiach związanych z zasobami Dziedzictwa Kulturowego niniejszy program oferuje pozyskiwanie środków w następującym zakresie:

Priorytet 2:

Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich

Działanie 2.3.:

Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego

Celem odnowy wsi oraz zachowania i ochrony dziedzictwa kulturowego jest pobudzenie aktywności środowisk lokalnych i stymulowanie współpracy na rzecz rozwoju i promocji wartości związanych z miejscową specyfiką społeczną, kulturową i przyrodniczą.

Jedną z najpoważniejszych barier rozwoju obszarów wiejskich stanowi słabo rozwinięta infrastruktura - nie tylko techniczna, ale i społeczna. Jej braki przyczyniają się do postrzegania wsi przez potencjalnych inwestorów jako terenów nieatrakcyjnych inwestycyjnie a mieszkańcy tych obszarów muszą znosić obniżony standard życia i gospodarowania.

Działania w zakresie odnowy wsi oraz zachowania i ochrony dziedzictwa kulturowego opracowywane są z inicjatywy mieszkańców wsi i podlegają opiniowaniu przez samorząd lokalny (zebranie wiejskie). Wnioski o pomoc zgłaszane są za pośrednictwem samorządu szczebla gminnego. Zadania inwestycyjne, objęte wnioskiem o pomoc opisane w załączniku do tego wniosku, mogą być przyjęte do realizacji pod warunkiem, że są zgodne z przyjętą dla danego obszaru strategią rozwoju lub planem zagospodarowania przestrzennego. Projekty składane przez instytucje kultury powinny być zaakceptowane przez samorząd terytorialny, który jest ich organem założycielskim. W przypadku gdy wnioskodawcą jest instytucja kultury, wymagane jest przedstawienie promesy Ministra Kultury na współfinansowanie projektu.

W ramach odnowy wsi oraz zachowania i ochrony dziedzictwa kulturowego mogą być przeprowadzane prace w miejscowościach liczących nie więcej niż 5 tys. mieszkańców,

należących do gmin wiejskich lub miejsko - wiejskich, związane z realizacją inwestycji w zakresie modernizacji i wyposażenia obiektów pełniących funkcje kulturalne, rekreacyjne i sportowe;

odnową obiektów zabytkowych charakterystycznych dla tradycji budownictwa wiejskiego regionu i ich adaptacji na cele publiczne;

modernizacją przestrzeni publicznej na wsi;

publiczną infrastrukturą przyczyniającą się do rozwoju funkcji turystycznych wsi oraz działania związane z promocją regionu.

Cele działania:

- podniesienie standardu życia i pracy na wsi;
- podniesienie atrakcyjności turystycznej;
- wzrost atrakcyjności inwestycyjnej;
- zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych;
- rozwój tożsamości społeczności wiejskiej i zachowania dziedzictwa kulturowego.

Zakres pomocy:

Projekty realizowane w ramach działania mogą obejmować:

1. budowę lub adaptację połączoną z remontem oraz wyposażanie obiektów publicznych pełniących funkcje kulturalne (świetlice, domy kultury itp.);
2. budowę, odnawianie i urządzenie placów zabaw, obiektów sportowych, ścieżek rowerowych, szlaków pieszych służących do użytku publicznego;
3. projekty związane z kultywowaniem tradycji społeczności lokalnych oraz tradycyjnych zawodów;
4. kształtowanie centrów wsi przez odnawianie lub budowę placów, parkingów, chodników, oświetlenia ulicznego itp.;
5. urządzenie terenów zielonych, parków i innych miejsc wypoczynku;
6. budowę lub przebudowę połączoną z remontem elementów małej infrastruktury turystycznej oraz rekreacyjnej w tym systemów informacji wizualnej;
7. zagospodarowanie zbiorników i cieków wodnych w obrębie miejscowości;
8. rewitalizację lub adaptację połączoną z remontem obiektów zabytkowych użytkowanych na cele publiczne oraz odnawianie lub konserwacją lokalnych pomników historycznych i miejsc pamięci;
9. zakup i odnawianie nieużytkowanych obiektów charakterystycznych dla tradycji budownictwa regionu wiejskiego i ich adaptację na cele publiczne;
10. wyburzenie i rozbiórkę zdewastowanych budynków i budowli publicznych, jeżeli niemożliwe jest ich odnowienie i dalsze użytkowanie.

Poziom pomocy wynosi do 80% kosztów kwalifikowalnych i nie więcej niż 450 tys. zł dla jednej miejscowości lub instytucji kultury w okresie realizacji Programu. W przypadku

gdy projekt obejmuje dwie lub więcej miejscowości wysokość pomocy dla tego projektu nie może być wyższa niż 450 tys. zł.

W zakres kosztów kwalifikowalnych projektów, stosownie do ich charakteru, mogą zostać zaliczone: koszty zakupu materiałów budowlanych, wykończeniowych, wyposażenia, materiału roślinnego oraz eksponatów (tylko w przypadku projektów dotyczących kultywowania tradycji społeczności lokalnych oraz tradycyjnych zawodów), koszty wykonawstwa prac budowlanych, montażowych, wykończeniowych, porządkowych i usług transportowych bezpośrednio związanych z projektem.

Ponadto w zakres kosztów kwalifikowalnych zalicza się koszty ogólne: planowania wstępnego (przygotowanie dokumentacji technicznej, ekonomicznej, kosztorysów, analiz ekonomicznych, zaświadczeń, pozwoleń i opłat) oraz realizacji projektu (nadzór urbanistyczny, architektoniczny, konserwatorski i budowlany, obsługa geodezyjna oraz usługi dotyczące zarządzania projektem).

Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweski Mechanizm Finansowy²⁸

Po rozszerzeniu Unii Europejskiej przed nowymi państwami członkowskimi, oprócz możliwości finansowania sektora kultury z funduszy strukturalnych, pojawiła się możliwość wsparcia projektów z zakresu kultury w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

Dla sektora kultury ważny jest zarówno Mechanizm Finansowy EOG, jak również Norweski Mechanizm Finansowy, gdyż obydwa wymieniają Ochronę kulturowego dziedzictwa europejskiego jako jeden z obszarów priorytetowych dla finansowania projektów. Na priorytet Ochrona kulturowego dziedzictwa europejskiego, w tym transport publiczny i odnowa miast przeznaczono 13,1% (czyli 70 mln euro) z całości przyznanych Polsce środków. Wśród wszystkich priorytetów obu mechanizmów, priorytet ten zajmuje trzecie miejsce pod względem wysokości finansowania (za priorytetami: Wdrażanie przepisów z Schengen oraz Ochrona środowiska).

Możliwości dofinansowania projektów z zakresu kultury, oprócz priorytetu 3 - Ochrona kulturowego dziedzictwa europejskiego, w tym transport publiczny i odnowa miast, zostały także uwzględnione w priorytecie 6 - Badania naukowe oraz w funduszu dla organizacji pozarządowych, funduszu stypendialnym i szkoleniowym oraz w programie naukowym.

Priorytet 3

Ochrona Kulturowego dziedzictwa europejskiego, w tym transport publiczny i odnowa miast.

Opis i uzasadnienie priorytetu

Kultura pełni bardzo istotną funkcję w życiu społecznym, integrując i budując poczucie tożsamości regionalnej i narodowej. Jest także uniwersalnym instrumentem rozwijania współpracy międzynarodowej i kształtowania wspólnej, europejskiej tożsamości kulturowej i społecznej. Jednocześnie, podnosząc atrakcyjność regionów z punktu widzenia mieszkańców, turystów oraz inwestorów, kultura jest znaczącym czynnikiem wpływającym na ekonomiczny rozwój kraju po-

przez udział w wytwarzaniu PKB, tworzenie nowych miejsc pracy i podnoszenie jakości życia mieszkańców.

Cel priorytetu

Celem przedsięwzięć realizowanych w ramach priorytetu jest zachowanie i odbudowa europejskiego dziedzictwa kulturowego wraz z jego otoczeniem oraz wykreowanie narodowych produktów turystyki kulturowej w historycznych miastach Polski (w szczególności Warszawa, Kraków, Gdańsk, Wrocław, Poznań).

Rodzaje kwalifikujących się projektów

W ramach priorytetu do realizacji możliwe są projekty z zakresu:

- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, szczególnie realizowane w ramach przyjętych strategii rozwoju produktów turystyki kulturowej,
- rewitalizacji historycznych obszarów miejskich,
- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych,
- rewitalizacji obiektów poprzemysłowych o wysokiej wartości historycznej na cele kulturalne, w szczególności na muzea nowoczesności,
- renowacji, ochrony i zachowania miejsc pamięci i martyrologii,
- budowy i rozbudowy publicznych i niekomercyjnych instytucji kultury o europejskim znaczeniu,
- budowy, rozbudowy, odbudowy i adaptacji infrastruktury kulturowej w miejscach o symbolicznym znaczeniu dla polskiej kultury,
- kompleksowych programów konserwacji i digitalizacji zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, zbiorów piśmienniczych i archiwaliów istotnych dla europejskiego dziedzictwa kulturowego,
- tworzenia systemów zabezpieczeń przed nielegalnym wywozem dzieł sztuki oraz zabezpieczenie zabytków ruchomych i nieruchomości przed kradzieżą i zniszczeniem.

Projekty w ramach priorytetu nie będą realizowane w celach komercyjnych. W ramach priorytetu nie jest możliwa realizacja projektów typu „Zaprojektuj i wybuduj”.

Kryteria wyboru projektów.

W ramach priorytetu realizowane będą projekty spełniające następujące kryteria formalno - merytoryczne:

- w ramach priorytetu realizowane będą projekty pojedyncze oraz grupy projektów o minimalnej wartości 1 mln euro,
- zgodność z aktualnym Lokalnym Programem Rewitalizacji - w odniesieniu do projektów związanych z rewitalizacją historycznych obszarów miejskich,
- zgodność projektu z Narodową Strategią Rozwoju Kultury 2004 - 2020,

- ważność projektu z punktu widzenia polityki kulturalnej państwa.

W pierwszej kolejności realizowane będą projekty dotyczące obiektów wpisanych do rejestru zabytków.

Rodzaje beneficjentów:

Beneficjentami są:

- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- jednostki samorządu terytorialnego,
- związki i porozumienia jednostek samorządu terytorialnego,
- państwowe i samorządowe instytucje kultury i instytucje filmowe,
- państwowe szkoły i uczelnie artystyczne,
- państwowe szkoły wyższe,
- archiwa państwowe,
- organizacje pozarządowe ze sfery kultury działające w interesie publicznym,
- kościoły i związki wyznaniowe,
- przedsiębiorstwa państwowe i zakłady budżetowe jednostek samorządu terytorialnego nie działające w celu osiągnięcia zysku,
- instytucje sektora prywatnego działające w interesie publicznym

Priorytet 6 Badania Naukowe

Opis i uzasadnienie priorytetu

W ramach priorytetu możliwe jest wsparcie projektów badawczych ze wszystkich dziedzin i dyscyplin naukowych realizowanych w ramach Mechanizmu Finansowego EOG oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego. Projekty badawcze obejmują działalność badawczą (eksperymentalną lub teoretyczną) podejmowaną w celu zdobycia nowej wiedzy o zjawiskach i faktach. Badaniami naukowymi nie są przedsięwzięcia organizacyjne, monitorujące, zbieranie danych statystycznych, szkolenia, prace projektowe, hodowlane, konstrukcyjne, akredytacyjne oraz kontrola i certyfikacja wyrobów.

Cel priorytetu

Zasadniczym celem priorytetu jest wsparcie poprzez badania naukowe realizacji priorytetów wdrażanych przy udziale Mechanizmu Finansowego EOG, jak również Norweskiego Mechanizmu Finansowego. Cel będzie osiągnięty poprzez dystrybucję środków na prowadzenie badań przez jednostki naukowe i zespoły badawcze, jak również wsparcie wymiany w zakresie nauki i technologii pomiędzy Polską i krajami EOG.

Rodzaje kwalifikujących się projektów

Wsparcie otrzymają projekty badawcze ze wszystkich dziedzin i dyscyplin naukowych realizowanych w ramach Mechanizmu Finansowego EOG oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

W ramach priorytetu można zgłaszać m.in. projekty z następującego zakresu ze sfery dóbr kultury i dziedzictwa:

Ochrona kulturowego dziedzictwa europejskiego, w tym odnowa miast - badania z zakresu:

- zarządzania kulturą i kulturoznawstwa, w tym w szczególności badania na rzecz wpływu kultury na rozwój miast, aspekty naukowe problematyki efektywności funkcjonowania instytucji kultury,
- architektura i urbanistyka, w tym w szczególności badania naukowe na rzecz rewitalizacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych, historycznych obszarów miejskich, zespołów fortyfikacyjnych i budowli obronnych, obiektów przemysłowych,
- historia sztuki - m.in. dokumentacja historii kolekcji, obiektów i zespołów naukowych,
- konserwacja zabytków, w tym w szczególności badania naukowe z zakresu konserwacji zabytków nieruchomych, technik i technologii konserwatorskich stosowanych w konserwacji zabytków,
- ochrona i konserwacja krajobrazu kulturowego,
- bibliotekoznawstwo i muzealnictwo - w szczególności badania na rzecz kompleksowych programów konserwacji i digitalizacji zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów i archiwaliów,
- inżynieria materiałowa - materiały i technologie do konserwacji i ochrony obiektów i zespołów zabytkowych,
- informatyka i telekomunikacja, w tym szczególnie naukowe podstawy niezbędne do przygotowania systemów dokumentowania zabytków oraz naukowe podstawy niezbędne do przygotowania systemów monitorowania i zabezpieczenia obiektów zabytkowych przed kradzieżą lub zniszczeniem.

Kryteria wyboru projektów

Stosowane będą następujące kryteria wyboru projektów:

- oryginalność tematyki badawczej, tez projektu oraz proponowanej metodyki badań,
- wartość naukowa i użytkowa projektu,
- znaczenie podjętej problematyki badawczej, w tym znaczenie praktyczne,
- poprawność założeń badawczych,
- dojrzała koncepcja rozwiązania zgłaszanego problemu naukowego,
- potencjalne możliwości zastosowania wyników przez odbiorców badań,
- dorobek naukowy kierownika projektu i wykonawców projektu,
- zasadność planowanych kosztów w stosunku do przedmiotu i zakresu badań,
- prawidłowość wywiązywania się wykonawców projektu i jednostki z podejmowanych uprzednio zobowiązań,

Rodzaje beneficjentów

Priorytetowo traktowani będą następujący beneficjenci:

- podstawowe jednostki organizacyjne szkół wyższych lub wyższych szkół zawodowych, w rozumieniu statutów tych szkół;
- placówki naukowe Polskiej Akademii Nauk;
- jednostki badawczo-rozwojowe;
- jednostki organizacyjne posiadające status jednostki badawczo-rozwojowej;
- Polska Akademia Umiejętności;
- organizacje pozarządowe.

Gminny program opieki nad zabytkami dla Gminy Bralin opracowany został przez Ostrowskie Towarzystwo naukowe na zlecenie Gminy Bralin w kwietniu 2008 roku.²⁹

- ¹ Zapis z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego.
- ² Zapis odnoszący się do ochrony dziedzictwa kulturowego odwołujący się do ustawy z 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury stracił aktualność z uwagi na wejście w życie nowej ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. na mocy, której zgodnie z art. 150. ww. ustawa przestała obowiązywać.
- ³ Zapis zamieszczony na stronie internetowej: www.wbpp.poznan.pl/WBPP/glowna.htm
- ⁴ Źródło „Szlaki turystyczne powiatu kępińskiego”, opr. R. Gość, Zeszyty Powiatowe nr 2, Kępno 2005 r.
- ⁵ Dane ilościowe dotyczące liczby stanowisk archeologicznych zlokalizowanych na terenie Gminy Bralin pochodzą z „Raportu o stanie zabytków w Gminie Bralin” opracowanym przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu. Autorzy opracowania: Dorota Rutkowska, Ewa Andrzejewska, Zdzisław Walczak, Stanisław Małyszko, Janusz Tomala.

- ⁶ Obecnie WUOZ w Poznaniu, Delegatura w Kaliszu.
- ⁷ Idem.
- ⁸ Idem.
- ⁹ Idem.
- ¹⁰ Idem.
- ¹¹ Obecnie WUOZ w Poznaniu, Delegatura w Kaliszu.
- ¹² Idem.
- ¹³ Idem.
- ¹⁴ Pozycja rejestru prowadzonego przed reformą administracyjną z 1999 r. przez Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w Kaliszu.
- ¹⁵ Pozycja rejestru prowadzonego przed reformą administracyjną z 1999 r. przez Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w Kaliszu.
- ¹⁶ Dane z „Raportu o stanie zabytków w Gminie Bralin”, aut. Dorota Rutkowska, Ewa Andrzejewska, Zdzisław Walczak, Stanisław Małyszko, Janusz Tomala.
- ¹⁷ Informacje pochodzą ze strony: www.mkidn.gov.pl
- ¹⁸ Informacje pochodzą ze strony: www.wfosgw.poznan.pl oraz www.nfosgw.gov.pl
- ¹⁹ Informacje pochodzą ze strony: www.bgk.com.pl/finanse/kfm/
- ²⁰ Informacje pochodzą ze strony: www.wsoz.bip-i.pl
- ²¹ Informacje pochodzą ze strony: www.bip.umww.pl
- ²² Informacje pochodzą ze strony: www.zporr.gov.pl.
- ²³ Dane statystyczne za 2002 rok wg rocznika statystycznego GUS (w przypadku braku danych w roczniku statystycznym, dane wg ewidencji ludności prowadzonej w gminach).
- ²⁴ Lokalne centra rozwoju to ośrodki, które są istotnym czynnikiem wzrostu i które są w stanie kumulować usługi i działalność gospodarczą w skali umożliwiającej społeczny i ekonomiczny rozwój sąsiadujących z nimi obszarów.
- ²⁵ Dane statystyczne za 2002 rok wg rocznika statystycznego GUS (w przypadku braku danych w roczniku statystycznym, dane wg ewidencji ludności prowadzonej w gminach).
- ²⁶ Informacje pochodzą ze strony: www.mkidn.gov.pl
- ²⁷ Informacje pochodzą ze strony: www.spo-rol.dolnyslask.pl/odnowa_informacje.htm
- ²⁸ Informacje pochodzą ze strony: www.mk.gov.pl/eog/info.php oraz www.eog.gov.pl/
- ²⁹ Zamieszczona na stronie tytułowej opracowania grafika autorstwa Władysława Kościelniaka przedstawiająca kościół odpustowy pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny „Na Pólku” w Bralinie zaczerpnięta została ze strony internetowej: www.info.kalisz.pl/grafika/index.html.